

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Institut spolupracujícího obviněného

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Institut spolupracujícího obviněného

Zpracoval: Filip Šimek

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Kybic, Ph.D.

Plzeň 2018

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Filip ŠIMEK**
Osobní číslo: **R13M0254P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Institut spolupracujícího obviněného**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Vymezení trestněprávních zásad souvisejících s institutem spolupracujícího obviněného
3. Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného de lege lata
4. Úvahy de lege ferenda
5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha : Leges, 2013, 864 s., ISBN 978-80-87576-44-1.
- Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 961 s., ISBN 978-80-7179-082-2.
- Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vydání. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1040 s., ISBN 978-80-7478-616-7.
- Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978-80-7400-465-0.
- Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 1053 s., ISBN 978-80-7400-496-4.
- Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. Šámalová, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání, Praha : C. H. Beck, 2011, 988 s., ISBN 978-80-7400-350-9.
- Vantuch, P. Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 666 s., ISBN 978-80-7400-321-9.

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Petr Kybic, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce:

8. února 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2018

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

V Plzni dne 3. srpna 2017

Prohlášení

Diplomant předkládá k hodnocení svou diplomovou práci.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „*Institut spolupracujícího obviněného*“ vypracoval zcela samostatně za použití pouze uvedených zdrojů v souladu s pravidly odborné vědecké práce.

Plzeň, březen 2018

Filip Šimek

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl vyjádřit velké poděkování JUDr. Petru Kybicovi, Ph.D., vedoucímu své diplomové práce, za jeho metodické vedení, cenné rady a připomínky, jichž se mi dostalo při zpracovávání diplomové práce, za vědomosti předané při jím vedených praktických seminářích z trestního práva, za jeho vstřícný přístup a ochotu, a zároveň děkuji i JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za nabídku mé účasti ve studentském odborném projektu.

Mé velké díky patří státním zástupkyním, státním zástupcům a dalším pracovním Okresního státního zastupitelství ve Strakonici za jejich čas, profesní a etické formování při tamějších odborných praxích a při nichž jsem získal praktické zkušenosti s výkonem trestního práva, souvisejících právních odvětví a s fungováním soustavy státního zastupitelství.

Současně děkuji státním zástupkyním, státním zástupcům a dalším pracovním Krajského státního zastupitelství v Plzni za jejich spolupráci a čas, který mi věnovali při výkonu mé praxe zaměřené na praktické poznatky o institutu spolupracujícího obviněného a též o fungování soustavy státního zastupitelství.

Poděkování patří též mé rodině a přátelům za podporu, pomoc, důvěru a neutuchající trpělivost, jichž se mi velkou měrou dostalo v průběhu celého studia.

Závěrem bych rád poděkoval za jazykovou korekturu PhDr. Květě Rysové, Ph.D. a za přínosné připomínky Mgr. Ivaně Járové.

„S nástroji devatenáctého století s kriminalitou počátku dvacátého prvního století bojovat nelze.“

Jaroslav Fenyk

Obsah

Úvod	1
1 Teoretická východiska	5
1.1 Specifika odhalování organizovaného zločinu.....	5
1.2 Korunní svědek a spolupracující obviněný	11
1.3 Smysl a účel současné právní úpravy sledovaný zákonodárcem	17
2 Principiální základ institutu spolupracujícího obviněného	21
2.1 Vymezení zásady legality v trestním řízení	22
2.2 Oportunita v trestním řízení a její posilování.....	26
3 Stručná historie úvah nad zavedením institutu a jeho podob	38
3.1 Tzv. vládní návrh a tzv. poslanecký návrh z roku 2004 (sněmovní tisk 746 a 802)	38
3.2 Věcný záměr trestního řádu z roku 2004, 2008 a východiska a principy nového trestního řádu	43
4 Pozitivněprávní procesní úprava institutu spolupracujícího obviněného	46
4.1 Podmínky označení za spolupracujícího obviněného	47
4.1.1 Řízení o zločinu [návětí § 178a odst. 1 trestního řádu].....	47
4.1.2 Oznámení skutečností obviněným státnímu zástupci [§ 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu].....	51
4.1.3 Závazek obviněného podat úplnou a pravdivou výpověď [§ 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu].....	64
4.1.4 Doznání obviněného k činu, pro který je stíhán, a charakter doznání [§ 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu].....	67
4.1.5 Souhlas obviněného se svým označením za spolupracujícího [§ 178a odst. 1 písm. c) trestního řádu].....	71
4.1.6 Tzv. potřebnost označení podrobená poměření referenčními kritérii diskrece státního zástupce [dovětek § 178a odst. 1 trestního řádu].....	73
4.2 Výslech obviněného [§ 178a odst. 3 trestního řádu].....	76
5 Pozitivně hmotněprávní důsledky pro spolupracujícího obviněného	79
5.1 Polehčující okolnost přispění zejména jako spolupracující obviněný k objasnění trestného činu [§ 41 písm. m) trestního zákoníku].....	80
5.2 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody [§ 58 odst. 4 trestního zákoníku]	82
5.3 Upuštění od potrestání, upuštění od potrestání s dohledem [§ 46 odst. 2, § 48 trestního zákoníku]	84
6 Nástroje zajištění bezpečnosti spolupracujícího obviněného	88
7 Úvahy de lege ferenda	96
Závěr	101

Summary	106
Seznam použitých zdrojů.....	107
Odborné publikace.....	107
Komentářová literatura	108
Právní předpisy a další primární zdroje	108
Sborníky.....	110
Časopisecká literatura.....	112
Soudní rozhodnutí.....	115
Důvodové zprávy.....	118
Internetové zdroje	119
Ostatní.....	121

Úvod

Autorem předkládaná diplomová práce má téma „*Institut spolupracujícího obviněného*“, a to v souladu s individuálně zvoleným a schváleným tématem závěrečné práce magisterského studijního programu na katedře trestního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

O právním institutu spolupracujícího obviněného, přestože byl zaveden novelou především zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“) provedenou zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, a řádně reflektován rovněž rekodifikací trestního práva hmotného ztotožněnou zejména v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“), a to v obou případech s účinností již od 1. 1. 2010 – byť s parciální novelou provedenou zákonem č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony –, nelze spolehlivě prohlásit, že se jedná o zcela vyjasněnou trestněprávní problematiku. Autor byl při volbě tématu diplomové práce veden právě výchozí premisou nízkého stupně doktrinální propracovanosti institutu spolupracujícího obviněného, jakož i předpokladem minimální reflexe praktických zkušeností orgánů činných v trestním řízení s aplikací institutu v trestním řízení v odborných textech, ačkoliv registroval jisté ohlasy zpravodajských medií, které ovšem svou zkratkovitostí nelze považovat za odborné informování.

Zaznamenaníhodné byly názory vyslovující významnou kritiku institutu spolupracujícího obviněného zejména ve vztahu k principiálnímu základu trestního procesu, narušením požadavků materiálního právního státu na spravedlivý proces a další závažné námitky.

Autor si pro účely zpracování vybrané problematiky dovoluje vytyčit svou oblast zájmu v intenzích historického vývoje právní úpravy institutu, rozklíčování úvah vedoucí zákonodárce k zavedení institutu do právního řádu České republiky, dále pak v rovině charakteristiky institutu a postavení spolupracujícího obviněného v trestním řízení podle pozitivněprávní úpravy zejména trestního řádu a trestního zákoníku. Nosná část diplomové práce by měla být představována podrobným výkladem procesních podmínek vedoucích k úvaze o označení obviněného za spolupracujícího. Cílem je rovněž zpracovat principiální pozadí

institutu (princiální základ). Po zpracování těchto poznatků si autor vytvoří konečný názor na potřebu existence institutu jako součásti právního řádu České republiky.

Výzkumné otázky zamýšlí autor diplomové práce zodpovědět zejména za použití analytické a syntetické metody. Na tomto místě je vhodné předeslat, že autor předpokládá využít pro účely zpracování této práce jak příslušné právní předpisy, z nichž je nezbytné zopakovat výsadní postavení trestního řádu a trestního zákoníku, tak svou povahou sekundární odborné zdroje spočívající v monografiích, sbornících a dalších příspěvcích. Pozornost by měla být zaměřena rovněž na identifikaci přílehlavých soudních rozhodnutí a rovněž interních předpisů státního zastupitelství. Právní normy chce autor vykládat zejména za pomoci gramatického, logického a systematického právního výkladu. Ve vztahu k poznávání zákonodárcových záměrů předpokládá použití teleologického právního výkladu. Na vhodných místech řešení problematiky s přesahem do zahraničních právních řádů se pak nabízí podrobení vybraných právních textů komparativnímu právnímu výkladu. Při vlastní autorově interpretaci se bude jednat o laický právní výklad, zatímco při přejímání názorů různé právní závaznosti se může jednat zejména o soudní, interní nebo doktrinální výklad. V této souvislosti si dovoluje autor poznamenat, že jeho vlastní názory vždy vyplývají z kontextu a v pochybnostech jsou tak vždy výslovně označeny (např. „podle autorova názoru“).

Autor diplomové práce výše uvedeným výzkumným cílům přizpůsobuje i strukturu předkládané závěrečné práce. První kapitola se věnuje teoretickým východiskům a představení institutu ve své spíše institucionální podobě. Autor konfrontuje institut spolupracujícího obviněného s institutem korunního svědka jakožto nástrojem propracovanějším s mnohem významnějšími právními důsledky. Tyto instituty jsou prezentovány jako nástroje boje proti organizovanému zločinu, kterému se tak čelí relativně novými a neobvyklými prostředky, jejichž povaha se odráží ve specifické podobě organizovaného zločinu jako nejzávažnější trestné činnosti, které musí stát a jeho obyvatelstvo čelit jako sofistikované hrozbě dnešní doby. Součástí této kapitoly jsou rovněž zákonodárcovy úvahy, které předcházely zavedení institutu do právního řádu České republiky.

Druhá kapitola je tematicky zaměřena na zpracování právně-politických idejí, na jejichž základě je trestní proces vybudován, a to s cílem nejen zasadit

institut spolupracujícího obviněného do tohoto principiálního základu českého trestního procesu, nýbrž i identifikovat styčné body případné destrukce nebo modifikace tohoto základu. Referenčním kritériem je autorem zvolena zásada legality a zásada oficiality s předpokladem kontrapozičního vymezení oportunity.

Třetí kapitola je věnována stručnému nástinu historických úvah nad zavedením institutu spolupracující osoby. Autor pro účely úvodu této práce záměrně používá termín spolupracující osoby, neboť historie zaznamenala legislativní pokusy různorodé povahy, jejichž součástí byla snaha učinit součástí právního řádu České republiky i institut korunního svědka.

Čtvrtou kapitolu si autor dovoluje prohlásit za nosnou část své diplomové práce. Zaměřuje se totiž na detailní výklad procesních podmínek označení za spolupracujícího obviněného, jež lze pro svou důležitost pojmenovat za základ institutu. Kapitola se systematickým způsobem zabývá podmínkami ve smyslu § 178a odst. 1 trestního řádu tak, že vykládá souvislosti objektivních i subjektivních podmínek označení, a posléze je předmětem zájmu provedení výslechu obviněného podle § 178a odst. 3 trestního řádu. V rámci ustanovení § 178a odst. 1 trestního řádu se didakticky rozlišují podmínky spočívající v řízení o zločinu, oznámení skutečností obviněným státnímu zástupci, závazku obviněného podat úplnou a pravdivou výpověď, doznání obviněného k činu, pro který je stíhán, a charakter doznání, souhlasu obviněného se svým označením za spolupracujícího a posledně rovněž tzv. potřebnost označení podrobená poměření referenčními kritérii diskrece státního zástupce.

Obsahem páté kapitoly jsou hmotněprávní konsekvence označení za spolupracujícího obviněného. Jejím cílem je zpracovat příslušná ustanovení trestního zákoníku, která jsou bezpochyby logicky navázána na procesní označení za spolupracujícího obviněného. Již na tomto místě lze předestlat, že se jedná svou povahou o odměnu za spolupráci obviněného s orgány činnými v trestním řízení.

Autor se domnívá, že ve spolupráci obviněného s orgány činnými v trestním řízení lze z pohledu ostatních pachatelů organizovaného zločinu – v tomto případě bez ohledu na to, zda byli dopadeni – jistě spatřovat nežádoucí ohrožení svého postavení a svých protiprávních aktivit, a proto je podle autorova názoru nezbytné zabývat se rovněž nástroji zajištění bezpečnosti spolupracujícího obviněného, poněvadž nelze ze strany spolupachatelů vyloučit akt pomsty vedený myšlenkou umlčení nebo odvety. Tato problematika je rozebrána v šesté kapitole.

Na základě autorových představ o institutu, jeho fungování a možnostech, případně i nastínění jeho vývoje budou v poslední kapitole diplomové práce nastíněny dílčí úvahy o budoucnosti institutu spolupracujícího obviněného *de lege ferenda*.

V souladu s požadavky na psaní odborných závěrečných studentských textů je práce opatřena úvodem, závěrem a seznamem použitých zdrojů.

Diplomová práce totožného nebo alespoň příbuzného tématu nebyla na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni nikdy v takovém rozsahu zpracovávána. Autor vypracovává ve zdejším akademickém prostředí práci zcela originální a na žádnou nenavazující ani neodkazující.

Vybrané části této diplomové práce a šestá kapitola byly autorem prezentovány na studentském odborném kolokviu diplomantů ve formě příspěvku zpracovaného v rámci *Projektu SGS-2016-025 – Vybrané instituty nové úpravy soukromého a trestního práva v aplikační praxi - II* financovaného Západočeskou univerzitou v Plzni. Aktivní řešitelská účast autora na tomto odborném projektu byla spojena se zpracováním tématu v rozsahu přesahujícím obvyklou horní hranici stanoveného počtu stran diplomových prací. Písemná verze tohoto příspěvku bude vydána ve sborníku studentských příspěvků navazujícím na kolokvium.

Diplomová práce vychází z právního stavu k 31. 3. 2018.

1 Teoretická východiska

Instituty korunního svědka a spolupracujícího obviněného jsou považovány za účinný prostředek v boji státu proti nejzávažnějším formám páchané trestné činnosti označované jako tzv. **organizovaný zločin**. Ten se vyznačuje některými specifiky, jejichž přítomnost ho odlišuje od jiné, méně závažné kriminality.

Závažnost organizovaného zločinu záleží ve schopnosti destabilizovat společnost, její uspořádání i instituce.¹ Proto se stává nebezpečným protivníkem i orgánů činných v trestním řízení, jež se svou permanentní aktivitou snaží takto organizované struktury rozbít a zabránit jejich znovuoobnovení nástroji trestního práva.

1.1 Specifika odhalování organizovaného zločinu

Orgány činné v trestním řízení jsou nuceny se v rámci svých působností vymezených zákonem potýkat se zvláštním charakterem organizovaného zločinu. Jeho definičními znaky jsou zaměření na profesionální páchaní trestné činnosti, dále přísná, velmi důsledná a krutě vymáhaná konspirace členů takových skupin a hierarchická struktura.² Polák v této souvislosti podotýká, že „[t]echnické prostředky a možnosti organizovaného zločinu permanentně převyšují v našich podmínkách možnosti Policie ČR“.³

Organizovanému zločinu usnadňuje páchaní trestné činnosti rovněž velké množství finančních prostředků a společenský vliv, který je mnohdy srovnatelný s možnostmi orgánů činných v trestním řízení.⁴ Srovnatelnost „zbraní“ obou zneprátelených skupin je ovšem podle autorova názoru nakonec jen teoretická,

¹ SCHEINOST, M. Jak je v praxi využíván § 361 TrZ o účasti na organizované zločinecké skupině? *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 11, s. 315–316. ISSN 1213-5313; srov. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Bezpečnostní strategie České republiky. Praha, 2015, s. 7, 12 a 17. ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Bezpecnostni_strategie_2015.pdf.

² SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 1, s. 11. ISSN 1213-5313; TROJÁČEK, J. Právní úprava institutu „korunního svědka“ z pohledu Policie České republiky. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 9–10. ISBN 80-7082-982-6.

³ POLÁK, P. Institut korunního svědka z pohledu soudní praxe. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 56. ISBN 80-7082-982-6.

⁴ MUSIL, J. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné? In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 69–87, s. 78. ISBN 80-7082-982-6.

neboť orgány činné v trestním řízení jsou povinny své nástroje boje proti organizovanému zločinu poměřovat ústavními a zákonnými limity, s jejichž dodržováním se pachatelé nejzávažnější kriminality nemusí zaobírat. Organizovaný zločin se často neomezuje ani na území vymezené státními hranicemi, jeho dosah může být širší. Repík uvažuje, že organizovaný zločin „operuje na planetární úrovni,“⁵ a podle autorova názoru je nutné Repíkovi dát za pravdu.

Organizovaný zločin je jedním ze závažných bezpečnostních rizik ohrožujících veřejný zájem společnosti a státu a u málo rozvinutých států může způsobit závislost ekonomiky na výnosech z organizovaného zločinu.⁶

S odhlédnutím od strukturálního nebezpečí, které organizovaný zločin představuje zejména pro společnost, se s jeho potíráním pojí další problémy, které jsou již konkrétnější. Prokazování existence organizovaného zločinu, především pak v procesu dokazování v trestním řízení, se stává se zřetelem k jeho znaku konspirace a zachování téměř bezvýjimečné mlčenlivosti těžším až nemožným. Zejména státní zástupce se dostává v řízení před soudem do nezáviděníhodné situace, kdy se mu nedaří trestnou činnost spáchanou členy organizované skupiny, teroristické skupiny a organizované zločinecké skupiny (viz dále) spolehlivě prokazovat. Vymezení těchto pojmů se však autor bude plnohodnotně věnovat ve čtvrté kapitole, na niž didakticky na tomto místě odkazuje. Obžaloba se dostává do důkazní nouze, která je mnohdy neodstranitelná, a státní zástupce musí strpět nepříjemný důsledek v podobě zprošťujících rozsudků nad obžalovanými. Často ovšem nelze neúspěch obžaloby přičítat k tíži státního zástupce.

Řízení před soudem, a není vyloučeno, že i jemu předcházející přípravné řízení, se nese v duchu neúspěšné spolupráce orgánů činných v trestním řízení s poškozenými, svědky i samotnými pachateli. Není výjimkou, že svědci trpí ztrátami paměti, vypovídají nevěrohodně, někdy i lživě, mění často své výpovědi, a to i několikanásobně.⁷ Důvody takového jednání často ani nezávisí na procesním postavení těchto osob – společným jmenovatelem bývá obecně strach ze msty zbývajících participantů na organizovaném zločinu, které se nepodařilo orgánům činným v trestním řízení podchytit.

⁵ REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2002, s. 83. ISBN 80-86199-57-6.

⁶ SCHEINOST, M., op. cit. sub 1.

⁷ VANTUCH, P. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2001, č. 9, s. 24. ISSN 1210-6348.

Zejména svědecká výpověď zaujímá v dokazování trestné činnosti organizovaného zločinu zvláštní místo: procesně použitelná svědecká výpověď má v těchto trestních řízeních mimořádně cennou procesní hodnotu, byť nikoliv z hlediska legální důkazní teorie. Pachatelé nejzávažnější trestné činnosti důrazně dbají na to, aby jejich protiprávní jednání nemělo svědky, jejichž výpověď by je mohla usvědčit.⁸

Podle Musila bylo možné nepříznivý stav nedostatku usvědčujících důkazů na straně obžaloby jen stěží odstranit aplikací standardních nástrojů trestního řízení. Lze vysledovat, že řádově do 80. let 20. století směřovala trestní praxe spíše k extenzivnímu výkladu podle tehdejšího právního stavu aplikovatelných (a zavedených) institutů než k zavádění nových postupů, k jejichž legislativní reflexi se zákonodárce odhodlal až v 80. a 90. letech 20. století (např. účinná lítost).⁹ Česká republika se ovšem s různorodým souhrnem institutů¹⁰ boje proti organizovanému zločinu nespokojila, a proto byly učiněny legislativní kroky spočívající v předložení tzv. vládního návrhu o zavedení korunního svědka a spolupracujícího obviněného z roku 2002 a tzv. poslaneckého návrhu rovněž z roku 2002. Uvedené problematice se autor věnuje ve třetí kapitole.

Organizovaný zločin je silným protivníkem státu. Bezzubého trestního práva si právě počínaje 80. lety 20. století v souvislosti s etablováním nové formy nejzávažnější trestné činnosti (zejména terorismu) začali všimnout zahraniční zákonodárci. Bylo seznáno, že v boji proti organizovanému zločinu, který se vyznačuje svou specifickou a nade vše pochybnost bezprecedentní povahou vymykající se tehdejší zkušenostem trestních orgánů, bude nezbytné přistoupit k formulaci zcela nových institutů. Systém těchto nástrojů ovšem měl svým charakterem odpovídat vysokému nebezpečí, které organizovaný zločin představoval (a dosud představuje).

Za tímto účelem přijala trestní věda legitimizující názor, že ve jménu boje proti organizovanému zločinu včetně terorismu je stát v zájmu ochrany společnosti oprávněn omezit některá ústavní a zákonná práva.¹¹ Tento názor

⁸ PÚRY, F. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 13. ISBN 80-7082-982-6.

⁹ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 69.

¹⁰ Ke kategorizaci nástrojů boje proti organizovanému zločinu, jejichž aplikaci zhruba na přelomu tisíciletí umožňoval právní řád České republiky, srov. KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer, 1999, č. 2, s. 9. ISSN 1211-2860.

¹¹ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 77.

získal v České republice větší zastání a publicitu až na přelomu tisíciletí, tj. v době, kdy byl zahraničním odborníkům již znám.¹² Podporu tomuto názoru vyjádřil Lichnovský¹³ a Císařová¹⁴.

Neúčinnost v praxi již zavedených nástrojů trestního práva lze s pomocí Fenykových slov velmi příhodně charakterizovat tak, že „s nástroji devatenáctého století s kriminalitou počátku dvacátého prvního století bojovat nelze“¹⁵ a vyčkávání státu není žádoucí.¹⁶

Spolupráce pachatelů s orgány činnými v trestním řízení je v boji státu proti organizovanému zločinu tak zásadním prvkem, že se stala předmětem právní úpravy právních dokumentů mezinárodní a evropské povahy. Lze je považovat za základ boje proti organizovanému zločinu. Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu¹⁷ obecně stanoví povinnost státu aktivně napomáhat boji s organizovaným zločinem vytvářením podmínek pro jeho snazší odhalování získáváním informací od jeho členů¹⁸ (a to i s demonstrativním výčtem skutečností, které je třeba od pachatelů této trestné činnosti získat¹⁹), ve vztahu k nimž pak tato úmluva přikazuje smluvním státům postupovat mírněji snížením trestu odnětí svobody nebo dokonce ani nepřistoupit k jejich trestnímu stíhání.²⁰ Těmto osobám má pak být poskytnuta náležitá ochrana před mstou podle ustanovení o ochraně svědka.²¹ Úmluva je vyhlášenou a ratifikovanou mezinárodní smlouvou, jíž je Česká republika vázána.

¹² Srov. např. TROJÁČEK, J., op. cit. sub 2, s. 8.

¹³ LICHNOVSKÝ, V. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2014, č. 4, s. 259. ISSN 1210-9150.

¹⁴ CÍSAŘOVÁ, D. Několik úvah nad článkem JUDr. Lichnovského o tzv. spolupracujícím obviněném. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015, č. 3, s. 221. ISSN 1210-9150.

¹⁵ FENYK, J. *Veřejná žaloba. Díl první. Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, svazek 62, s. 197.

¹⁶ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 76–77.

¹⁷ Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 75/2013 Sb. m. s., jímž se sděluje, že dne 15. 11. 2000 byla v New Yorku přijata Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, přičemž jménem České republiky byla úmluva podepsána v Palermu dne 12. 12. 2000 a s úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident republiky ji ratifikoval. Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 24. 10. 2013.

¹⁸ Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, op. cit. sub 17, čl. 26 odst. 1.

¹⁹ Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, op. cit. sub 17, čl. 26 odst. 1 písm. a).

²⁰ Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, op. cit. sub 17, čl. 26 odst. 2 a 3.

²¹ Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, op. cit. sub 17, čl. 26 odst. 4.

Evropské právo rovněž přispělo k právnímu základu mimořádných nástrojů boje proti organizovanému zločinu. Rezoluce Rady Evropské unie ze dne 20. 12. 1996 č. 97/C 10/01 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu,²² proklamuje, že jednotlivci by měli být motivováni ke spolupráci s trestními orgány státu.²³ Současně vymezuje, o jaké informace by měly orgány státu usilovat. V této části se rezoluce značně překrývá s výše zmíněnou Úmluvou Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Dále upozorňuje na přijetí vhodných opatření k zajištění bezpečnosti spolupracujících osob²⁴ a konstruuje předpoklady k potírání mezinárodního organizovaného zločinu.²⁵

Kromě v zásadě multilaterálních právních dokumentů lze na úseku boje proti organizovanému zločinu zmínit i existenci bilaterálních dohod. Jednou z nich je Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Spojených států amerických o posilování spolupráce při prevenci a potírání závažné trestné činnosti.²⁶ Tato dohoda stanoví, že oba smluvní státy si mohou poskytovat vzájemnou pomoc zvláštními dohodami o zaručení beztrestnosti nebo dohodami o vině pro spolupracující obviněné.²⁷

Zásahy do státem garantovaných práv a svobod ovšem nejsou bezlimitní – mimořádnost nově přijímaných nástrojů by se měla zastavit před popřením takových zásad, na nichž je nutné bezvýjimečně trvat v zájmu zachování materiálního právního státu. Je tak třeba zhodnotit, s jakou intenzitou nakonec institut základní práva a svobody prolamuje nebo dokonce suspenduje. Zatímco se v kontinentálních právních řádech objevovaly instituty založené na určitých formách dobrovolné spolupráce pachatele s orgány státu – **institut korunního svědka** a **institut spolupracujícího obviněného** –, jejichž výklad bude v podrobnostech následovat a jejichž ústavní konformita je v zásadě převažujícím názorem, existují též instituty, s nimiž se pojí tak významný zásah do ústavních

²² Council Resolution of 20 December 1996 on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organized crime. Official Journal C 010, 11/01/1997 P. 0001–0002, č. 97/C 10/01. Celex: 497Y0111(01).

²³ Council Resolution, op. cit. sub 22, čl. A.

²⁴ Council Resolution, op. cit. sub 22, čl. C.

²⁵ Council Resolution, op. cit. sub 22, čl. D odst. 3.

²⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 65/2010 Sb. m. s., jímž se sděluje, že dne 12. 11. 2008 byla v Praze podepsána Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Spojených států amerických o posilování spolupráce při prevenci a potírání závažné trestné činnosti, přičemž s Dohodou vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident republiky ji ratifikoval. Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 1. 5. 2010.

²⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 65/2010 Sb. m. s., op. cit. sub 26, čl. 12 bod 5.

práv a svobod, že jejich použití je nepřípustné; tím je institut agenta-provokátéra,²⁸ též nazývaný jako policejní provokace.²⁹

Zákonodárcovým primárním úkolem tak je nalézt rovnováhu mezi veřejným zájmem na potírání a neexistenci organizovaného zločinu, čímž se zajistí funkčnost společnosti a jejích institucí, a řádným zaručením spravedlivého procesu osobám, které se ocitnou byť jen v postavení podezřelé osoby.³⁰

Ačkoliv je institut spolupracujícího obviněného převážně vnímán jako souladný (zejména) s ústavním pořádkem České republiky, jsou v některých případech vznášeny závažné námitky k rozporu tohoto institutu s některými jak ústavními, tak zákonnými zásadami trestního procesu, že je nezbytné tyto vypořádat. To je úkolem dalšího navazujícího výkladu, v němž se autor věnuje principiálnímu základu trestního řízení.

Autor považuje za vhodné hned z počátku upozornit, že orgány činné v trestním řízení nemohou vždy spoléhat na relativně omezené účinky ústavního pořádku České republiky ani základních zásad trestního řízení při odhalování organizovaného zločinu. Svou povahou se v případě korunního svědka a spolupracujícího obviněného jedná o výjimečné nástroje, jejichž aplikaci sice na jednu stranu zákonodárce obecně připustil, na stranu druhou ovšem jen za splnění zákonem předepsaných přísných podmínek.³¹ Jak upozorňuje Repík, „[p]od záminkou ochrany demokracie však nelze zničit demokracii samu,“³² a poněkud konkrétněji se k této věci ve stejném duchu vyjádřil i Ústavní soud ČR.³³

Překážky v aplikaci však nespočívají jen v omezeních daných pozitivněprávní úpravou trestních předpisů, ale jsou i faktické povahy. V některých případech je organizovaná skupina, teroristická skupina nebo organizovaná zločinecká skupina vybudována na tak pevných myšlenkách nebo

²⁸ Srov. např. CHMELÍK, J. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2005, č. 1, s. 69–75. ISSN 1210-9150; KARABEC, Z. Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 8, s. 224–231. ISSN 1213-5313; NEJEDLÝ, Z. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokátéra do českého právního řádu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 6, s. 178–181. ISSN 1213-5313; stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 15 Tdo 885/2013.

²⁹ Tento institut nesmí být zaměňován s institutem použití agenta podle § 158e zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), jako operativně pátracím prostředkem.

³⁰ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 71.

³¹ V podrobnostech srov. závěry z rezoluce XVI. mezinárodního kongresu trestního práva v REPÍK, B. Lidská práva a závažné formy kriminality. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2006, č. 10, s. 291. ISSN 1213-5313.

³² REPÍK, B., op. cit. sub 5, s. 83.

³³ Srov. nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl.ÚS 4/94; nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 1999, sp. zn. III.ÚS 210/98.

ideologiích, že spolupráce jakéhokoliv člena-pachatele s orgány činnými v trestním řízení může být vyloučena.³⁴

1.2 Korunní svědek a spolupracující obviněný

Autor diplomové práce již od počátku pracuje s dualitou institutů korunní svědek a spolupracující obviněný, což není samoúčelné. Z didaktického hlediska se autorovi jeví jako přirozenější vyložit nejdříve institut korunního svědka.

Korunním svědkem je podle Musila „*spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka) a který je za podání takového svědectví státem ‚honorován‘ tím, že se mu poskytne privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu nebo zmírnění výkonu trestu, event. též zvláštní ochrana před pomstou*“.³⁵ Definicí s různým rozsahem je ovšem zaznamenáno více.³⁶ Je na místě připomenout, že orgány činné v trestním řízení totiž při odhalování organizovaného zločinu zpravidla nedisponují relevantními informacemi, a proto se uchylují k využívání pomoci korunního svědka. Za jeho exkluzivní informace o spáchané trestné činnosti je na oplátku orgány státu poskytována určitá odměna, jejíž podoba se odvíjí od mnoha faktorů (např. právní úprava, celkový přínos informací). I tento fakt je terčem kritiky ve vztahu k základním zásadám trestního procesu.

Odměnu je nezbytné vnímat jako odraz pomoci korunního svědka. Tou je zpravidla fakt, „*že nebude stíhán nebo že bude mírněji potrestán, pokud svou výpovědí usvědčí jiné pachatele či spolupachatele*“.³⁷ Existuje ovšem více variant, jak může být korunní svědek odměněn: důsledky jeho procesního postavení

³⁴ Srov. MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 75.

³⁵ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 69.

³⁶ Pipek korunního svědka charakterizuje jako osobu, „*kteřá je podezřelá z účasti nebo podílu na trestné činnosti v některé [z] forem trestného činu a v trestním řízení vystupuje proti dalším osobám, které jsou podezřelé, že se na této trestné činnosti účastnily nebo podílely, a to jako hlavní svědek ve prospěch obžaloby, kterému je za to jako protihodnota v souladu se zákonem orgány činnými v trestním řízení (státem) ve veřejném zájmu (odhalení, dokázání a potrestání trestného činu a jeho pachatelů), garantována beztrestnost nebo pro něj příznivá moderaace trestního postihu*“; PIPEK, J. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 65. ISBN 80-7082-982-6. Schramhauser podává, že korunním svědkem je „*obecně spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat, a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka)*“; SCHRAMHAUSER, J., op. cit. sub 2, s. 11.

³⁷ Srov. HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

mohou být hmotněprávní (např. okolnost vylučující protiprávnost, zánik trestnosti, polehčující okolnost, upuštění od potrestání, mimořádné snížení trestu odnětí svobody), tak procesní povahy (např. upuštění od stíhání, zastavení trestního stíhání).³⁸ Spolupráce je výhodná jak pro spolupracující osobu, tak pro orgány činné v trestním řízení, které mají obvykle široké možnosti reflektování pomoci korunního svědka.

V médiích byly rovněž zaznamenány snahy motivovat spolupracujícího obviněného k výpovědi finanční odměnou,³⁹ které byly podrobeny značné kritice.⁴⁰

Nejvíce zkušeností s uplatňováním institutu korunního svědka mají patrně Spojené státy americké, jejichž federální právní řád nebo jednotlivé procesní řády unijních států znají korunního svědka v podobě *immunity from prosecution*, která korunnímu svědkovi zajišťuje, že na něj nebude podána obžaloba. Toto pojetí navazuje na pátý dodatek k Ústavě Spojených států amerických. Zde však došlo k určitým změnám ve fungování institutu vlivem modifikující soudní judikatury.⁴¹

O korunním svědkovi jako o mimořádném opatření, které má sloužit k účinnému boji státu proti nejzávažnějším formám trestné činnosti, svědčí podle autorova názoru jeho implementace do právního řádu Spolkové republiky Německo na konci 80. let 20. století. Datace není náhodná. Spolková republika tehdy čelila dalšímu nárůstu teroristických aktivit uskupení Baader/Meinhoferová.⁴² Podle autora představuje reakce německých spolkových orgánů učebnicový příklad výše vyložených teoretických východisek. Spolková republika reagovala

³⁸ PÚRY, F., op. cit. sub 8, s. 13–14.

³⁹ TŘEČEK, Č. Víím, co jsem dělal. Obžaloba nelže, postavil se Rittigovi klíčový svědek. *iDnes.cz* [online]. 26. 11. 2015 [cit. 30. 7. 2017]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/vypoved-jaroslava-kubisky-u-soudu-v-oleo-chemical-fvb-/krimi.aspx?c=A151126_150504_krimi_cen; TŘEČEK, Č. Může policie nabízet peníze podezřelé? ptali se advokáti v kauze Oleo. *iDnes.cz* [online]. 30. 11. 2015 [cit. 30. 7. 2017]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prvni-svedcio-v-kauze-oleo-chemical-d60-/krimi.aspx?c=A151130_155631_krimi_cen; JANÁKOVÁ, B., TRONÍČEK, J. Za spolupráci s policií chtějí žalobci obviněným platit. *Novinky.cz* [online]. 19. 1. 2016 [cit. 30. 7. 2017]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/392145-za-spolupraci-s-polici-i-chteji-zalobci-obvinenym-platit.html>.

⁴⁰ Např. Unie obhájců. Nabídka peněžní odměny. *Rodinné listy*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, č. 12, s. 30. ISSN 1805-0824; ROZEHNAL, A. Svědectví na prodej. *Právní prostor* [online]. 27. 1. 2016 [cit. 26. 3. 2017]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/svedectvi-na-prodej>.

⁴¹ ŠÁMAL, P. Nad institutem korunního svědka. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 45–46. ISBN 80-7082-982-6.

⁴² SPRINGER, P. Korunní svědek v právní úpravě SRN a návrh nové úpravy v ČR. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 29. ISBN 80-7082-982-6.

„až v době pocitu největšího ohrožení celé společnosti terorismem“⁴³ přijetím tzv. *Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches, der Strafprozeßordnung und des Versammlungsgesetzes und zur Einführung einer Kronzeugenregelung bei terroristischen Straftaten* ze dne 9. 6. 1989, BGBl. I S. 1057,⁴⁴ jehož účinnost byla časově omezena do 31. 12. 1999.⁴⁵ Účinnost zákona nebyla prodloužena. O činnosti teroristické skupiny nebyly žádné poznatky, německé trestní orgány se ocitaly ve stavu vyšetřovací (důkazní) nouze (*Ermittlungsnotstand*)⁴⁶. Souhra těchto negativních faktorů vyústila v aktivitu německého spolkového zákonodárce spočívající v zavedení institutu korunního svědka speciálním zákonem. Aplikační možnosti institutu byly velmi úzké, neboť byla umožněna jen ve specifických případech páchaní nejzávažnější trestné činnosti v počtu několika desítek trestních věcí ročně. Věcně docházelo k aplikaci v řízeních o teroristických trestných činech, o organizované kriminalitě (i na mezinárodní úrovni) a o drogových trestných činech.⁴⁷ S blížícím se koncem účinnosti zákona sílily debaty o prolongaci jeho účinnosti, k níž nakonec – navzdory patrně většinově pozitivním ohlasům – nedošlo a další legislativní pokusy v původním rozsahu nebyly úspěšné.⁴⁸

K proliferaci institutu korunního svědka došlo i v jiných evropských státech vlivem páchaní trestné činnosti teroristickými uskupeními i „běžným“ organizovaným zločinem.⁴⁹ Účinné prostředky poskytují též prameny mezinárodního práva; například Evropská úmluva o lidských právech podle Repíka umožňuje „přiměřenou odpověď“ organizovanému zločinu.⁵⁰ I ostatní státy jsou totožně jako v případě České republiky v implementaci a aplikaci mimořádných nástrojů boje proti organizovanému zločinu vázány určitým minimálním standardem základních práv a svobod, byť by byly legitimovány kritériem potřeby, jak uvádí Evropský soud pro lidská práva.⁵¹

⁴³ SPRINGER, P., op. cit. sub 42, s. 29.

⁴⁴ Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches, der Strafprozeßordnung und des Versammlungsgesetzes und zur Einführung einer Kronzeugenregelung bei terroristischen Straftaten vom 9. Juni 1989 (BGBl. I S. 1057) (dále jen „StGBuaÄndG“).

⁴⁵ Čl. 4 § 5 StGBuaÄndG.

⁴⁶ JUNG, H. Der Kronzeuge – Garant der Wahrheitsfindung oder Instrument der Überführung? *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1986, č. 2, s. 38. ISSN 0514-6496.

⁴⁷ SPRINGER, P., op. cit. sub 42, s. 30.

⁴⁸ SPRINGER, P., op. cit. sub 42, s. 30, 31.

⁴⁹ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 69.

⁵⁰ REPÍK, B., op. cit. sub 5, s. 84.

⁵¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 9. 1978 ve věci *Klass v. Německo*, č. 5029/71.

Demonstrativně lze zmínit právní úpravu *spolupracující obviněný* podle trestního řádu Slovenské republiky,⁵² právní úpravu *Hilfe zur Aufklärung oder Verhinderung von schweren Straftaten* podle trestního řádu Spolkové republiky Německo,⁵³ právní úpravu *świadek koronny* podle zvláštního zákona Polské republiky⁵⁴ a právní úpravu *testimoni di giustizia* podle zvláštního zákona v Italské republice⁵⁵. Všechny právní úpravy jsou v uvedených zněních dosud účinné.

Na výše uvedených příkladech lze demonstrovat, že zákonodárci přistupují k uzákonění institutu korunního svědka odlišně: zatímco slovenský zákonodárce zvolil cestu novely trestního řádu, polský zákonodárce schválil a vydal zvláštní zákon. Německý zákonodárce nejdříve schválil zvláštní zákon (viz výše), později došlo prostřednictvím § 46b k parciální novele trestního řádu.

Institut korunního svědka není do současné doby českému právnímu řádu vlastní, třebaže o něm určité poznatky zejména trestněprávní doktrína měla a má. Povědomí o spolupracujícím obviněném bylo na přelomu tisíciletí ovšem širší.⁵⁶ Snahy českého zákonodárce na poli implementace institutu korunního svědka i spolupracujícího obviněného – a již nyní lze předestřít, že neúspěšné – přibližuje autor ve třetí kapitole.

Pro úplnost lze poznamenat, že mnohoznačnost pojmu korunní svědek není vyloučena: diplomová práce jednoznačně operuje s výše nastíněným významem pojmu, přesto však existuje, a to zejména v laické veřejnosti, povědomí o korunním svědkovi, jehož procesní postavení rozhodně nezáleží v osobě, proti níž se řízení vede, a v informacích, kterými disponuje, ale představuje podle ní osobu v pozici svědka, jehož výpověď je pro trestní řízení nejdůležitější a nenahraditelná. Tímto je vhodné rozbít tradiční představy o tom, že za korunního svědka se označí pojmově každý svědek, který disponuje exkluzivními informacemi.⁵⁷ Korunním svědkem je „*svědek koruny*“ ve smyslu státu

⁵² Srov. zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v znení zákona č. 152/2017 Z. z., § 218 a § 219.

⁵³ Srov. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 17. August 2017 (BGBl. I S. 3202) geändert worden ist, § 46b.

⁵⁴ Srov. ustawa o świadku koronnym z dnia 25. czerwca 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 114, poz. 738), art. 2.

⁵⁵ La legge 13 febbraio 2001 n. 45, Modifica della disciplina della protezione e del trattamento sanzionatorio di coloro che collaborano con la giustizia nonché disposizioni a favore delle persone che prestano testimonianza (pubblicata nella Gazzetta Ufficiale n. 58 del 10 marzo 2001 - Supplemento ordinario n. 50).

⁵⁶ ŠÁMAL, P. Nad institutem korunního svědka, op. cit. sub 41, s. 43.

⁵⁷ Srov. SCHRAMHAUSER, J., op. cit. sub 2, s. 11.

v anglosaském právním systému; jedná se tak o adjektivum vytvořené ze slova „koruna“. Jinými slovy korunnímu svědkovi se má rozumět jako „*svědku koruny*“ (státu), nikoliv jako „*koruně důkazů*“.⁵⁸

Institut spolupracujícího obviněného v mnoha ohledech z institutu korunního svědka vychází. Oba jsou totiž založeny na logice běžným trestním prostředkům se vymykajících institutů, k jejichž aplikaci by pro potenciální zásah do některých základních práv a svobod (a tím i obhajovacích práv obviněných) mělo docházet zcela výjimečně.

Společným prvkem je ztížená verifikace výpovědí obou osob⁵⁹ projevující se v neusnadnění pozice orgánů činných v trestním řízení při prověřování a zejména ve vyšetřování.

Rozdílem oproti korunnímu svědkovi však je, že povědomí trestní teorie i praxe nemusí u spolupracujícího obviněného vycházet v současné době jen ze zahraničních zkušeností nebo teoretických konstruktů. Právní úprava institutu spolupracujícího obviněného *de lege lata* je totiž ztotožněna v § 178a trestního řádu a je platnou a účinnou součástí právního řádu České republiky.

Podrobněji se spolupracujícímu obviněnému budou věnovat následující kapitoly jako stěžejní materii diplomové práce. Cílem tohoto komparativního exkurzu je ovšem vymezení rozdílů mezi instituty, neboť se zcela nepřekrývají a požadavek jejich řádného rozlišování není náhodný.

Podle autorova mínění však spočívá definiční rozdíl mezi korunním svědkem a spolupracujícím obviněným právě v reakci orgánů činných v trestním řízení na úspěšnou spolupráci takové osoby s orgány státu. Spolupracujícímu obviněnému obecně nepřísluší procesní imunita, která by jej ochránila před podáním obžaloby státním zástupcem. Označení obviněného za spolupracujícího má „toliko“ hmotněprávní účinky promítající se do druhu a výměry trestu. Označení tak nezasahuje do hmotněprávních kategorií trestní odpovědnosti pachatele v době páchání trestného činu, ale má vliv jako okolnost, která nastala až po spáchání trestného činu.⁶⁰

Za účelem zjištění komplexní povahy institutu ve vztahu k obžalovací imunitě je na místě tuto okolnost rozpracovat jako stěžejní.

⁵⁸ PIPEK, J. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka, op. cit. sub 36, s. 65; MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 69.

⁵⁹ SCHRAMHAUSER, J., op. cit. sub 2, s. 12.

⁶⁰ PROVAZNÍK, J. Trestněprocesní ingerence do podmínek trestní odpovědnosti. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2015, č. 8, s. 292. ISSN 1210-6410.

Okolnost spočívající v označení obviněného za spolupracujícího nebrání státnímu zástupci v podání obžaloby i na něj, ba naopak. Kalvodová, Hrušáková a kol. dovozují, že kruciálním rozdílem mezi oběma vykládanými instituty je rozhodování o vině.⁶¹ Zatímco korunní svědek požívá obžalovací imunity, která ve svém důsledku znamená i nemožnost vyslovení viny, tím spíše v žádném případě trestu, spolupracující obviněný je obžalován a v případě prokázání viny pak dojde k jejímu deklaratornímu vyslovení. Spolupracující obviněný není uchráněn před povinností absolvovat celé trestní řízení.⁶²

V souvislosti s právní úpravou *de lege lata* se ovšem v části doktríny objevil zajímavý názor, že „[v]e vztahu k absenci výroku o vině pachatele však lze [...] polemizovat, zda by přijetím návrhu [§ 159d trestního řádu jako zvláštního ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání – pozn. autora] nebyly do českého právního řádu fakticky zavedeny prvky institutu korunního svědka“.⁶³ Spíše než o těchto důsledcích je uvažováno o tom, že dočasné odložení trestního stíhání je třeba považovat za institut stojící vedle spolupracujícího obviněného.⁶⁴

V návaznosti na výše uvedené lze podle autora uzavřít, že institut spolupracujícího obviněného je předpolím pro zavedení institutu korunního svědka.

Při výkladu judikatury českých soudů je třeba mít na paměti, že termín „korunní svědek“ je i jak po změnách provedených přijetím trestního zákoníku a novelami provedenými zákonem č. 41/2009 Sb. a zákonem č. 193/2012 Sb., tak i před nimi používán *promiscue* bez vazby na pozitivněprávní úpravu spolupracujícího obviněného podle § 178a trestního řádu. Lze se setkat s obratem „*de facto* korunní svědek obhajoby“,⁶⁵ s názvem „korunní svědek“,⁶⁶ „korunní svědek a vlastně jediný, který pachatele usvědčoval“⁶⁷. Z kontextu, v němž byla ovšem tato pojmenování použita, lze podle autorova názoru usoudit, že

⁶¹ KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, s. 190–191. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 539. ISBN 978-80-210-8072-0.

⁶² LATA, J. Trestní justice a postih korupce ve Spojených státech amerických – informace o semináři. *Státní zastupitelství*. Praha: C. H. Beck, 2016, č. 2, s. 52. ISSN 1214-3758.

⁶³ GAEO, D. K navrhovanému institutu rozhodnutí o nestíhání podezřelého. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2015, č. 22, s. 791. ISSN 1210-6410.

⁶⁴ VYCHYTA, J. Několik otazníků nad soudní kontrolou veřejné žaloby ve světle aktuálních změn trestního řádu. *Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, č. 4, s. 49. ISSN 1214-3758.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1284/2014.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 6 Tdo 226/2008; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 357/2010.

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III.ÚS 95/99.

„korunním svědkem“ se ve vyjmenovaných případech rozumí ve výše vyloženém smyslu nejdůležitější nebo jediná svědecká výpověď. Jako raritní lze uvést zmínku o „korunním spolupracujícím obviněném“.⁶⁸ Na druhou stranu se však objevují i taková pojmenování, která lze podle autorova názoru vyložit bez větších obtíží: označení „spolupracující obžalovaný“⁶⁹ sice *stricto sensu* neodpovídá zákonodárcem zvolenému označení „spolupracující obviněný“, jak prokazuje marginální rubrika § 178a trestního řádu, nicméně použité označení lze úspěšně vyložit za použití § 12 odst. 7 trestního řádu, poněvadž „[p]okud z povahy věci nevyplývá něco jiného, rozumí se obviněným též obžalovaný a odsouzený“.⁷⁰ Lze pro tentokrát uzavřít, že rešerší autora bylo zjištěno používání pojmů v příkrém rozporu s jejich původním významem, jak byl vyložen výše. S nevhodnými záměnami se můžeme setkat i v části doktríny.⁷¹

1.3 Smysl a účel současné právní úpravy sledovaný zákonodárcem

Kolem smyslu a účelu pozitivněprávní úpravy institutu spolupracujícího obviněného podle § 178a trestního řádu, které vedly českého zákonodárce k jeho zahrnutí do českého právního řádu, autor v předchozích stránkách jen osciloval ve vztahu k výkladu jiných souvislostí. Na tomto místě je třeba již najisto postavit, jakými myšlenkami byl zákonodárce veden.

V počátku je nezbytné předestřít, že institut spolupracujícího obviněného podle § 178a trestního řádu s navazujícími hmotněprávními ustanoveními zejména podle § 41 písm. m), § 46 odst. 2, resp. § 48 a § 58 odst. 4 trestního zákoníku byl do právního řádu České republiky vložen novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, a právě trestním zákoníkem, který byl přijímán nově. V podrobnostech bude výklad pochopitelně ještě následovat.

Zákonodárce podle autorova názoru nabyt dojmu, že objasňování zvlášť závažných zločinů orgány činnými v trestním řízení není efektivní. Za účelem zvýšení efektivity tak přistoupil k implementaci institutu spolupracujícího obviněného.⁷² Jednoznačným cílem zákonodárcových legislativních snah bylo motivovat jedince, kteří jsou členy organizovaného zločinu a podílí se na něm, ke

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1053/2016.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 136/2012.

⁷⁰ § 12 odst. 7 trestního řádu.

⁷¹ Srov. např. KORBEL, F. Aktuality. *Soudní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 10, s. 341. ISSN 1211-4405.

⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.

spolupráci s orgány státu. V této souvislosti si zákonodárce zoufá nad stavem důkazní nouze, do níž se orgány činné v trestním řízení při objasňování organizovaného zločinu dostávají,⁷³ a novou právní úpravou se jim snaží procesní postavení ulehčit.

Zákonodárce zvažoval, že nesetrvá na uzákonění jen institutu spolupracujícího obviněného, ale diskuse směřovaly přímo k zajištění imunity znemožňující podání obžaloby, tzn. k institutu korunního svědka. V závěru byl ovšem tento koncept opuštěn a bylo setrváno toliko na konstrukci spolupracujícího obviněného, neboť podle zákonodárce představuje institut korunního svědka podstatné „*omezení zásad legality a oficiality trestního řízení*“ a „*zásadní zásah do principu rovnosti před zákonem*“.⁷⁴ Ze zákonodárcovy důvodové zprávy tak lze podle autorova názoru dovodit, že intenzita přípustnosti prolamování základních zásad trestního řízení spolupracujícím obviněným je ještě přípustná (účelná a pragmatická), zatímco plnohodnotná reflexe spolupráce obviněného s orgány činnými v trestním řízení zajištěním obžalovací imunity, spočívající v institutu korunního svědka, ovšem již nikoliv, neboť je s principiálním základem českého trestního řízení již v příkrém rozporu.

Motivem uzákonění institutu byl zájem na destrukci zločineckého prostředí, přijatý státem za vlastní. Vzhledem ke specifické organizaci zločineckých uskupení (viz výše) je velmi obtížné do těchto struktur proniknout; tímto faktem odůvodňuje zákonodárce specifický přístup k trestání pachatele, který se rozhodne se státem v trestní věci spolupracovat.⁷⁵

Sami spolupracující obvinění jsou schopni vzhledem k výborné znalosti skutkových okolností, jichž byli z právní povahy věci zpravidla účastni, opatřit nebo alespoň označit důkazy, které jsou pro vedení trestního řízení důležité.⁷⁶ Jsou tak jednoznačným přínosem pro náležité objasňování a trestání pachatelů organizovaného zločinu, čehož si je zákonodárce vědom. Daří se tak podle autorova názoru naplňovat cíl trestního řízení podle § 1 odst. 1 trestního řádu spočívající v náležitém zjištění trestných činů a ve spravedlivém potrestání jejich pachatelů podle zákona.⁷⁷

⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., op. cit. sub 72, k bodu 29.

⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., op. cit. sub 72, k bodu 29.

⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., op. cit. sub 72, k bodu 29.

⁷⁶ Nejvyšší státní zastupitelství ČR. Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014, s. 7.

⁷⁷ § 1 odst. 1 trestního řádu.

Zákonodárce patrně nepovažoval dále za nezbytně nutné dopodrobna rozvést své motivy při implementaci institutu spolupracujícího obviněného. Důvodová zpráva, ačkoliv se určitým způsobem se základním účelem institutu, s doporučeními a závazky mezinárodněprávní povahy a namítanými střety s principiálním základem trestního procesu vypořádává, neposkytuje podrobnější obraz navrhovaných změn, třebaže by si to institut spolupracujícího obviněného podle autorova názoru vyžadoval pro svou povahu *nova* v českém trestním procesu. Spolehlivější obraz účelnosti a pozadí institutu spolupracujícího obviněného lze ovšem konstruovat s pomocí doktríny též za přiměřené reflexe zahraničních zkušeností. Do určité míry tak lze podle autorova názoru vyjít již z myšlenek uvedených na předcházejících místech této práce, neboť zákonodárce vyšel ze stejných premis, byť v důvodové zprávě nikoliv vyčerpávajícím způsobem vyložených, které jsou známy i doktríně.

Konstrukce institutu spolupracujícího obviněného je postavena na střetu relativně protichůdných zájmů.⁷⁸ Ačkoliv byl tento pohled dříve nastíněn, je třeba jej více specifikovat. Na jedné straně stojí již jednou zmíněný veřejný zájem a státní zájem na potírání organizovaného zločinu jako nejzávažnější formy trestné činnosti tak, aby se tímto účinným bojem podařilo zastavit destruování struktur společnosti, sociální a společenské stability a zajistit zájem státu na nerušeném výkonu veřejné moci. Na tomto místě je již vhodné jej dát do kontrapozice se zájmem na zjištění a zejména pak na potrestání všech pachatelů participujících na trestné činnosti. Zákonodárce si musí zvolit, jaký zájem převáží – rozhodne-li se, že právní řád neposkytuje účinné prostředky boje proti organizovanému zločinu a že je třeba zaujmout spíše ofenzivní postoj, přizpůsobí tomu své legislativní snahy. Jestliže ovšem zákonodárce trvá na bezvýjimečném trestním stíhání a odsuzování všech pachatelů, aniž by tyto struktury více rozkryl, pravděpodobně k žádným legislativním opatřením nepřistoupí.

Institut korunního svědka a institut spolupracujícího obviněného představují účinný prostředek v boji státu proti zločineckým strukturám. Objevují se názory, které existenci určitých mimořádných nástrojů trestního řízení obhajují.⁷⁹ Lze zaznamenat ovšem i jednoznačné odmítání takové praxe, přičemž námitky směřují přímo proti základní myšlence těchto institutů – získání informací důležitých pro trestní řízení od samotného pachatele, proti němuž se

⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., op. cit. sub 72, k bodu 29.

⁷⁹ TROJÁČEK, J., op. cit. sub 2, s. 8.

toto řízení vede, jeho spoluprací s orgány státu. Konkrétní výhrada spočívá například podle Pipka v tom, že „s organizovaným zločinem by se při jeho vlastním potlačování zásadně nemělo spolupracovat, ale pokud možno všemi dostupnými právními prostředky proti němu mělo důsledně bojovat“.⁸⁰ Tento právní názor ovšem autor diplomové práce hodnotí již jako překonaný, což ovšem neznamená, že takovou myšlenkou nemohl být zákonodárce v době běžícího legislativního procesu při zvažování všech možností vedení.

V současné době je již jasné, že zákonodárce upřednostnil zájem zmíněný jako první: rozhodl se být aktivnějším a orgánům činným v trestním řízení nové nástroje poskytnout.

Trestněprávní doktrína i mediální prostor ne vždy považují zavedení institutu spolupracujícího obviněného za přínos boje proti organizovanému zločinu, a proto vznášejí často silnou kritiku nejen na adresu jimi namítaného rozporu se zásadami trestního procesu, ale i s jinými hledisky. Autor zaznamenal kritiku, která je někdy nevybíravá: spolupracujícího obviněného označuje za „udavače“⁸¹ nebo jej přejmenovala na „spolupracujícího uplácejícího“.⁸² Rovněž se vyskytly názory se silnějším emocionálním nábojem, z nichž lze zmínit například „zaprodání se kupčení s justicí“⁸³, „kupčení se spravedlností“⁸⁴ a „špinavý deal těžkých zločinců s právním státem“⁸⁵, ačkoliv ne vždy se výraz používá ve shodě s odborným názorem pisatele, když jen reflektuje postřehy okolí. Jelínek použil podle autorova názoru nešťastnou formulaci „motivac[e] obviněného ke kolaboraci s orgány činnými v trestním řízení“⁸⁶ a „kolaborující obviněný“⁸⁷, neboť se slovem „kolaborace“ se pojí spíše vypjatě negativní historické křivdy spojené se spoluprací jednotlivců nebo skupin s okupačními správami na území zpravidla vojensky podrobených států, což *a priori* indikuje skrytý Jelínkův negativní vztah k institutu.

⁸⁰ PIPEK, J. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka, op. cit. sub 36, s. 67.

⁸¹ MATULA, Z. Je spolupracující obviněný udavač? *Epravo.cz* [online]. 16. 6. 2015 [cit. 22. 9. 2017]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/je-spolupracujici-obvineny-udavac-98095.html?mail>.

⁸² VESECKÁ, R. Novely trestního práva ve světle práva na spravedlivý proces. *Právo a bezpečnost*. Brno: Vysoká škola Karla Engliš a. s., 2016, č. 2, s. 92–100. ISSN 2336-5323.

⁸³ KRISTKOVÁ, A. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer. 2014, č. 4, s. 9. ISSN 1211-2860.

⁸⁴ PÚRY, F., op. cit. sub 8, s. 15.

⁸⁵ SPRINGER, P., op. cit. sub 42, s. 31.

⁸⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 94. ISBN 978-80-7502-230-1.

⁸⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*, op. cit. sub 86, s. 928.

2 Principiální základ institutu spolupracujícího obviněného

Zásady trestního řízení představují relativně rigidní východiska, na jejichž základě může české trestní řízení bez větších pochybností nerušeně fungovat i navzdory faktu, že zákonodárce novelizačními zásahy neustále mění textaci stěžejních právních předpisů (nejen) v odvětví trestního práva. Právní řád České republiky se tak ocitá vlivem novelizační hypertrofie ve stavu permanentní reformy,⁸⁸ která je jako koncept podle autorova názoru dlouhodobě neudržitelná.⁸⁹

Proto možná více než kdy jindy vystupují do popředí právě zásady trestního řízení jako důležité „*stabilnější rysy, formující celkovou tvářnost trestního řízení*“.⁹⁰ Zákonodárce se k zásadám trestního řízení jako zhmotněné jistotě paradoxně sám obrací v rámci úvah *de lege ferenda*. Funkce zásad trestního řízení se tak projevuje jako **zákonodárná**, neboť v první řadě zákonodárce by měl zodpovědně dbát na to, aby jím přijímané instituty byly v souladu s jím *ex ante* provedeným nastavením základních východisek trestního procesu, aby z nich vycházely, posilovaly jejich pozici v trestním procesu, dále je rozpracovávaly⁹¹ a též případně přinesly za stanovených podmínek žádoucí výjimky a odchylky z požadavku na jejich bezvýjimečnou aplikaci v celém rozsahu.

Neopominutelnou funkcí zásad trestního řízení je jejich vliv na každodenní interpretaci trestněprocesních norem. Standardně se hovoří o **interpretační (aplikační) funkci**.⁹² Povaha základních zásad trestního řízení spočívající v takřka neměnném základu trestního procesu se projeví v případech, kdy zákonodárce – ať už úmyslně nebo vinou nezodpovědně odvedené legislativní práce – ponechá určitou procesní otázku nezodpovězenou, a proto v praxi nejasnou. Adresáti trestněprocesních norem, nejčastěji patrně orgány činné v trestním řízení, se tak musí s tímto úkolem vypořádat takovým způsobem, aby vyhověly náročným požadavkům českého trestního procesu, a to s pomocí právě základních zásad.

Trestněpolitickou funkcí základních zásad trestního řízení se rozumí zájem na tom, aby si i laická veřejnost vybudovala základní povědomí o

⁸⁸ Srov. ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 85. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁸⁹ K otázce reformy trestního řízení v České republice srov. MUSIL, J. Nekončící reforma trestního řízení. *Právníké listy*. Plzeň: Fakulta právnická Západočeské univerzity, 2017, č. 1, s. 16–23. ISSN 2533-736X.

⁹⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 79.

⁹¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 85.

⁹² Srov. ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 86.

principiálním základu nejen českého trestního procesu, ale i českého trestního práva. „*Nejen znalost, ale především vnitřní akceptace trestněprocesních zásad občany samotnými působí též jako důležitý kriminoinhibitivní faktor* [...]“.⁹³

Ačkoliv lze zejména v literatuře identifikovat další funkce základních zásad trestního procesu (např. poznávací, kontrolní),⁹⁴ pro účely počátečního výkladu o významu trestněprocesních zásad tento rozsah podle autorova názoru postačuje. Důvodem je jednak omezený rozsah této diplomové práce, jednak absentující většinová shoda doktríny nejen na povaze formulovaných funkcí, ale dokonce i na jejich existenci, jejichž vyložení není stěžejním tématem této diplomové práce.

Lze shrnout, že se jedná o „*základní právní ideje, na kterých je vybudováno trestní řízení jako celek*“.⁹⁵

2.1 Vymezení zásady legality v trestním řízení

Nezbytným předpokladem rozklíčování role zásady legality v trestním řízení je výklad jejího legálního pojetí obsaženého v § 2 odst. 3 trestního řádu. Trestní řád totiž stanoví, že „*[s]tátní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak*“.⁹⁶ Legální vymezení pojaté do trestního řádu ovšem podle autorova názoru nestojí zcela osamoceně:⁹⁷ koncepce zásady legality je účinně dotvářena rovněž ustanovením § 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním zastupitelství“), neboť „*[s]tátní zastupitelství v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu*“,⁹⁸ jejichž společnou linkou je pochopitelně státní zástupce, resp. státní zastupitelství.

Společným limitem obou zákonných ustanovení je fungování ve výlučném rámci zásady zákonnosti. Zákonnost je v tomto případě základním referenčním kritériem zásady legality. Jinými slovy působnost státního zastupitelství, byť

⁹³ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 86.

⁹⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 86.

⁹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 19. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁹⁶ § 2 odst. 3 trestního řádu.

⁹⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 25.

⁹⁸ Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním zastupitelství“), § 4 odst. 1 písm. a).

prováděna prostřednictvím státních zástupců,⁹⁹ lze úspěšně vykonávat jen v zákonném rámci tak, jak přikazuje závazná směrnice § 2 odst. 1 trestního řádu a § 2 zákona o státním zastupitelství.

Zásada legality je považována za prohloubení zásady oficiality působící toliko pro část trestního řízení, specificky pro zahájení trestního řízení. Samotnou zásadou legality je ovšem vázán i policejní orgán.¹⁰⁰

Zásada oficiality podle § 2 odst. 4 věta první trestního řádu spočívající v povinnosti, že „[j]estliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti,“¹⁰¹ je prvopočátkem zásady legality. Jejich aplikace je paralelní a souladná, zaměňovat je ovšem *ipso iure* nelze. Trestní řád obecně vylučuje uvážení příslušného orgánu činného v trestním řízení, zda trestní řízení povede, čímž mu neposkytuje meze pro žádné „trestní uvážení“. Literatura v této souvislosti často dodává, že důsledná aplikace zásady legality a zásady oficiality s sebou nese pozitivní, byť vedlejší efekt zachování občanské rovnosti před zákonem a rovněž princip předvídatelnosti práva a nepřekvapivého postupu orgánů veřejné moci.¹⁰² Zásada legality je tak nástrojem uplatňování koncepce materiálního právního státu.

Takové pojetí českého trestního procesu může působit jako zjevné, zásada legality má ovšem dalekosáhlé důsledky formující se historicky již po staletí. S aplikací zásady legality se neoddělitelně pojí suverénní právo státu stíhat trestné činy; toto právo je výstižně označováno jako „*státní trestněprocesní monopol*“.¹⁰³ To znamená, že nikdo jiný než stát není oprávněn trestné činy stíhat. Na minimum je tak omezeno právo občanů takzvaně vzít spravedlnost do svých rukou.¹⁰⁴ Takový počín podle autora nezbyvá než ocenit, neboť se tím snižuje společenská entropie a minimalizují se případy excesivního uplatňování práva nebo jednání zcela mimo jeho meze.

⁹⁹ Viz § 3 odst. 1 část před středníkem a § 23 odst. 1 zákona o státním zastupitelství.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 102.

¹⁰¹ Viz § 2 odst. 4 věta první trestního řádu.

¹⁰² Např. PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2004, č. 11, s. 315. ISSN 1213-5313; GRIVNA, T. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2005, č. 12, s. 320. ISSN 1213-5313.

¹⁰³ Srov. TIBITANZLOVÁ, A. Kritika soukromé žaloby v trestním řízení. *Právní prostor* [online]. 9. 5. 2014 [cit. 22. 9. 2017]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>; PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity, op. cit. sub 102, s. 314.

¹⁰⁴ GRIVNA, T., op. cit. sub 102, s. 320.

Orgánem státu, který byl pověřen právem – a je nutné zdůraznit, že i povinností – stíhat trestné činy svých občanů, je veřejná žaloba.¹⁰⁵ Zástupcem veřejné žaloby je v České republice státní zastupitelství.¹⁰⁶

Právní řád České republiky nezaručuje občanovi činícímu oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že mohl být spáchán trestný čin, zahájení trestního řízení; osoba může činit jen podněty k zahájení trestního řízení. Tím spíše je vyloučena možnost, že by existoval právní nárok jiného na trestní stíhání určité osoby. K problematice se vyjádřil i Ústavní soud ČR, který uvedl, že *„[t]restní oznámení nemá v rámci českého právního řádu charakter nástroje k ochraně subjektivního práva fyzické či právnické osoby, nýbrž se v zásadě jedná o formu účasti občanů při prosazování veřejného zájmu na potlačování kriminality (srov. § 1 odst. 2 tr. řádu). Z této pomoci fyzických a právnických osob orgánům veřejné moci k náležitému zjištění trestných činů a ke spravedlivému potrestání jejich pachatelů (viz § 1 odst. 1 tr. řádu) nelze žádným způsobem dovozovat aktivní legitimaci fyzických a právnických osob k zahajování trestního řízení proti jinému.“*¹⁰⁷ Trestní oznámení totiž neslouží jako nástroj uplatňování subjektivního práva. Ty orgány činné v trestním řízení, které oznámení o domnělém spáchání trestného činu nakonec nevyhodnotily jako přesvědčivý důvod k zahájení trestního řízení, se nemohou dotýkat ústavně garantovaných práv oznamovatele tím, že příslušné úkony nebyly orgány učiněny. V těchto závěrech lze podle autorova názoru jednoznačně identifikovat účinky zásady legality. Shodně pak Ústavní soud ČR rozhodl i v časově pozdějším usnesení.¹⁰⁸

Trestní řád nestanoví zásadu legality jako bezvýhradné a nepřekročitelné dogma. Přestože je zásada legality základním východiskem, nelze jednoduše uzavřít, že není překročitelná. Závěru o nikoliv bezvýjimečné aplikaci zásady legality podle § 2 odst. 3 trestního řádu nasvědčuje zákonodárcem zvolená konstrukce kvalifikovaných výjimek, poněvadž stanoví výluky z použití zásady, má-li formu zákona nebo vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána [arg. *„pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva,*

¹⁰⁵ GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 322.

¹⁰⁶ Srov. zejména ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava České republiky“), čl. 80.

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 2. 2008, sp. zn. III.ÚS 221/08.

¹⁰⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2015, sp. zn. IV.ÚS 3877/13.

kerou je Česká republika vázána, nestanoví jinak“¹⁰⁹]. Jako správné se tak ukazují názory, že „zásada legality v její striktní podobě se již stává přežitou“.¹¹⁰

Nejvýrazněji je zásada legality modifikována zásadou obžalovací.¹¹¹ Soud se totiž může určitou trestní věcí zabývat až na podkladě návrhu podaného příslušným orgánem. Těmito návrhy, na jejichž základě lze řízení před soudem konat, čímž se obecně zakládá pravomoc soudu provádět určité procesní úkony ve věci, jsou obžaloba, návrh na potrestání a návrh na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu. Příslušným návrhovým orgánem je státní zástupce.¹¹²

Další výjimkou ze zásady legality je přezkum rozhodnutí příslušného orgánu prvního stupně v opravném řízení iniciovaném toliko na návrh.¹¹³

Za zřejmé výjimky ze zásady legality lze považovat vynětí z pravomoci orgánů činných v trestním řízení podle § 10 trestního řádu a nepřipustnost trestního stíhání podle § 11 trestního řádu.¹¹⁴ Základem těchto výjimek je existence určitých okolností, které zavadávají příčinu pro zvláštní postupy orgánů činných v trestním řízení. Lze poznamenat, že tyto okolnosti znemožňují konat trestní řízení nebo v něm pokračovat, neboť jsou většinou nepřekročitelné.¹¹⁵ Obecná povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, je tak pro určité případy suspendována. Zásahem do zásady legality je rovněž institut dočasného odložení trestního stíhání podle § 159b trestního řádu.¹¹⁶

V této souvislosti lze uvést, že v procesních rádech většiny států Evropy upravujících trestní řízení převažuje pojetí nikoliv bezvýjimečného pravidla postupu ve jménu zásady legality.¹¹⁷ Typické jsou výjimky, které se uplatní při splnění stanovených podmínek.

Vedle těchto výjimek lze zvláště upozornit na výjimku ze zásady legality v podobě **principu oportunity**.

¹⁰⁹ § 2 odst. 3 trestního řádu.

¹¹⁰ JÍLOVEC, M., KOZÁK, V. Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, č. 5, s. 24. ISSN 1214-3758.

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 27.

¹¹² Viz § 2 odst. 8 a § 180 odst. 1 věta první trestního řádu.

¹¹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 27.

¹¹⁴ MICHORA, Z. Expanzivní oportunita v kontextu rekodifikace trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 1, s. 2. ISSN 1213-5313.

¹¹⁵ Srov. § 11 odst. 4 trestního řádu.

¹¹⁶ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 78.

¹¹⁷ ZŮBEK, J. Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 3, s. 53–54. ISSN 1213-5313.

2.2 Oportunita v trestním řízení a její posilování

Stále větší prosazování oportunity je vedeno představou, že „*existují i jiné zájmy než zájem na bezvýjimečném uplatnění trestní odpovědnosti*“.¹¹⁸ Rovněž se nejví jako efektivní postupovat ve všech případech spáchaných trestných činů shodně podle pravidel trestního procesu, která nikoliv zcela vyhovují druhu trestného činu nebo jiné zvláštní okolnosti. I z těchto důvodů vznikly tzv. odklony.¹¹⁹ Dalšími relevantními zájmy jsou například zájem na ústavním výkonu veřejné moci, zájem na nerušeném výkonu ústavních funkcí (personální exempce) nebo zájem na ochraně společnosti před závažnou trestnou činností (spolupracující obviněný).¹²⁰

Oportunitou se rozumí pravomoc státního zástupce nestíhat určitou osobu v některých trestních věcech, o nichž se dozví, neboť by to bylo „*neučelné, nespravedlivé [nebo] by nevedlo k naplnění cíle trestního řízení*“. Jejím cílem je vystavět účelné trestní řízení.¹²¹

V trestněprávní doktríně není v současné době najisto postaveno, zda je oportunita výjimkou ze zásady legality (princip), nebo obecnou směrnicí postavenou na úroveň platné zásady: o oportunitě se hovoří v souvislosti s uplatňováním zásady legality spíše jako o principu. Zatímco zásada legality je principiálním základem českého trestního procesu uplatňovaným v nejširším rozsahu a platným obecně, oportunita představuje výjimky, jimž není možné přiznat obecně široké účinky, ale spíše jednotlivé účinky.¹²² „*Legalita a oportunita nepředstavují alternativy, ale dva základní principy [zde by se mělo hovořit podle autorova vnímání spíše o zásadách, nikoliv principech – pozn. autora], které se vzájemně limitují a doplňují.*“¹²³

Ve druhém případě je oportunita považována za plnohodnotnou zásadu, za opak zásady legality.¹²⁴ Je ovšem pravdou, že kontinentální právní systémy s takovou rozsáhlou aplikací oportunity příliš nepočítají; obecným pravidlem se oportunita, povýšená tak na zásadu, stává v právních řádech anglosaských států. V tomto okamžiku vstupuje do českého trestního procesu oportunita spíše jako princip, jehož základním rysem je partikularita a omezená aplikace vyhrazená pro

¹¹⁸ PROVAZNÍK, J., op. cit. sub 60, s. 283.

¹¹⁹ JÍLOVEC, M., KOZÁK, V., op. cit. sub 110, s. 24–25.

¹²⁰ PROVAZNÍK, J., op. cit. sub 60, s. 283

¹²¹ KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 5.

¹²² Srov. JÍLOVEC, M., KOZÁK, V., op. cit. sub 110, s. 25.

¹²³ JEHLE, J., WADE, M. (ed.). *Coping with Overloaded Criminal Justice Systems: The Rise of Prosecutorial Power Across Europe*. Berlin: Springer, 2006, s. 24–25. ISBN 978-3-540-33958-8.

¹²⁴ PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity, op. cit. sub 102, s. 315.

zvláštní případy. Komplexní právní úprava principu oportunitity v trestním řádu neexistuje, projevují se ovšem **oportunní prvky**.¹²⁵ Taková koncepce přisvědčuje názoru o výjimečnosti tohoto postupu a je rovněž ve shodě s názorem autora.

Již v 90. letech 20. století se objevovaly legislativní snahy o zavádění určitých oportunních prvků, jakkoliv se nejedná a nejednalo o přirozenou součást českého právního řádu. Jde o přelom ve směrech trestní politiky a trestního práva nastolený státy tzv. východního bloku, pro něž byla signifikantní bezvýhradná aplikace legálně-oficiálního konceptu zásad.¹²⁶ Předně lze za oportunní prvek označit například odložení věci pro neúčelnost podle § 159a odst. 3 trestního řádu ve fázi před zahájením trestního stíhání nebo zastavení trestního stíhání pro neúčelnost podle § 172 odst. 2 písm. a) a b) trestního řádu,¹²⁷ kdy státní zástupce zastaví trestní stíhání, „*jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo,*“ případně též institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného podle § 163 a § 163a trestního řádu.¹²⁸ Oportunní prvky jsou ovšem spatřovány i v dalších institutech trestního procesu: v tzv. dohodě o vině a trestu podle § 175a a násl. trestního řádu, podmíněném odložení podání návrhu na potrestání podle § 179g trestního řádu, podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 a násl. trestního řádu, narovnání podle § 309 a násl. trestního řádu¹²⁹ a odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.¹³⁰

¹²⁵ Srov. JÍLOVEC, M., KOZÁK, V., op. cit. sub 110, s. 25.

¹²⁶ KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 6.

¹²⁷ Ustanovení bylo vloženo tzv. velkou novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 1. 2002.

¹²⁸ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 78.

¹²⁹ Názory akademické obce na povahu podmíněného zastavení trestního stíhání podle §§ 307–308 trestního řádu a narovnání podle §§ 309–314 trestního řádu nejsou zcela jednotné, neboť jejich oportunní základ je někdy zpochybňován; v podrobnostech srov. PALOVSKÝ, T. *Odklony (v trestním řízení) ve středoevropské srovnávací perspektivě (se zaměřením na Polsko, Slovensko a Českou republiku)*. Brno. Disertační práce, 2011. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/42510/pravf_d/, s. 5.

¹³⁰ Srov. JÍLOVEC, M., KOZÁK, V., op. cit. sub 110, s. 26.

Před účinností trestního zákoníku byly podmínky pro uplatňování oportunity nastaveny jinak: Primární předrekodifikační právní úprava trestního práva hmotného ztotožněná v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“), byla vybudována na materiálním pojetí trestného činu, které neumožňovalo oportunní korektivy procesního charakteru. Korektiv hmotného práva, identifikovaný v textaci „[č]in, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu“¹³¹ podle § 3 odst. 2 trestního zákona, spočíval v tzv. společenské nebezpečnosti. Po 1. 1. 2010 je současným východiskem formální pojetí trestného činu ve smyslu § 12 odst. 2 a § 13 odst. 1 trestního zákoníku spočívající naopak v kritériu společenské škodlivosti,¹³² čímž se otevřely i podle autorova názoru možnosti pro širší aplikaci oportunity (oportunních prvků).¹³³ Shodně hovoří Provazník, jehož slovy lze tento výklad doplnit do té míry, že „[v]e státu se silnou tradicí trestního řízení založeného na zásadě legality a na zásadě oficiality je vytvořen užší prostor pro dotváření trestního práva hmotného instituty trestního práva procesního,“ přičemž s oportunitou je spojena spíše „kreativita“.¹³⁴ Provazníkovu volbu slova ovšem nelze vnímat extenzívně nebo přepjatě jako nevhodnou. Správně totiž reprezentuje, že oportunita v těchto případech poskytuje zákonný volný prostor státnímu zástupci k jejímu uplatnění; nejedná se o svévolné pokřivování spravedlnosti, jak bylo naznačeno již výše. Procesní korektiv se liší od hmotněprávního v tom, že předpokládá, že došlo ke spáchání trestného činu, zatímco aplikací hmotněprávního korektivu se má za to, že se o trestný čin nejedná.

Možnosti postupu státního zástupce podle oportunity jsou nesporné. Předpokladem procesního postupu policejního orgánu je totiž závaznost zprostředkovaná zásadou legality a zásadou oficiality, a to prostřednictvím státního zástupce. Na tomto místě ovšem vzniká nevyjasněná otázka o závaznosti oportunitou i pro policejní orgán, neboť je – bez jakéhokoliv hanlivého významu popírajícího důležitou roli policejního orgánu v trestním řízení – servisním

¹³¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“), § 3 odst. 2.

¹³² Více k otázce formálního, materiálního a formálně-materiálního pojetí trestného činu srov. KANDOVÁ, K. Materiální a (nebo) procesní korektiv v trestním právu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 5, s. 112. ISSN 1213-5313.

¹³³ RŮŽIČKA, M. K formálnímu pojetí trestného činu s materiálním korektivem z pohledu státního zástupce. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 6, s. 162–163, ISSN 1213-5313.

¹³⁴ PROVAZNÍK, J., op. cit. sub 60, s. 285.

orgánem státního zástupce, jemuž právní řád meritorní rozhodování o trestněprávním nároku nesvěřuje.¹³⁵

Procesní volnost státního zástupce není pro právní režimy kontinentálních systémů (trestního) práva typická. Anglosaský právní systém, na oporitě jako zásadě založený primárně, je znám větším respektem k procesním nástrojům řešení hmotněprávních otázek bez zákonného zmocnění; trestní orgány tak vykazují vyšší aktivitu. Taková trestní praxe je v České republice téměř vyloučená a podle Provozníka i autora je zdrženlivější nebo minimální aktivita státního zástupce bez řádného zákonného podkladu nepochybně oceněhodná. Oportunní prvky jsou zaváděny zákonodárcem tzv. shora, a proto nemají okamžitou podporu orgánů činných v trestním řízení, kterým je oportunní praxe bez *ex ante* zákonodárcem stanovených pravidel cizí.¹³⁶

Ačkoliv se zejména výše uvedený výčet oportunních výjimek primárně jeví být významným zásahem do zásady legality hrubě narušující dodnes fungující strukturu trestního procesu tak, že někteří pachatelé trestné činnosti nebudou stíháni, není tomu tak. Již před lety byly vyslovovány obavy z destrukce českého zásadnělegálně-oficiálního trestního procesu. Třebaže jsou legislativní aktivity nadále živnou půdou pro prosazování ať už oportunních prvků, nebo přímo zásady opportunity, nelze takovým obavám přisvědčit. V tomto případě panuje dlouhodobá konstantní shoda v tom, že nedochází k principiální erozi trestního procesu.¹³⁷

Za splnění určitých podmínek nemusí být přistoupeno k trestnímu stíhání pachatele. „*Princip opportunity v praxi znamená, že přes existující podezření ze spáchání trestného činu je možno na základě úvahy příslušného trestního orgánu upustit od [trestního] stíhání.*“¹³⁸ Nestíhání určitých skupin pachatelů, jakkoliv vymezených s dobrými úmysly ve jménu boje proti závažným formám trestné činnosti (proti organizovanému zločinu), se nesmí stát podle autorova názoru obecným pravidlem; trestní stíhání ovládané stěžejní zásadou legality a zásadou oficiality by mělo zůstat zachováno jak pro účely dalších novel stávajícího trestního řádu, tak pro účely úvah nad rekonstrukcí trestního procesu ve formě

¹³⁵ PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip opportunity, op. cit. sub 102, s. 317.

¹³⁶ PROVAZNÍK, J., op. cit. sub 60, s. 285.

¹³⁷ PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip opportunity, op. cit. sub 102, s. 315; JÍLOVEC, M., KOZÁK, V., op. cit. sub 110, s. 25.

¹³⁸ PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip opportunity, op. cit. sub 102, s. 315.

nového trestního řádu, jinak lze úspěšně pochybovat o ústavní konformitě takové právní úpravy.

Je nezbytné si uvědomit, jaké účinky oportunní prvky v praxi opravdu vyvolávají. Oportunita i oportunní prvky mají dalekosáhlou intervenční povahu ve vztahu k zásadě legality a zásadě oficiality. Jak již bylo řečeno, stát se prostřednictvím těchto zásad chopil povinnosti stíhat všechny trestné činy [§ 2 odst. 3 trestního řádu]. Prosazováním oportunitity se totiž stát dobrovolně vzdává části své suverénní trestněstíhací a trestněpostihovací pravomoci vůči osobám, nad nimiž jeho pravomoc působí. Podle Schramhausera dochází k „*rezignaci [státu] na zjištění, vyšetření a potrestání pachatele často mimořádně závažných trestných činů*“.¹³⁹ Ačkoliv není tento pohled na uplatňování oportunitity (nejen v souvislosti s korunním svědkem a spolupracujícím obviněným) ojedinělý,¹⁴⁰ není podle autorova názoru příliš přesný, neboť stát prostřednictvím svých orgánů činných v trestním řízení nerezignuje ani na objasňování trestné činnosti, ale pachatel, který by za běžných okolností byl procesně prověřován, obviněn, obžalován a případně odsouzen, označený za **korunního svědka** bude jen prověřován, přičemž tento postup toliko nevyústí v trestní stíhání; objasňování trestné činnosti, a to ani ve vztahu k němu, není tímto dotčeno. K tomu je ovšem nezbytné dodat, že stát rezignuje pouze na povinnost individuálního trestního stíhání.

„*Zejména princip oportunitity umožňuje veřejnému žalobci, aby se výrazně odchýlil od požadavků na procesní projednání trestného činu před soudem tam, kde by aplikace normy byla v konkrétním případě nespravedlivá.*“¹⁴¹ Aplikace oportunních prvků v jednotlivostech paradoxně nezpochybňuje vůdčí postavení zásady legality, ale jejich účinky jsou zcela opačné – přílehlavá *ad hoc* aplikace vhodně vybraného institutu trestního procesu založená na oportunním pohledu překvapivě svědčí zásadě legality a posiluje ji, neboť pomáhá odstranit v některých případech neodůvodněnou tvrdost formálního pojetí trestného činu.¹⁴²

Princip oportunitity nesmí být vnímán v limitech zásady legality jako svévole.¹⁴³ K uplatnění oportunitity, jejímž projevem je nezahájení trestního stíhání proti určité osobě, musí být splněny podmínky *ex ante* stanovené zákonem.

¹³⁹ SCHRAMHAUSER, J., op. cit. sub 2, s. 11–12.

¹⁴⁰ Srov. KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 6.

¹⁴¹ FENYK, J. *Veřejná žaloba. Díl první*, op. cit. sub 15, s. 183.

¹⁴² Srov. PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunitity, op. cit. sub 102, s. 315.

¹⁴³ KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 5.

Ačkoliv se jedná o výjimečné postupy, nejsou vyňaty z právního režimu trestního řádu. Rozhodnutí, zda nemá být trestní řízení vedeno, musí předcházet úvaha příslušného orgánu činného v trestním řízení o splnění podmínek pro oportunní postup. Až po jejich spolehlivém naplnění může podle autorova názoru následovat diskreční úvaha tohoto orgánu, zda postupu využít či nikoliv. S ohledem na nastavení zásady legality a zásady oficiality prikazující pokračovat v trestním řízení je oportunní prvek zastavení trestního stíhání podle procesního korektivu § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu projevem **negativní opportunity**.¹⁴⁴

Stěžejním referenčním kritériem uplatňování působnosti státního zastupitelství zprostředkované státním zástupcem je *ochrana veřejného zájmu*.¹⁴⁵ Pojem veřejného zájmu je v anglosaském právním prostředí pro účely uplatňování zásady opportunity definován, nicméně české právo (a většina kontinentálních právních řádů) s žádným definitivním vymezením neoperuje;¹⁴⁶ jedná se o tzv. neurčitý právní pojem. Demonstrativně lze ovšem pod ochranu veřejného zájmu podřadit zájem společnosti na ochraně lidských práv, života, zdraví, majetku občanů a státu, dětí, životního prostředí atd., a to jako projevu převzetí závazků státu a státem z tzv. společenské smlouvy,¹⁴⁷ která je základem výše zmíněného trestněprávního monopolu státu. Veřejný zájem ovšem není rigidní konstantou, ale pojmem, který je naplňován flexibilně podle aktuálních potřeb a hodnot společnosti.¹⁴⁸ Existují názory, že státní zástupce by měl reflektovat změny ve vnímání veřejného zájmu společnosti.¹⁴⁹ Názoru o společenských změnách lze na tomto místě podle autorova názoru přisvědčit, třebaže reagují na faktický stav až *ex post*, neboť zločin je vždy o krok před zákonem. V tomto okamžiku vstupuje do někdy nespravedlivého nebo veřejnému zájmu již neodpovídajícímu nastavení trestněprávních norem státní zástupce se svým diskrečním (oportunním) oprávněním, jehož procesní postup se podle autorova názoru v trestním řízení za splnění zákonných podmínek stane odrazem změn ve vnímání veřejného zájmu. Diskreční postup státního zástupce je tak prvkem flexibilního a spravedlivého trestního řízení.

¹⁴⁴ Srov. KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 5; ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 134. ISBN 80-85963-89-2.

¹⁴⁵ § 1 odst. 1 zákona o státním zastupitelství.

¹⁴⁶ FENYK, J. *Veřejná žaloba*, op. cit. sub 15, s. 179.

¹⁴⁷ FENYK, J. *Veřejná žaloba*, op. cit. sub 15, s. 147.

¹⁴⁸ Hodnotové naplňování neurčitého právního pojmu „veřejný zájem“ by ovšem nemělo podle autorova názoru podléhat aktuálním a svým způsobem náhlým společenským změnám, které v dlouhodobém horizontu představují toliko exces z ustáleného vnímání pojmu.

¹⁴⁹ FENYK, J. *Veřejná žaloba*, op. cit. sub 15, s. 175.

Striktní pravidla aplikace oportunity jsou příznačná i pro anglosaské právní řády.¹⁵⁰ Soudu je umožněno, aby oprávněnost diskreční pravomoci aplikované příslušným trestním orgánem (zpravidla státním zástupcem) přezkoumal. V právních řádech postkomunistických evropských států se diskrece, patrně z důvodu negativních historických zkušeností, neuplatňuje.¹⁵¹ Jedinou výjimkou je diskrece státního zástupce, jež je ztotožněna v prostředí českého trestního procesu právě v procesním korektivu § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu. V ostatních případech již nelze podle některých názorů hovořit o diskreci, ale o projevu oportunity.¹⁵²

Zdůvodnění aplikace oportunity jsou napříč zahraničními právními řády různé, přičemž mají základ hmotněprávní i procesní,¹⁵³ často se poukazuje na absenci nebo oslabení veřejného zájmu.¹⁵⁴ Pipek klasifikoval souhrn důvodů, které jsou argumentem pro zavádění oportunity:

1. *Absolutní důvod* je reprezentantem situace, kdy na trestním stíhání pachatele a jeho případném potrestání neexistuje veřejný zájem. Podle Michory lze do této kategorie zařadit zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu;¹⁵⁵
2. *relativní důvod* je charakterizován možným upuštěním od trestního stíhání pachatele za předpokladu, že jiný postih pro nápravu pachatele postačuje, neboť je adekvátním následkem i pro jeho trestnou činnost. Odrazem tohoto důvodu je v pozitivněprávním textu trestního řádu zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. a) a b) trestního řádu;¹⁵⁶
3. *přednostní státní nebo společenský zájem* je důvodem pro neuplatnění obvyklých trestněprocesních postupů mimo jiné i ve věcech korunních svědků;¹⁵⁷

¹⁵⁰ Ke klasifikaci konkrétních kritérií oportunity používaných v zahraničních právních řádech srov. FENYK, J. Zásada oportunity nebo legality v novém trestním řízení? In: DÁVID, R., SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J. (ed.). *Dny práva 2010*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 31–32. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/sbornik/sbornik.pdf.

¹⁵¹ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*, op. cit. sub 144, s. 134 a 136.

¹⁵² RŮŽIČKA, M. Korunní svědek v České republice – ano, či ne? In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 21. ISBN 80-7082-982-6.

¹⁵³ FENYK, J. Zásada oportunity nebo legality v novém trestním řízení? op. cit. sub 150, s. 31–32.

¹⁵⁴ Např. KANDOVÁ, K., op. cit. sub 132, s. 113.

¹⁵⁵ MICHORA, Z., op. cit. sub 114, s. 2.

¹⁵⁶ MICHORA, Z., op. cit. sub 114, s. 2.

¹⁵⁷ Srov. též KRATOCHVÍL, V. Ústavní a mezinárodněprávně smluvní aspekty institutu korunního svědka (poznámky z hlediska právního stavu po euronovele Ústavy) In:

4. *jiný způsob uspokojení materiálního trestního nároku (např. odklony).*¹⁵⁸

Prostor pro další výklad navazující problematiku poskytuje zejména třetí Pipkův důvod a jeho projev v praxi v podobě korunního svědka jako **nová expanzivní oportunita**,¹⁵⁹ která stojí v kontrapozici k systémové oportunitě Pipkem charakterizované jako „*vycház[ející] z podstaty a smyslu trestněprávního nároku a směřuj[ící] v tomto směru k tomu, aby tento nárok byl rovnoměrně a rovně uplatňován*“.¹⁶⁰ Nová expanzivní oportunita má ovšem zcela jinou funkci – prolamuje zásadu legality a oficiality pragmaticky, individuálně, účelově a významně. Jejím prostřednictvím lze pachateli trestného činu nabídnout výhodnější (procesní) zacházení. Toto pojetí opportunity je reakcí státu na proliferaci organizovaného zločinu, terorismu a jiných nebezpečných forem nejzávažnější kriminality. Do určité míry tak ve společnosti ohrožované až destruované organizovaným zločinem nelze trvat na výlučné aplikaci zásady legality a zásady oficiality; takový základ trestního procesu se stává neudržitelným a před společností velmi obtížně obhájitelným.¹⁶¹

Výhodnější zacházení jako benefit pro pachatele ovšem není jednostrannou benevolencí orgánů činných v trestním řízení. Protipólem benefit a nepřekročitelnou podmínkou je sdělení procesně významných informací pachatelem trestného činu orgánům činným v trestním řízení, které povedou k objasňování závažné trestné činnosti a případně též k potrestání jejích dalších pachatelů. Benevolencí pro takto spolupracující osobu může být upuštění od trestního stíhání v trestněprocesní rovině nebo upuštění od potrestání, případně vliv na druh a výměru trestu v hmotněprávní rovině.¹⁶² Tato definice se jeví autorovi jako přesnější, a proto přijatelnější, neboť primárně nerozporuje zájem státu na objasňování trestné činnosti tak, jako se toho dopouštějí vymezení výše uvedená. Tato definice nevyvolává zbytečně pochybnosti o roli státu v trestním řízení a nekoncentruje v sobě názory o destrukci zásady legality a zásady oficiality.

VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 38. ISBN 80-7082-982-6.

¹⁵⁸ PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip opportunity, op. cit. sub 102, s. 315–316.

¹⁵⁹ Někdy se o nové expanzivní oportunitě hovoří jen jako o „expanzivní oportunitě“, což ovšem není podle autorova názoru na škodu významu a jejímu smyslu jako nepochybně nově pojaté opportunity. V trestní doktríně se objevuje i pojmenování „pragmatická oportunita“; MICHORA, Z., op. cit. sub 114, s. 1.

¹⁶⁰ PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip opportunity, op. cit. sub 102, s. 316.

¹⁶¹ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 78.

¹⁶² MICHORA, Z., op. cit. sub 114, s. 5; PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip opportunity, op. cit. sub 102, s. 315.

Nová expanzivní oportunita zachází podstatně dál než dosud akceptované pojetí oportunity. Vyžaduje určitou aktivitu jak pachatele, tak orgánů činných v trestním řízení, a to ne vždy v plném souladu se současnými způsoby nahlížení na zásadu legality a zásadu oficiality, které ovšem může do určité míry v jednotlivých případech prolamovat.

Zásada oportunity je plnohodnotnou zásadou, na níž je vystavěn trestní proces Spojených států amerických. V tomto právním prostředí tak ovlivňuje svou podobu zcela jinak než v trestních procesech kontinentální Evropy včetně České republiky. Pachatel, který se rozhodne napomoci trestním orgánům, se může za určitých okolností vyhnout participaci na tamním trestním procesu. V trestním procesu vybudovaném na zásadě legality a zásadě oficiality, byť s oportunními prvky, to není samozřejmostí, ba naopak.¹⁶³

V právních řádech některých států, mezi něž se ovšem Česká republika *de lege lata* neřadí, se uplatňuje **institut soukromé žaloby**. Úvahy o jejím zavedení do právního řádu České republiky se objevují téměř periodicky, přičemž koncept je oceňován¹⁶⁴ i kritizován¹⁶⁵; oba autoři ovšem k zavádění nových institutů přistupují obezřetně, byť každý s jiným závěrem. „*Soukromou žalobou se rozumí právo poškozeného, kterému vznikla soukromožalobním trestným činem bezprostřední újma, obrátit se s žalobou (žádostí o potrestání pachatele) přímo na trestní soud, a to i bez součinnosti s veřejným žalobcem, a žalobu před tímto soudem zastupovat.*“¹⁶⁶ Veřejný zájem u soukromé žaloby poněkud ustupuje do pozadí s posílením spíše soukromoprávního zájmu, jemuž je ovšem poskytnuta silnější ochrana veřejnoprávní povahy. Veřejný zájem však zcela nevymizel, jen tato koncepce respektuje, že mohou existovat trestné činy, jejichž spácháním se primárně zasáhne do sféry soukromého zájmu jednotlivce nebo skupiny osob, které jsou jako poškození iniciátory trestního řízení. Veřejný zájem je tak „*zasazen sekundárně, prostřednictvím narušení zájmu soukromého*“.¹⁶⁷

Doktrína rozlišuje více typů soukromé žaloby. Patří mezi ně soukromá žaloba *stricto sensu*, subsidiární žaloba, vedlejší žaloba a podpůrná žaloba.¹⁶⁸

Soukromá žaloba je označována za projev zásady oportunity nebo dokonce za „*svérázný druh oportunity*“,¹⁶⁹ a proto autor považoval za nezbytné tento

¹⁶³ LATA, J., op. cit. sub 62, s. 52.

¹⁶⁴ GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 322.

¹⁶⁵ TIBITANZLOVÁ, A., op. cit. sub 87.

¹⁶⁶ GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 317.

¹⁶⁷ GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 320.

¹⁶⁸ Srov. GRÍVNA, T., op. cit. sub 86, s. 317–318.

institut alespoň zmínit. Institut soukromé žaloby totiž zpravidla vylučuje iniciativu veřejné žaloby (státního zástupce), která bez příslušného návrhu poškozeného nemůže trestní řízení vůči pachateli soukromoprávního deliktu vést.¹⁷⁰ Je otázkou, zda, případně jakou intenzitou se nakonec narušuje stabilní principiální základ zásady legality. Podle autorova názoru se soukromou žalobou zásada legality oslabuje jak v neprospěch státu, tak v neprospěch prosazování rovnosti občanů před zákonem.

Za projev soukromé žaloby je v současném trestním procesu považován institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného podle § 163 a § 163a trestního řádu.¹⁷¹ K tomuto institutu často směřují úvahy o soukromé žalobě. Procesní úkony policejního orgánu a státního zástupce v souladu s trestním řádem jsou znemožněné, nejsou-li podmínky pro řádný postup trestního řízení splněny.

K institutu soukromé žaloby je nezbytné přistupovat opatrně, neboť se sice nejedná o institut historickým právním řádům českého území zcela cizí, v současné době pro něj ovšem podle autorova názoru neexistují přesvědčivé argumenty v jeho prospěch, které by jednoznačně odůvodnily jeho zavedení do současné podoby trestního procesu. Se zavedením soukromé žaloby se pojí i další nebezpečí v podobě tzv. kverulantských žalob,¹⁷² v nichž autor spatřuje vychýlení podoby současného trestního procesu spíše do stavu „trestního řízení sporného“ s omezením účinné participace státu. Rozlišuje se rovněž vedle soukromé žaloby existující institut trestního stíhání na návrh.

K plnohodnotnému přezkumu ústavní konformity Ústavním soudem ČR mohlo dojít z pozitivněprávních důvodů toliko ve vztahu k institutu spolupracujícího obviněného podle § 178a trestního řádu; právní řád České republiky totiž institut korunního svědka nezná. Ústavní soud ČR se k otázce ústavnosti institutu spolupracujícího obviněného vyjádřil tak, že „je legitimním nástrojem trestního řízení, vyhovujícím požadavkům právního státu,“¹⁷³ – byť pro svou povahu některými signifikantními vlastnostmi, jejichž výklad bude následovat v dalších částech této práce, je specifický –, což ovšem nebrání ani závěru Nejvyššího soudu ČR o institutu jako o „*standardním důkazním*

¹⁶⁹ GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 322.

¹⁷⁰ GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 321, 322.

¹⁷¹ TIBITANZLOVÁ, A., op. cit. sub 87; GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 321.

¹⁷² Srov. GRÍVNA, T., op. cit. sub 102, s. 321.

¹⁷³ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III.ÚS 859/13; usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. III.ÚS 868/13.

prostředk[u]“¹⁷⁴ ve smyslu § 89 odst. 2 trestního řádu, který dále doplnil, že se jedná institut „*boje proti závažné organizované kriminalitě*“. Tyto soudy tak zcela nájisto postavily, jakou pozici institut v právním řádu České republiky zaujímá – jeho aplikace je v souladu s ústavním pořádkem České republiky a tím i se zákonem.

Právní povaha institutu korunního svědka byla poměřována s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁷⁵ Otázka tohoto případu souladu je ovšem složitější, neboť se již nejedná o spolupracujícího obviněného. Již výše bylo řečeno, že Úmluva jako taková poskytuje určité možnosti boje proti organizovanému zločinu. Korunní svědek je jako institut trestního práva zatížen závažnějšími námitkami směřujícími k jeho nepřipustnosti. Navzdory tomu ovšem Evropský soud pro lidská práva obecně zhodnotil jeho procesní použitelnost jako přípustnou. Dokazování výpovědi korunního svědka *ipso iure* neodůvodňuje závěr o narušení zásady spravedlivého procesu a tím i rozporu s Úmluvou.¹⁷⁶ Tento závěr ovšem nelze považovat za obecně nepřekonatelné rozhodnutí; s aplikací institutu korunního svědka se pojí mnohá nebezpečí, a proto se přípustnost každé aplikace pro konkrétní řízení musí testovat.¹⁷⁷ Pravdou ovšem je, že Evropský soud pro lidská práva se dále vyslovil, že důvodem pro prohlášení trestního řízení za rozporné s principy spravedlivého procesu není jen to, že odsuzující rozsudek byl vydán z větší části na podkladě výpovědi korunního svědka.¹⁷⁸ Navzdory tomu ovšem lze zopakovat autorovy pochyby o ústavní konformitě korunního svědka za použití referenčního kritéria ústavního pořádku České republiky, aniž by si tato diplomová práce kladla za cíl soulad posuzovat.

Ačkoliv je institut korunního svědka pro právní řád České republiky neznámý, Nejvyšší soud učinil ve věci vedené pod sp. zn. 5 Tdo 280/2012 pozitivní závěry o procesní použitelnosti protokolu o výpovědi korunního svědka pořizovaného zahraničním orgánem trestního řízení v řízení před českými soudy.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/2012.

¹⁷⁵ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí ČR č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

¹⁷⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 3. 2009 ve věci Atanasov v. Bulharsko, č. 20309/02.

¹⁷⁷ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. C. H. Beck, 2012, s. 781. ISBN 978-80-7400-365-3.

¹⁷⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 5. 2014 ve věci Cornelis v. Nizozemsko, č. 994/03; rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 1. 2004 ve věci Lorse v. Nizozemsko, č. 44484/98; rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 1. 2004 ve věci Verhoek v. Nizozemsko, č. 54445/00.

Přestože dochází k mnoha zásahům do zásady legality a zásady oficiality, lze pro účely této kapitoly uzavřít, že nedochází ke změně principiálního základu trestního řízení v České republice.¹⁷⁹ Tyto zásady zůstávají vůdčími idejemi a jejich účelné a racionální prolamování může jejich účinky naopak posílit a stabilizovat.

Předchozí výklad měl za cíl demonstrovat, jak silné postavení má v českém trestním procesu zásada legality a zásada oficiality a s jakou intenzitou dochází k erozi tohoto principiálního základu trestního řízení ať už prostřednictvím prosazování plnohodnotné (zásady) oportunity, nebo toliko zaváděním jejích dílčích prvků. Rovněž zařadil do kontextu zásad trestního řízení **instit ut korunního svědka** a **instit ut spolupracujícího obviněného** jako předpoklad pro nalezení jejich principiální povahy v dominantně legálně-oficiálním trestním prostředí České republiky. Oba instituty lze prohlásit podle shodných závěrů několika autorů i tohoto za projevy oportunity prolamující zásadu legality.¹⁸⁰

¹⁷⁹ O tom shodně KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 13; PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity, op. cit. sub 102, s. 315; JÍLOVEC, M., KOZÁK, V., op. cit. sub 110, s. 25; GRIVNA, T., op. cit. sub 102, s. 320; MICHORA, Z., op. cit. sub 114, s. 7.

¹⁸⁰ KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 4; JÍLOVEC, M., KOZÁK, V., op. cit. sub 110, s. 25.

3 Stručná historie úvah nad zavedením institutu a jeho podob

Historie pokusů a úvah nad zavedením určité podoby toho či onoho institutu je výrazem myšlenkových pochodů zákonodárce, doktríny i právní praxe. Autor je považuje za tak důležité a dotvářející dnešní podobu a kontext institutu spolupracujícího obviněného podle § 178a trestního řádu, že se rozhodl jejich stručný nástin učinit součástí této práce.

Především návrhy zákonů a jejich důvodové zprávy, případně série věcných záměrů trestního řádu jsou spolehlivými prameny úvah nad instituty a pomůckami rekonstrukce dřívějších (a dále též náznakem možných budoucích) pokusů o změnu právní úpravy. Autor se rozhodl pro stručné představení legislativní historie institutů korunního svědka a spolupracujícího obviněného, a to zejména se zaměřením na tzv. vládní návrh a tzv. poslanecký návrh, oba předložené v roce 2004, byť každý jiným iniciátorem.

3.1 Tzv. vládní návrh a tzv. poslanecký návrh z roku 2004 (sněmovní tisk 746 a 802)

Za podrobnější výklad stojí **tzv. vládní návrh** novely mimo jiné trestního řádu, jehož projednávání bylo zahájeno předložením návrhu vládou Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky dne 21. 4. 2004; zaregistrován byl pod označením sněmovní tisk 746. Stěžejním cílem vlády bylo učinit součástí právního řádu České republiky jak institut korunního svědka, tak institut spolupracujícího obviněného.

Návrh předpokládal v novelizačním bodu č. 22 vložení nového oddílu s marginální rubrikou „*Podmíněné přerušení trestního stíhání a spolupracující obviněný*“; v paragrafovém znění se mělo jednat o nový § 306b, § 306c a § 306d trestního řádu.¹⁸¹

Tzv. vládní návrh konstruoval odstupňované režimy pro osoby, které se rozhodly v trestním řízení spolupracovat na objasnění nejzávažnější trestné činnosti. Prvním krokem bylo podmíněné přerušení trestního stíhání takové osoby. Podle navrhovaného znění se mělo jednat o trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin. Podmínkami podmíněného přerušení trestního stíhání bylo

¹⁸¹ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Vládní návrh zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. *Sněmovní tisk 746* [cit. 18. 10. 2017]. Poslanecká sněmovna, 4. období, 2002–2006. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=746>.

(zjednodušeně řečeno) oznámení skutečností státnímu zástupci vedoucích k rozbití zločineckých struktur, závazek osoby podat úplnou a pravdivou výpověď, doznat se k činu, pro který je stíhána, povinnost vydat prospěch nebo nahradit škodu způsobenou vlastním trestním jednáním a vyjádření souhlasu s tímto postupem.¹⁸² K podmíněnému přerušení trestního stíhání měl být povolán státní zástupce, který by věc podrobil vlastnímu uvážení.

Současně stanovil tzv. vládní návrh negativní podmínky podmíněného přerušení trestního stíhání obviněného, jejichž existence by navrhovaný procesní postup znemožnila. Jednalo se o spáchání závažnějšího trestného činu, než k jehož objasnění se obviněný zavázal, spáchání trestného činu jako organizátor nebo návodce, způsobení smrti nebo těžké újmy na zdraví a je-li obviněný považován za zvlášť nebezpečného recidivistu;¹⁸³ posledně jmenovanou negativní podmínkou vykazoval procesní institut další hmotněprávní rozměr.

Navrhovaná úprava přikazovala státnímu zástupci před podmíněným přerušením trestního stíhání osoby tuto vyslechnout.¹⁸⁴

V případě, že by osoba nedostála svým povinnostem, k nimž se zavázala, státní zástupce by rozhodl o pokračování v trestním stíhání. Proti těmto usnesením státního zástupce plánoval zákonodárce připustit podání stížnosti.¹⁸⁵

Z výše uvedeného výkladu vyplývá, že obviněný, jehož trestní stíhání by bylo podmíněně přerušeno, by se podílel na objasňování všech skutečností v procesním postavení svědka, nikoliv obviněného,¹⁸⁶ což by přinášelo další právní konsekvence spočívající v aplikaci zejména právní kvalifikace trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle tehdejšího § 175 odst. 2, odst. 3 trestního zákona, okolností zákazu výslechu podle § 99 trestního řádu a práva svědka odeprít výpověď podle § 100 trestního řádu.¹⁸⁷

Procesní postup proti osobě, jejíž trestní stíhání by bylo podmíněně přerušeno, by v případě, že by splnila své povinnosti, k nimž se zavázala, vyústil ve druhý navrhovaný krok – v definitivní zastavení jejího trestního stíhání. Mezi tyto povinnosti řadil tzv. vládní návrh úplnou a pravdivou výpověď v řízení před soudem, vydání získaného prospěchu nebo náhradu způsobené škody a vázal zastavení trestního stíhání na to, že osoba, jejíž trestní stíhání bylo podmíněně

¹⁸² Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306b odst. 1.

¹⁸³ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306b odst. 2.

¹⁸⁴ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306b odst. 3.

¹⁸⁵ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306b odst. 7.

¹⁸⁶ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306b odst. 8.

¹⁸⁷ PÚRY, F., op. cit. sub 8, s. 14.

přerušeno, nespáchala v mezidobí žádný úmyslný trestný čin. V opačném případě by mělo být v trestním stíhání po vydání odpovídajícího rozhodnutí státním zástupcem pokračováno.¹⁸⁸

Zastavit trestní stíhání takto se státem spolupracující osoby by bylo možné až v okamžiku, kdy došlo nejen k pravomocnému ukončení trestního stíhání zvláště závažného zločinu, k jehož objasnění osoba měla přispět, ale dokonce k uplynutí lhůt k podání dovolání a případnému rozhodnutí o tomto opravném prostředku.¹⁸⁹

Proti usnesení, jímž by se trestní stíhání osoby zastavovalo, měla být přípustná stížnost.¹⁹⁰

Na tomto místě lze shrnout, že schválení takové právní úpravy by do právního řádu České republiky přineslo institut korunního svědka. S ohledem na podmíněné přerušování trestního stíhání vzniká podle autorova názoru překážka postupu státního zástupce spočívající v podání obžaloby na všechny obviněné; přerušování trestního stíhání, byť podmíněným, ztrácí osoba procesní postavení obviněného. Proto by byla její výpověď, zákonodárcem zamýšlená jako stěžejní pomoc k objasnění kriminality zločineckých struktur, podávána svou povahou jako svědecká. S ohledem na teoretická východiska učiněná autorem výše by taková osoba požívala obžalovací imunity, což je stěžejní rozlišovací prvek institutů korunního svědka a spolupracujícího obviněného. Ačkoliv to tzv. vládní návrh *expressis verbis* ve své normativní části nepřiznával, jednalo by se o korunního svědka.

Vedle postupu spočívajícího v podmíněném přerušování a následném zastavení trestního stíhání se tzv. vládní návrh pokusil zavést relativně samostatný institut spolupracujícího obviněného, jenž by za spolupracujícího mohl být označen v případě, že nesplňuje podmínky prvního, značně výhodnějšího a nastavením svých podmínek i přísnějšího, postupu ve vztahu ke korunnímu svědkovi. Povaha takto nastaveného institutu by byla spíše subsidiární, neboť by se akcentovala první procesní možnost; návrh nicméně tuto variantu nabízel. Spolupracující obviněný, aby mohl být takto v obžalobě státním zástupcem označen, by musel učinit výpověď, kterou by objasnil fungování kriminálních struktur, dále by se musel doznat. Státní zástupce by rovněž musel přistoupit

¹⁸⁸ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306c odst. 9.

¹⁸⁹ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306b odst. 10.

¹⁹⁰ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306c odst. 11.

k výsledku takové osoby. Učinila-li by taková osoba v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď a v mezidobí by nespáchala žádný úmyslný trestný čin, její spolupráce se státem by byla reflektována soudem ve druhu a výměře trestu.¹⁹¹

Z předloženého návrhu tak podle autorova názoru vyplývá, že spolupracující obviněný by nepožíval výhodné svědecké pozice, neboť by setrval v procesní roli obviněného. Nenastala by tak překážka podání obžaloby a obžalování by se nevyhnul. Jeho spolupráce při objasňování zvláště závažného zločinu by byla zohledněna v hmotněprávní rovině, avšak za současného vyslovení viny. Součástí návrhu byly rovněž doprovodné změny v trestním zákoně.

Krátce lze z důvodové zprávy k tzv. vládnímu návrhu podat, že cílem státu je motivovat pachatele závažné trestné činnosti ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení určitým zvýhodněným režimem promítnutým do roviny trestání jako hmotněprávní roviny pomoci při objasňování. Důvodová zpráva legitimizuje návrh zejména mezinárodními závazky a doporučeními a rovněž zájmem státu na destrukci nejzávažnějších forem kriminality. Lze shrnout, že důvodová zpráva ve světle již výše zmíněné důvodové zprávy k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, kterou byl institut spolupracujícího obviněného již úspěšně přijat pod § 178a trestního řádu, nepřináší žádné nové poznatky.

Legislativní osud tzv. vládního návrhu byl poznamenán poměrně překotným vývojem. Původní návrh obsahoval výše uvedený nástin právní úpravy obou institutů a takto prošel prvním čtením. Příkazáním Ústavně právnímu výboru Poslanecké sněmovny ovšem doznal návrh zásadních změn, neboť z něj na doporučení tohoto výboru byl legislativní bod č. 22 zcela vypuštěn;¹⁹² do druhého čtení tak návrh vstupoval bez právní úpravy obou institutů. Návrh byl ovšem vrácen výborům, ale Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny na své změně (výmaz návrhu v části o zavedení institutů) setrval; takto jej navrátil zpět do druhého čtení.¹⁹³ Návrh byl v této podobě ve třetím čtení již schválen a postoupen Senátu Parlamentu České republiky. Senát návrh zamítl a doporučil návrat institutů.¹⁹⁴ Poslanecká sněmovna ovšem dne 21. 3. 2006 návrh Senátem vrácený

¹⁹¹ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, novelizační bod č. 22, § 306d odst. 12 a 13.

¹⁹² Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, sněmovní tisk 746/1.

¹⁹³ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, sněmovní tisk 746/2.

¹⁹⁴ Sněmovní tisk 746, op. cit. sub 181, sněmovní tisk 746/4.

definitivně nepřijala. Právní úprava navrhovaných ustanovení tak nebyla schválena.

O pozitivním zaujetí navrhovanou právní úpravou ztotožněnou v tzv. vládním návrhu svědčí zákonodárná aktivita skupiny poslanců, která dne 21. 10. 2004 předložila Poslanecké sněmovně návrh novely trestního řádu, vedený pod označením sněmovní tisk 802.¹⁹⁵ Tento **tzv. poslanecký návrh** shodně zavádí institut podmíněného přerušení trestního stíhání, procesní gradaci v podobě zastavení trestního stíhání a rovněž institut spolupracujícího obviněného. Lze podotknout, že srovnáním obou návrhů lze podle autora názoru konstatovat téměř shodu. Až na některé drobné odchylky v terminologii a svou povahou odchylky spíše legislativnětechnické povahy navrhla skupina poslanců konstrukci, která se ztotožňuje s tzv. vládním návrhem, a proto není detailnější seznámení s tzv. poslaneckým návrhem účelné, poněvadž by bylo duplicitní.

Pro úplnost si autor dovolí poznamenat, že tzv. poslanecký návrh byl stížen stejným legislativním osudem jako tzv. vládní návrh, ačkoliv to v době rozhodování ještě nebylo patrné. Po úspěšném prvním čtení Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny doporučil návrh zamítnout.¹⁹⁶ Poslanecká sněmovna ovšem návrh schválila a postoupila jej Senátu, který jej zamítl.¹⁹⁷ Poslanecká sněmovna Senát přehlasovala. Prezident republiky návrh vetoval¹⁹⁸ a Poslanecká sněmovna, jíž se návrh vrátil, veto prezidenta republiky nedokázala dne 12. 10. 2005 přehlasovat. Za povšimnutí stojí fakt, že v době definitivního odmítnutí tzv. vládního návrhu byl ten poslanecký již několik měsíců zamítnutý.

Ve vztahu k tzv. poslaneckému návrhu není bez zajímavosti fakt, že vláda tzv. poslanecký návrh stanoviskem *de facto* zamítla, ačkoliv je s tzv. vládním návrhem téměř shodný, a to s doprovodným komentářem poukazujícím právě na značnou podobnost návrhů. Učinila tak s vysvětlením, že tzv. poslanecký návrh „*trpí však některými legislativně technickými nedostatky*“ a dodala, že tzv. vládní návrh naopak instituty zavádí „*komplexně v návaznosti na příslušná ustanovení navrhovaného trestního zákona a navrhované novely trestního řádu*“.¹⁹⁹

¹⁹⁵ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (korunní svědek) [online]. *Sněmovní tisk 802* [cit. 18. 10. 2017]. Poslanecká sněmovna, 4. období, 2002–2006. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=802>.

¹⁹⁶ Sněmovní tisk 802, op. cit. sub 195, sněmovní tisk 802/2.

¹⁹⁷ Sněmovní tisk 802, op. cit. sub 195, sněmovní tisk 802/5.

¹⁹⁸ Sněmovní tisk 802, op. cit. sub 195, sněmovní tisk 802/7.

¹⁹⁹ Sněmovní tisk 802, op. cit. sub 195, sněmovní tisk 802/1.

Stanovisko prezidenta republiky, doprovázející jeho veto, poukazovalo mimo jiné na rozporuplné názory uvnitř Parlamentu České republiky, destabilizaci právního vědomí spočívající ve změně pravidla, že každý pachatel má být potrestán, a na přesun rozhodující pravomoci ze soudce na státního zástupce.²⁰⁰

Návrhy byly četně připomínkovány a podrobeny kritice doktríny.²⁰¹

Tato podkapitola demonstruje, že k určité fascinaci zmiňovanými mimořádnými instituty boje proti nejzávažnější kriminalitě docházelo již před lety. Navzdory zavedení institutu spolupracujícího obviněného v současném smyslu podle normativního textu § 178a trestního řádu ovšem zákonodárce operoval s uzákoněním „plnohodnotné verze“ institutu v podobě korunního svědka, který se příslušnými novelami s účinností od 1. 1. 2010 do právního řádu České republiky již prosadit nepodařilo.

3.2 Věcný záměr trestního řádu z roku 2004, 2008 a východiska a principy nového trestního řádu

Ministerstvo spravedlnosti ČR v návrhu **věcného záměru trestního řádu z roku 2004**²⁰² jasně deklarovalo, že by se v rámci rekodifikace trestního procesu měly legislativní návrhy ubírat směrem zavedení institutu korunního svědka i institutu spolupracujícího obviněného. Podmínky přiznání těchto procesních postavení pak věcný záměr z roku 2004 vázal na stejné okolnosti jako tzv. vládní návrh vyložený výše; tzv. vládní návrh a věcný záměr z roku 2004 jsou postaveny na stejném ideovém základu v posuzovaných částech týkajících se obou institutů. Lze identifikovat i obsahově shodné pasáže.²⁰³

S **věcným záměrem trestního řádu z roku 2008**²⁰⁴ se lze pro účely této kapitoly vypořádat tak, že rovněž deklaruje usilování o zavedení obou institutů, a to téměř shodně jako věcný záměr pocházející z roku 2004. Tento novější věcný záměr již nekonstruuje povinnost nahrazení škody nebo odčinění újmy způsobených trestným činem.²⁰⁵

²⁰⁰ Sněmovní tisk 802, op. cit. sub 195, sněmovní tisk 802/7.

²⁰¹ Srov. např. CHMELÍK, J., op. cit. sub 28, s. 74; MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 84; ŠÁMAL, P. Nad institutem korunního svědka, op. cit. sub 41, s. 46, 48–49, 50–51 atd.

²⁰² Ministerstvo spravedlnosti ČR. Návrh věcného záměru zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). Příloha III [online]. *Věcný záměr z roku 2004* [cit. 18. 10. 2017]. Dostupné z: www.justice.cz.

²⁰³ Věcný záměr z roku 2004, op. cit. sub 202, s. 72–75.

²⁰⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). Příloha III [online]. *Věcný záměr z roku 2008* [cit. 18. 10. 2017]. Dostupné z: www.justice.cz.

²⁰⁵ Věcný záměr z roku 2008, op. cit. sub 204, s. 62–65.

Východiska a principy nového trestního řádu,²⁰⁶ které jsou zatím nejnovějším věcným záměrem v rámci rekodifikace českého trestního procesu, byť ne zcela jasně časově zařaditelným, ustoupily od výslovného úmyslu učinit tyto instituty součástí právního řádu České republiky. Naopak relativně obsáhlým způsobem východiska a principy nového trestního řádu apelují na zákonodárce, aby se nový trestní řád „zabýval [...] *přípustnou mírou oportunity*“.²⁰⁷ Dále prohlašuje, že okolnosti zahájení trestního řízení a trestního stíhání by měly být upraveny pod vlivem zásady legality modifikované prvky oportunity.²⁰⁸

V paragrafovém znění **návrhu vybraných ustanovení nového trestního řádu,**²⁰⁹ představeném Ministerstvem spravedlnosti ČR veřejnosti dne 18. 1. 2018,²¹⁰ ministerstvo jasně deklaruje v navrhovaném § x35 záměr institut spolupracujícího obviněného ponechat součástí právního řádu České republiky i po rekodifikaci trestního práva procesního.²¹¹ Po autorově komparaci právních textů lze zhodnotit, že navrhované znění se shoduje se současným zněním § 178a trestního řádu. Za *novum* ve vztahu k současné právní úpravě lze ovšem prohlásit skutečnost, že za spolupracujícího obviněného by mohl státní zástupce označit obviněného nejen v obžalobě, ale rovněž v návrhu na schválení dohody o vině a trestu [arg. „*ve veřejné žalobě*“].²¹² Dále navrhovaný § e5 odst. 2 písm. b) povazuje orgán činný v trestním řízení poučit na počátku výslechu obviněného o tom, že „*v řízení o zločinu může být označen za spolupracujícího obviněného; přitom je třeba jej poučit o podstatě označení za spolupracujícího obviněného, o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky a také o tom, že jakmile obviněný v přípravném řízení nebo v řízení před soudem poruší své závazky, nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného*“.²¹³ K diskusi pak ministerstvo předkládá variantu spočívající v tom, že by bylo umožněno upustit

²⁰⁶ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Východiska a principy nového trestního řádu*. Příloha II [online]. [cit. 18. 10. 2017]. Dostupné z: www.justice.cz.

²⁰⁷ *Východiska a principy nového trestního řádu*, op. cit. sub 206, s. 2.

²⁰⁸ *Východiska a principy nového trestního řádu*, op. cit. sub 206, s. 9.

²⁰⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2018 [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/>.

²¹⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Nový trestní řád může nyní připomínkovat také veřejnost* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2018 [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=357674>.

²¹¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online], op. cit. sub 209, § x35 Spolupracující obviněný. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/x35-spolupracujici-obvineny/>.

²¹² Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online], op. cit. sub 209, Odůvodnění § x35 Spolupracující obviněný. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/oduvodneni/?a=2147>.

²¹³ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online], op. cit. sub 209, § e5 Počátek výslechu a poučení obviněného. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/1983-2/>.

od potrestání trestním příkazem, v případě spolupracujícího obviněného ovšem nikoliv, a to pro jeho závazek učinit výpověď i v řízení před soudem.²¹⁴ V souvislosti s těmito návrhy se podle ministerstva mělo v rámci rekodifikace trestního práva procesního přistoupit v právní úpravě spolupracujícího obviněného i ke změně navazujících hmotněprávních ustanovení tak, že by se výměra trestu odnětí svobody v případě spolupracujícího obviněného za účelem zvýšení jeho jistoty obligatorně mimořádně snižovala o jednu třetinu.²¹⁵

²¹⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online], op. cit. sub 209, Odůvodnění k Díl 3 Trestní příkaz. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/oduvodneni/?a=2187>.

²¹⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online], op. cit. sub 209, Odůvodnění § x35 Spolupracující obviněný. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/oduvodneni/?a=2147>.

4 Pozitivněprávní procesní úprava institutu spolupracujícího obviněného

Po úvodním výkladu o organizovaném zločinu jako iniciátoru konstruování zvláštních institutů boje proti němu, o následných změnách v prostoru zdánlivě bezvýjimečně fungujících zásad legality a oficiality, o stručném historickém představení neúspěšných pokusů o zavedení institutů korunního svědka a spolupracujícího obviněného a o paragrafovém znění nového trestního řádu se s počátkem této kapitoly začíná autor práce věnovat jedné z nejdůležitějších problematik – procesní stránce označování obviněného za spolupracujícího.

Pro účely dřívějšího výkladu výše považoval autor za nezbytné předesílit, že institut spolupracujícího obviněného byl do právního řádu České republiky zaveden novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. Navazující právní úprava hmotněprávní povahy byla začleněna do nově sestaveného obecného právního předpisu trestního práva hmotného, a to trestního zákoníku. Oba právní předpisy nabyly účinnosti dne 1. 1. 2010. Disproporce spočívající v zavádění institutu na jedné straně toliko novelou, na druhé pak přímo novým zákonem se jeví být v podmínkách rekodifikačních prací trestního práva nevyhnutelná, byť patrně nikoliv zrovna žádoucí, neboť přijmout se podařilo toliko nový trestní zákoník, zatímco trestní řád nebyl vystaven přímé rekodifikační derogaci, nýbrž jen novele.

Procesní část právní úpravy institutu spolupracujícího obviněného byla do trestního řádu zahrnuta vložím nového § 178a. Systematicky bylo toto ustanovení zařazeno do oddílu sedmého v rámci hlavy desáté trestního řádu.²¹⁶ Věcně je zařazení do oddílu, který normuje o obžalobě podle § 176 a § 177 trestního řádu a o oprávnění státního zástupce podat návrh na uložení ochranného opatření podle § 178 trestního řádu, podle autorova názoru správné. Zařazení odráží souvislost označení za spolupracujícího obviněného v obžalobě právě s ustanoveními o obžalovacím návrhu státního zástupce.

²¹⁶ § 178a trestního řádu.

V návaznosti na výše uvedené lze hodnotit, že zákonodárce zvolil procesní metodu zvýhodnění osoby spolupracující s orgány státu, která se toliko (případně) projeví ve výroku rozsudku o trestu této osoby.²¹⁷

Právní úprava tohoto institutu ovšem od 1. 1. 2010 doznala změn. Dne 1. 9. 2012 totiž nabyla účinnosti novela provedená zákonem č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Na místech, která se stala cílem novelizačních změn, autor upozorní na znění předchozí právní úpravy a tyto porovná. Současná právní úprava institutu je pochopitelně představována ve znění tohoto pozdějšího předpisu a v širším kontextu pak ve znění pozdějších předpisů obecně.

4.1 Podmínky označení za spolupracujícího obviněného

Trestní řád konstruuje sérii podmínek, po jejichž splnění lze obviněného za spolupracujícího označit. Stěžejním materiálem je pro účely jejich výkladu zejména § 178a odst. 1 trestního řádu, a to včetně jeho návěti i dovětky. K těmto se ovšem připojují i další povinnosti spočívající například ve výslechu obviněného v limitech § 178a odst. 3 trestního řádu.

Lze dovodit, že splnění těchto podmínek je pro účely označení kumulativní.²¹⁸

4.1.1 Řízení o zločinu [návěti § 178a odst. 1 trestního řádu]

Označení obviněného za spolupracujícího je možné toliko v řízení o zločinu. Zločin je vedle přečinu druhou složkou zavedené bipartice trestných činů.²¹⁹ Zločinem se rozumí „všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny,“²²⁰ přičemž za přečiny se považují „všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let“.²²¹ Za použití těchto zákonných definic lze s pomocí interpretačního pravidla *argumentum a contrario* dospět k závěru, že zločiny jsou všechny úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest

²¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2017, sp. zn. 11 Tdo 1423/2016; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 11 Tdo 95/2016; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 7 Tdo 180/2014.

²¹⁸ Podmínky jsou v § 178a odst. 1 trestního řádu konstruovány za pomoci spojky „a“ v poměru slučovacím.

²¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), § 14 odst. 1.

²²⁰ § 14 odst. 3 část před středníkem trestního zákoníku.

²²¹ § 14 odst. 2 trestního zákoníku.

odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby přesahující výměru 5 let. Spolupracující obviněný tak může vystupovat toliko v řízení, jehož předmětem je objasňování trestného činu osoby ohrožené trestní sazbou s horní hranicí minimálně 5 let.

O kategorii zvláště závažného zločinu jde, jedná-li se o „úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let“.²²² Z povahy zvláštní kategorie zločinu, avšak stále nenarušující bipartici trestného činu, je přípustné označení obviněného za spolupracujícího i v řízení o zvláště závažném zločinu, neboť stále je splněna podmínka minimální pětileté hrozby v horní hranici trestní sazby. Zákonná textace spočívající v podmínce „řízení o zločinu“ podle návěti § 178a odst. 1 trestního řádu má být tedy podle autora vykládána tak, že se má jednat přinejmenším o řízení o zločinu, nikoliv toliko o řízení o zločinu. Zákonomárci tak, vědom si narušování principiálního základu trestního procesu, podle autorova názoru připustil aplikaci institutu toliko v limitovaném okruhu trestných činů, poněvadž v řízení o přečinu institutu využít nelze; obecně se jedná s ohledem na vymezené trestní sazby o závažnější trestné činy.

Takto nastavená limitace ovšem součástí trestního řádu od 1. 1. 2010 nebyla. Zákonomárci totiž v období mezi 1. 1. 2010 a 31. 8. 2012 připustil označování obviněných za spolupracující jen v řízeních o zvláště závažném zločinu; okruh možných trestných činů, resp. rádius řízení o nich byl užší. Novelou provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. rozšířil zákonodárci aplikační rádius institutu tak, že za spolupracujícího lze obviněného označit již v řízení o „pouhém“ zločinu.²²³ Rozšíření možností institutu si státní zastupitelství pochvaluje,²²⁴ naopak Lichnovský jej kritizuje.²²⁵ Ačkoliv lze i na jiných místech v doktríně nalézt názor,²²⁶ že by aplikovatelnost měla směřovat jen do řízení o zvláště závažném zločinu, nelze k němu přihlídnout absolutně, neboť byl vysloven ve vztahu k institutu korunního svědka, který zásady trestního procesu prolamuje mnohem intenzivněji. V opačném případě pak Růžička poznamenal, že pachatel méně závažného zločinu „může disponovat stejně kvalitními informacemi“.²²⁷

²²² § 14 odst. 3 část za středníkem trestního zákoníku.

²²³ Návěti § 178a odst. 1 trestního řádu ve znění zákona č. 41/2009 Sb. do 31. 8. 2012.

²²⁴ Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, op. cit. sub 76, s. 6.

²²⁵ LICHNOVSKÝ, V., op. cit. sub 13, s. 261.

²²⁶ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 77.

²²⁷ RŮŽIČKA, M. Korunní svědek v České republice – ano, či ne?, op. cit. sub 152, s. 24.

K označení obviněného za spolupracujícího lze přistoupit za splnění podmínek konstruovaných trestním řádem toliko ve stadiu přípravného řízení trestního, neboť podle současné právní úpravy se označuje v obžalobě,²²⁸ kterou podává státní zástupce,²²⁹ to znamená až na samém konci přípravného řízení. Označení za spolupracujícího obviněného není rozhodnutím.²³⁰ V řízení před soudem je označení za spolupracujícího obviněného vyloučeno, byť by bylo provedeno procesním úkonem státního zástupce. Autor považuje na tomto místě za důležité rozlišit přípravné řízení na tři typy – tzv. standardní přípravné řízení, tzv. rozšířené přípravné řízení [§§ 168–170 trestního řádu] a zkrácené přípravné řízení [§§ 179a–179f trestního řádu].²³¹

Podle návěti § 179a odst. 1 trestního řádu „[z]krácené přípravné řízení se koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let“.²³² Institut spolupracujícího obviněného je ovšem možné s ohledem na předchozí výklad použít toliko v řízení o zločinu. Aplikace institutu spolupracujícího obviněného je tak podle autorova názoru vyloučena v konání zkráceného přípravného řízení; za spolupracujícího je možné obviněného označit v tzv. standardním a tzv. rozšířeném přípravném řízení.

Podle § 314a odst. 1 trestního řádu „[s]amosoudce koná řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let“.²³³ S vědomím o výše uvedeném výkladu lze konstatovat, že se trestní řízení se spolupracujícím obviněným nikdy nestane tzv. samosoudcovskou věcí. K projednání a rozhodnutí bude vždy oprávněným soud v senátním obsazení, neboť samosoudci nepřísluší konat o trestných činech, jejichž trestní sazba určená příslušnou skutkovou podstatou ve zvláštní části trestního zákoníku přesahuje 5 let. Konání řízení před samosoudcem, tím spíše pak ve zjednodušeném řízení před samosoudcem navazujícím na konání zkráceného přípravného řízení, je trestním řádem vyloučeno.

²²⁸ Návěti § 178a odst. 1 trestního řádu.

²²⁹ § 175 odst. 1 písm. b) a § 176 odst. 1 trestního řádu.

²³⁰ VÁVRA, L. Spolupracující obviněný. *Právní prostor* [online]. 6. 10. 2015 [cit. 1. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/spolupracujici-obvineny>. ISSN 2336-4114.

²³¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 481 an.

²³² Návěti § 179a odst. 1 trestního řádu.

²³³ § 314a odst. 1 trestního řádu.

Z věcného hlediska typové klasifikace trestných činů dochází v praxi k nejčastější aplikaci institutu v souvislosti s drogovou, majetkovou, daňovou a násilnou trestnou činností.²³⁴ Obdobné zkušenosti mají německé trestní orgány.²³⁵

Vzhledem k zákonodárcem založené subsidiární aplikaci trestního řádu rovněž na trestní řízení ve věcech mládeže²³⁶ a ve věcech právnických osob²³⁷ lze konstatovat, že institut spolupracujícího obviněného je možné využít i v těchto řízeních. Zvláštní zákony totiž jeho aplikaci nevyklučují.

V současné době nelze identifikovat „horní hranici“ přípustné aplikovatelnosti institutu; podle autorova názoru neexistuje. Zákonodárce takový způsob řešení nezvolil, z čehož lze podle autora dovodit, že veřejný zájem na objasnění závažné trestné činnosti za současné právní úpravy vždy převáží nad potrestáním všech pachatelů organizované trestné činnosti bez ohledu na její nebezpečnost. K limitacím aplikace institutu korunního svědka, svou povahou stále blízkému spolupracujícímu obviněnému, bylo vyzýváno již před lety.²³⁸ Za účinnosti předchozího trestního zákona bylo doporučováno fixovat hranici použitelnosti institutu korunního svědka na kategorii zvláště nebezpečného recidivisty ve smyslu § 41 odst. 1 trestního zákona,²³⁹ která ale nebyla do nového trestního zákoníku přejata. Stejnou funkci by splnilo vyloučení pro kategorii zvláště závažných trestných činů podle § 62 trestního zákona, které však nelze se současnou kategorií zvláště závažného zločinu podle § 14 odst. 3 část za středníkem trestního zákoníku ztotožňovat. Zvláště závažnými trestnými činy podle trestního zákona byly jednak trestné činy taxativně uvedené v § 62 trestního zákona, jednak „*ty úmyslné trestné činy, na něž tento zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let*“.²⁴⁰ Kategorie tak byla podle trestního zákona tvořena dvěma okolnostmi, zatímco v současné době za účinnosti trestního zákoníku je vymezena toliko trestní sazbou, nikoliv taxativním výčtem.

²³⁴ Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, op. cit. sub 76, s. 6.

²³⁵ SPRINGER, P., op. cit. sub 42, s. 30.

²³⁶ § 291 trestního řádu; zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“).

²³⁷ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“), § 1 odst. 2.

²³⁸ RŮŽIČKA, M. Korunní svědek v České republice – ano, či ne?, op. cit. sub 152, s. 24.

²³⁹ RŮŽIČKA, M. Korunní svědek v České republice – ano, či ne?, op. cit. sub 152, s. 24.

²⁴⁰ § 41 odst. 2 trestního zákona.

Neexistují sice ryzí procesní meze pro aplikaci institutu spolupracujícího obviněného z pohledu závažnosti spáchané trestné činnosti, avšak hmotněprávní výhody, které jsou odrazem procesního označení, spočívající v upuštění od potrestání nebo v upuštění od potrestání s dohledem, jsou ovšem určitými pravidly horní hranice přípustnosti již zafixovány ve smyslu § 178a odst. 2 trestního řádu.

4.1.2 Oznámení skutečností obviněným státnímu zástupci [§ 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu]

Právní konstrukce § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu není jednoduchá. Představuje totiž příkaz kumulativního splnění povinností jednak spočívající v oznámení určité vymezených skutečností státnímu zástupci, jednak k závazku úplné a pravdivé výpovědi o těchto skutečnostech.

Ačkoliv o řízení o zločinu pojednává již závazné návětí § 178a odst. 1 trestního řádu, další okolnosti tohoto řízení jsou specifikovány v § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu. V tomto místě zákonodárce přistoupil ke stanovení další podmínky prostřednictvím zvláštní povahy skutečností, které se obviněný rozhodl státnímu zástupci oznámit. Skutečnosti mají být způsobilé významně přispět k objasnění určitého okruhu zločinů; tímto okruhem je spáchání zločinu členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny („*organizovaný zločin v širokém slova smyslu*“²⁴¹).

Účinnost této právní konstrukce se ovšem nedatuje až do prvopočátku účinnosti zavedení institutu spolupracujícího obviněného, neboť nastavení podmínek podle § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu bylo v období mezi 1. 1. 2010 a 31. 8. 2012 jiné. Trestní řád před nabytím účinnosti novely provedené zákonem č. 193/2012 Sb. totiž stanovil, že obviněný „*oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění takového zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo které pomohou zabránit dokonání takového zločinu, a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech*“²⁴².

²⁴¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb.* 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 528. ISBN 978-80-7502-160-1.

²⁴² § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu ve znění zákona č. 357/2011 Sb. do 31. 8. 2012; část textu byla z výkladových důvodů zvýrazněna autorem.

Lze si povšimnout, že ústřední stavba této části ustanovení spočívající ve sledu oznámení–závazek nebyla později opuštěna, ale samotnému oznámení je nezbytné z dnešního *de lege lata* pohledu přisoudit zcela jinou povahu. Obviněný usilující o označení za spolupracujícího tak byl nucen buď oznámit skutečnosti významně způsobilé přispět k objasnění organizovaného zločinu (vazba na organizovaný zločin již existovala a byla ponechána beze změn), nebo oznámit skutečnosti, které pomohou zabránit dokonání takového zločinu.²⁴³ Výkladem právní úpravy ze sledovaného období autor zjistil, že ke splnění podmínky oznámení postačovalo toliko i sdělení informací způsobilých dokonání zločinu zabránit.²⁴⁴ Jednalo se o alternativní naplnění alespoň jedné dílčí podmínky, o čemž svědčí i gramatický výklad příslušné části, neboť dílčí podmínky v rámci vnitřního nastavení „oznámení“ byly odděleny čárkou, ačkoliv k tomu nebyl založen jiný (gramatický) důvod v předchozích částech souvětí. To skutečně svědčí o alternativním charakteru dílčích podmínek.

Změna v základu § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu provedená zákonem č. 193/2012 Sb. odstranila dílčí podmínku oznámení skutečností, které pomohou zabránit dokonání zločinu. Tím došlo ke zpřísnění právní úpravy institutu spolupracujícího obviněného, neboť „*tato podmínka je často jednoduše splnitelná*,“²⁴⁵ přičemž na tomto místě autor s důvodovou zprávou souhlasí; pouze oznámení a závazek v současné době nepostačují. Oznámení takových skutečností bylo novelou poníženo toliko na obecnou polehčující okolnost,²⁴⁶ a to patrně podle § 41 písm. k) trestního zákoníku spočívající v tom, že obviněný „*svůj trestný čin sám oznámil úřadům*“.²⁴⁷ Za výslovnou zmínku rovněž stojí fakt, že tato podmínka, která s účinností od 1. 1. 2010 podle autora získala spíše procesní povahu, znovunabyla od 1. 9. 2012 svůj ryze hmotněprávní charakter, neboť zákonodárce se rozhodl z konstrukce institutu spolupracujícího obviněného (z trestního řádu) tuto dílčí podmínku vyjmout. Vedlejším efektem změny (a zákonodárcem patrně nezamýšleným, neboť sledoval jiný zájem) je odstranění výrazně popisné povahy § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu.

²⁴³ § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu ve znění zákona č. 357/2011 Sb. do 31. 8. 2012.

²⁴⁴ Srov. důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, k bodům 23 až 25 (178a).

²⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub 244, k bodům 23 až 25 (178a).

²⁴⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub 244, k bodům 23 až 25 (178a).

²⁴⁷ § 41 písm. k) trestního zákoníku.

Za současného právního stavu účinného od 1. 9. 2012 lze v souhrnu uzavřít, že obviněný „oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech“.²⁴⁸

V soudobé trestní doktríně není zcela najisto postaveno, zda skutečnosti, které se obviněný rozhodne oznámit státnímu zástupci, musí být pro orgány činné v trestním řízení **zcela nové a dosud neznámé**, nebo ke splnění této podmínky postačuje, že je obviněný sdělí, a tím dojde z jeho strany k pouhé „formální“ spolupráci s orgány státu. Trestní řád těmto skutečnostem přisuzuje toliko povahu „způsobilých významně přispět k objasnění [...]“ a odpověď neposkytuje.

Trestní řád přikazuje orgánům činným v trestním řízení postupovat tak, aby „byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti,“²⁴⁹ to znamená, že k úplnému zjištění všech okolností ve své maximální objektivitě nemusí dojít. Policejní orgán proto dokáže úspěšně sestavit popis skutku (například pro účely usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu) a státní zástupce pak toto trestné jednání úspěšně obžalovat. Vedle těchto skutečností, které konstruují trestný děj spolehlivě, existují ovšem i náznaky pramenů důkazů nebo jejich nesouvislé části; jejich fragmentalizace znemožňuje jejich úspěšné zahrnutí do popisu skutku, neboť je nelze bez důvodných pochybností použít, nebo jim orgány přípravného řízení ani nepřisuzují žádnou významnost. Orgány činné v trestním řízení si musí být vědomy toho, že se trestného děje neúčastnily, a proto jej musí bez důvodných pochybností prostřednictvím důkazů zrekonstruovat.²⁵⁰ S takovými dílčími skutečnostmi se mohou orgány přípravného řízení vypořádat s pomocí výpovědi spolupracujícího obviněného. Spolupracující obviněný svou výpovědí oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které pomohou více specifikovat trestní jednání všech pachatelů, zařadit je do kontextu a připojit i další okolnosti. Orgány přípravného řízení tak mohou v trestním řízení využít bez výpovědi spolupracujícího obviněného jinak nepoužitelné skutečnosti. I kdyby nebyla pomoc spolupracujícího obviněného na první pohled žádoucí, v praxi dochází

²⁴⁸ § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu.

²⁴⁹ § 2 odst. 5 věta první trestního řádu.

²⁵⁰ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1313–1314.

k tomu, že i existující skutečnosti, orgánům činným v trestním řízení známé, může sumarizovat, opatřit svými vysvětlujícími komentáři, a pomoci tak konstruovat trestný děj téměř dokonale (nepochybně přesněji, než kdyby orgány přípravného řízení jeho výpovědi nevyužily).

Vzhledem k výše uvedeným poznatkům trestní praxe má autor za to, že se nastíněná otázka o povaze skutečností ve smyslu § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu jeví být spíše teoretickou. Ačkoliv by spolupracující obviněný neoznámil zcela nové skutečnosti, vždy přispěje ke zdokonalení popisu skutku a tím i k upevnění procesní pozice orgánů přípravného řízení. Tuto situaci je pochopitelně nezbytné odlišit od zjevných pokusů obviněného o označení za spolupracujícího v případech, kdy skutečnosti nechce oznámit, byť jimi třeba opravdu disponuje, a o zvýhodněné postavení usiluje neodůvodněně.

V teoretické rovině lze podle autora uvažovat, že by se mělo jednat o skutečnosti orgánům činným v trestním řízení dosud neznámé. Tento závěr je logický vzhledem k nastavení institutu. Předpokládalo-li by se, že bude postačovat oznámení státnímu zástupci již známých skutečností, nepřispělo by to z logiky věci k objasnění zákonem vymezené trestné činnosti tak, jak to předpokládá § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu. Oznámení by nemělo povahu spolupráce, která trestní orgány ochraňuje před důkazní nouzí. Takovou spolupráci by bylo možné patrně honorovat toliko v intencích § 41 písm. j), písm. k) a zejména písm. l) trestního zákoníku, neboť materiálně lze v tomto případě hovořit spíše o doznání pachatele, ale zavedení postupu označování obviněného za spolupracujícího podle § 178a trestního řádu by bylo ve vztahu k povaze sdělených informací nadbytečné a neúčelné. Zatímco k napomáhání při objasňování své trestné činnosti a významnému přispění k objasnění trestného činu spáchaného jiným jako polehčující okolnosti podle § 41 písm. l) trestního zákoníku se pojí „toliko“ jejich zohlednění při stanovení druhu a výměry trestu podle závazné směrnice § 39 odst. 3 trestního zákoníku, oznámení skutečností způsobilých významně přispět k objasnění závažné trestné činnosti podle § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu přímo vede až k upuštění od potrestání. Podle autora tak lze jednoznačně diferencovat, o jak důležité informace se má v obou případech jednat. Vzhledem k benevolenci zákonodárce při aplikaci institutu spolupracujícího obviněného (přímé hmotněprávní konsekvence spočívající v upuštění od potrestání) a povaze jeho přínosu k objasnění trestné činnosti (zabránění důkazní nouzi a zdokonalení rekonstrukce trestného děje orgány

činnými v trestním řízení) lze podle něj přesvědčivě uzavřít, že v případě spolupracujícího obviněného se má jednat spíše o nové, exkluzivní, neobvyklé a do určité míry též překvapivé informace vysoké procesní hodnoty. Pro úplnost lze i na tomto místě zdůraznit, že takové informace musí být pravdivé, jak to požaduje ustanovení téhož paragrafu.

Na tomto místě lze doplnit, že dřívější legislativní návrh operoval s odlišnou kvalitou oznamovaných skutečností, neboť počítal se skutečnostmi způsobilými přispět k objasnění „*zcela výjimečným způsobem* [...]“. Textace naznačuje, že se mělo jednat o informace ještě významnější procesní kvality, a proto se tento návrh stal předmětem kritiky jako „*příliš neurčitý*“ a „*[n]aprostá [...] výjimečnost v tomto směru by dokonce mohla evokovat představu i takového způsobu přispění k objasnění trestného činu sdělenými skutečnostmi, který by mohl být nejen extra legem, nýbrž i contra legem* [...]“.²⁵¹ Nabízí se nepřipustná činnost agenta-provokátéra. Autor souhlasí s Kratochvílem, že „*výjimečnost nemůže znamenat generální zákonnou výjimku z jinak nezákonného způsobu objasňování trestní činnosti*“.²⁵²

Ačkoliv trestní řád nestanoví **formu oznámení** skutečností, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu, lze vzhledem ke směrnici § 178a odst. 3 trestního řádu a vymezenému účelu institutu spolupracujícího obviněného dospět k závěru, že oznámení se realizuje sdělením těchto skutečností při výslechu podle § 178a odst. 3 trestního řádu; protokolací vyslychajícím státním zástupcem dojde k řádnému procesnímu zaznamenání. Na tomto místě nepostačuje, že obviněný skutečnosti sdělí formou běžného podání podle § 59 odst. 1 trestního řádu. Taková listina se může stát jen pomocným materiálem pro procesně relevantní formu oznámení skutečností, kterou je řádný výslech obviněného za podmínek § 178a odst. 3 trestního řádu, jak to zákonodárce předpokládá. Forma zachycení těchto skutečností na listinné prohlášení obviněného odděleného od protokolu o výslechu podle § 178a odst. 3 trestního řádu (nebo i bez něj vůbec), to znamená v určité mimoprocesní formě, není přípustná.²⁵³

Již výše bylo naznačeno, že skutečnosti mají mít bezprostřední vazbu na zločin spáchaný členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Autor považuje za

²⁵¹ KRATOCHVÍL, V., op. cit. sub 157, s. 36–37; srov. též ŠÁMAL, P. Nad institutem korunního svědka, op. cit. sub 41, s. 48.

²⁵² KRATOCHVÍL, V., op. cit. sub 157, s. 37.

²⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2317–2318.

nezbytné podat za účelem vykreslení povahy institutu spolupracujícího obviněného alespoň základní výklad k těmto pojmům trestné součinnosti.

1. Výkladu pojmu **organizované skupiny** nelze přisvědčit žádnou legální definicí, ačkoliv se vyskytuje jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v mnoha kvalifikovaných skutkových podstatách trestných činů. Prostor k jejímu vymezení tak získaly soudy. O organizovanou skupinu se jedná v případě „*sdružení více osob, v němž je provedeno určité rozdělení úloh mezi jednotlivé členy a jehož činnost se v důsledku toho projevuje určitou plánovitostí a koordinovaností a jímž se spáchání činu usnadňuje a zvyšuje se pravděpodobnost dosažení sledovaného cíle*“.²⁵⁴ Dále lze k povaze organizované skupiny poznamenat, že se musí jednat „*nejméně o tříčlenné sdružení trestně odpovědných osob, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající podrobné rozdělení a koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu loupeže a tím i jeho nebezpečnost pro společnost*“.²⁵⁵ Judikaturu lze v současné době již považovat za konstantní. Členové organizované skupiny musí být trestně odpovědnými osobami; od účinnosti zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, od 1. 1. 2012 se touto osobou rozumí i právnická osoba,²⁵⁶ čímž se aplikace této okolnosti podle autorova názoru rozšiřuje o další potenciální trestnou činnost, jinak by sdružení takových osob nemohlo být za organizovanou skupinu považováno.

Nejvyšší soud ČR dovodil, že „*[t]omu, aby pachatel spáchal trestný čin jako člen organizované skupiny, nebrání skutečnost, že se nepodařilo zjistit totožnost všech členů organizované skupiny,*“ a jak Nejvyšší soud ČR doplňuje, postačuje prokázat, že spojení vykazovalo znaky organizované skupiny.²⁵⁷ K tomu Čeplová poznamenává, že „*změny reagují na potřebu možnosti postihu co nejširší skupiny pachatelů*“.²⁵⁸ Lze tak podle autora konstatovat, že cílem zákonodárce i soudů prostřednictvím změny zákona a posunem soudní

²⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 5. 1976, sp. zn. 4 To 13/76.

²⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85.

²⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 568.

²⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. 8 Tdo 940/2010; dále např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010 a rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 11. 1998, sp. zn. 2 T 81/97.

²⁵⁸ ČEPOVÁ, V. *Trestní odpovědnost všech členů organizované skupiny jako nezbytný předpoklad přísnější trestněprávní kvalifikace? Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2005, č. 3, s. 75. ISSN 1213-5313.

rozhodovací praxe je vytvářet podmínky pro účinnější rozbití již zjištěného organizovaného zločinu a potrestání jeho pachatelů. Nástrojem státu v boji proti nejzávažnějším typům kriminality se tak v tomto případě podle autorova názoru stává spíše umožnění širší aplikace institutu, které právní řád již zná, než zavádění zcela nových metod.

Současně je naplnění podmínky spáchání trestného činu členy organizované skupiny zjednodušeno o to, že páchaní trestné činnosti nemusí vykazovat soustavný, trvalejší charakter, neboť členové organizované skupiny se mohou dopustit i jediného trestného činu, a o to, že nemusí dojít k výslovnému přijetí za člena organizované skupiny žádným iniciačním aktem.²⁵⁹

Spáchání trestného činu v postavení člena organizované skupiny je obecnou přitěžující okolností podle § 42 písm. o) trestního zákoníku. Tato přitěžující okolnost se může obecně použít toliko v případech, kdy členství v organizované skupině není již součástí konstrukce skutkové podstaty trestného činu. K této okolnosti lze ovšem navzdory tomu přihlídnout v některých situacích, kdy jinak nepřipustná aplikace působí jako velmi intenzivní prvek trestné činnosti.²⁶⁰

Organizovaná skupina působící ve více státech je podmnožinou organizované skupiny, k níž přistupuje určitý přeshraniční prvek. V některých případech se jedná o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, kdy se o „obyčejnou“ organizovanou skupinu nejedná. Je na ni nahlíženo jako na „určitou vyšší formu trestné součinnosti“.²⁶¹ Pachatel naplní tuto okolnost jednak členstvím v takové skupině, jednak spojením s ní. Ve druhém případě nemusí být přímo členem organizované skupiny působící ve více státech, ale zde konstrukce vychází z nikoliv tak přísné podmínky členství; zde je naplněním podmínky již „volnější spojení“.²⁶² Stěžejní modifikací záležející ve formulaci „působící ve více státech“ se rozumí alespoň dva státy, přičemž jedním z nich může být i Česká republika.²⁶³ Později došlo k vymezení, že se musí jednat o členské státy Evropské unie, čímž Nejvyšší soud naznačil, že provádění kontrol na vnitřních státních hranicích v právní kvalifikaci záležející v organizované skupině působící

²⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 568.

²⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 556; rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 1. 1972, sp. zn. 1 To 169/71.

²⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1508/2015; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1388/2015.

²⁶² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1242; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 7 Tdo 1411/2004.

²⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 5 Tdo 794/2004.

ve více státech nekomplikuje. Rovněž dodal, že „*nemá rysy vyšší míry koordinace činnosti*“.²⁶⁴ Organizovaná skupina působící ve více státech „*v sobě zahrnuje pojem ,organizovaná skupina‘ [...],*“²⁶⁵ a proto lze i pro tento specifický znak uzavřít, že není překážkou aplikace institutu spolupracujícího obviněného, neboť se stále jedná o splnění podmínky vztahu k organizované skupině.

2. **Organizovaná zločinecká skupina** je prvkem zvláštní trestné součinnosti propracovanější struktury, „*více formalizovanou a nadřazenou formou organizované skupiny,*“²⁶⁶ u níž zákonodárce napomohl její aplikaci legální definicí, která je součástí § 129 trestního zákoníku. Ten stanoví, že „*[o]rganizovaná zločinecká skupina je společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.*“²⁶⁷ Za účinnosti trestního zákona byl legálním pojmem odpovídajícím jejímu materiálnímu vymezení tzv. zločinné spolčení podle § 89 odst. 17 trestního zákona.²⁶⁸

Ustanovení § 129 trestního zákoníku doznalo vlivem novely provedené zákonem č. 455/2016 Sb. s účinností od 1. 2. 2017 změny spočívající v přesné specifikaci, že o organizovanou zločineckou skupinu se jedná v případě prvku společenství nejméně tří trestně odpovědných osob, k němuž přistupují další podmínky, které změnou dotčeny nejsou.²⁶⁹ Zákonodárce byl při novele tohoto ustanovení veden představou zapracování ustálené judikatury do normativního textu trestního zákoníku tak, jak problematiku vyložil Nejvyšší soud ČSSR v již výše zmíněné věci vedené pod sp. zn. 11 To 51/85.²⁷⁰

Mnohé součásti i posloupnost autorova výkladu naznačují, že se nejedná o prvky, které by bylo radno ztotožňovat. Organizovaná zločinecká skupina je totiž vymezena okolnostmi, jejichž vlivem je jí nutné považovat za specifičtější a užší, čímž nebude založena její přiléhavost na všechny případy, kdy se jedná o organizovanou skupinu. Organizovaná zločinecká skupina se liší od organizované skupiny předně tím, že definičním znakem organizované zločinecké skupiny je navíc propracovanější vnitřní organizační struktura a zaměření na soustavné

²⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. 8 Tdo 940/2010.

²⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1508/2015.

²⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014.

²⁶⁷ § 129 trestního zákoníku.

²⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1376.

²⁶⁹ § 129 trestního zákoníku s účinností od 1. 2. 2017.

²⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, bod 5.

páchání úmyslné trestné činnosti.²⁷¹ Zákonodárce nepostihl spáchání trestného činu členy organizované zločinecké skupiny pouhou přitěžující okolností nebo okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby jako v případě organizované skupiny [§ 42 písm. o) trestního zákoníku], neboť s ní spojuje přímé zpřísnění právní kvalifikace jiným způsobem. Takové jednání zákonodárce podle autorova názoru povýšil též na trestný čin účast na organizované zločinecké skupině podle § 361 trestního zákoníku.

Objektivní stránka tohoto trestného činu záleží v tom, že trestným činem je jednání toho, „*kdo založí organizovanou zločineckou skupinu, kdo se činnosti organizované zločinecké skupiny účastní, nebo kdo organizovanou zločineckou skupinu podporuje*“.²⁷² Zvláštní ustanovení o účinné lítosti podle § 362 trestního zákoníku zapříčiňuje zánik trestnosti, „*učinil-li [pachatel trestného činu podle § 361 trestního zákoníku – pozn. autora] o organizované zločinecké skupině oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem z jiného činu organizované zločinecké skupiny, než je uveden v § 361, mohlo být ještě odstraněno*“.²⁷³

Ke vztahu organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny lze ještě doplnit, že „*pachatel, který se jako člen organizované zločinecké skupiny bude dopouštět mimo trestného činu podle § 361 tr. zákoníku i dalšího trestného činu uvedeného ve zvláštní části trestního zákona, bude se ho prakticky vždy dopouštět současně jako člen organizované skupiny*“.²⁷⁴ Lze tak přisvědčit názoru, že vzhledem ke konstrukcím obou typů skupin se v případě organizované zločinecké skupiny jedná o podmnožinu organizované skupiny;²⁷⁵ jinými slovy organizovaná zločinecká skupina bude vždy organizovanou skupinou.

Šámal ve vztahu ke konstrukci institutu korunního svědka podle jednoho z předchozích legislativních návrhů podotkl, že není „*žádný racionální důvod kontroverzní institut korunního svědka rozšiřovat na organizovanou skupinu*“,²⁷⁶ neboť podle něj zcela postačovalo aplikaci institutu navázat na toliko na užší zločinné spolčení (nyní organizovanou zločineckou skupinu).

Rozdíl mezi organizovanou skupinou a organizovanou zločineckou skupinou lze dále demonstrovat tak, že trestní zákoník obsahuje zvláštní

²⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 569.

²⁷² § 361 odst. 1 trestního zákoníku.

²⁷³ § 362 věta první trestního zákoníku.

²⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014.

²⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., op. cit. sub 270, k bodu 6.

²⁷⁶ ŠÁMAL, P. Nad institutem korunního svědka, op. cit. sub 41, s. 47.

ustanovení o některých pachatelích, kterými se kromě mladistvých rozumí zejména pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 107 trestního zákoníku, který se na „pouhou“ organizovanou skupinu nevztahuje, čímž se podle autora demonstruje větší povahová závažnost organizované zločinecké skupiny. Podle § 107 odst. 1 trestního zákoníku „[p]achatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 129) je ten, kdo spáchal úmyslný trestný čin jako člen organizované zločinecké skupiny, nebo ten, kdo takový čin spáchal vědomě se členem organizované zločinecké skupiny anebo v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat“²⁷⁷ a vůči němu je pak soud povinen použít zostrujícího postupu podle § 108 odst. 1 trestního zákoníku spočívající v tom, že „[h]orní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené v trestním zákoně se u pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny zvyšuje o jednu třetinu,“²⁷⁸ přičemž takové označení podle § 107 trestního zákoníku soud obligatorně pojme do výrokové části rozsudku týkajícího se tohoto pachatele.²⁷⁹ Formy účasti jsou ve vzájemném poměru subsidiarity.²⁸⁰ Tato ustanovení lze obecně aplikovat na každý trestný čin ve své úmyslné formě zavinění.²⁸¹ Nebudou-li takto vymezené podmínky podle § 107 trestního zákoníku na pachatele řádně přiléhat, nelze ke zvýšení trestní sazby podle § 108 trestního zákoníku přistoupit. Na tomto místě se projeví subsidiární charakter trestného činu účast na organizované zločinecké skupině podle § 361 trestního zákoníku, podle něhož takového pachatele bude možné již postihnout. K tomu je ovšem nezbytné doplnit, že jejich jednočinný souběh není vyloučen.²⁸²

Postup podle § 108 trestního zákoníku není vyloučen ani v případě současného splnění podmínek pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 trestního zákoníku. Postup soudu je v takové situaci takový, že pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny [§ 107 trestního zákoníku] nejdřív zvýší výměru trestu odnětí svobody podle směrnice § 108 trestního zákoníku a následně tuto mimořádně sníží za podmínek § 58

²⁷⁷ § 107 odst. 1 trestního zákoníku.

²⁷⁸ § 108 odst. 1 věta první trestního zákoníku; srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 3. 1964, sp. zn. 5 Tz 10/64.

²⁷⁹ § 122 odst. 1 *in fine* trestního řádu.

²⁸⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1239.

²⁸¹ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, 2015 [cit. 26. 7. 2017]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN 2336-517X, § 107.

²⁸² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1237, 1238.

trestního zákoníku.²⁸³ Je nezbytné v souvislosti s institutem spolupracujícího obviněného výslovně poznamenat, že pachateli v procesním postavení obviněného označeného za spolupracujícího lze mimořádně snížit trest odnětí svobody podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku, neboť se jedná o speciální hmotněprávní důsledek označení; v podrobnostech následuje výklad § 58 odst. 4 trestního zákoníku v páté kapitole této práce.

O souběžné aplikaci zvýšení výměry trestu odnětí svobody pachateli organizované trestné činnosti podle § 108 trestního zákonu a mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody podle § 59 trestního zákoníku, případně zvýšení horní hranice trestní sazby úhrnného nebo souhrnného trestu odnětí svobody podle § 43 odst. 1, odst. 2 trestního zákoníku tento nepojednává a jednoznačnou odpověď neposkytuje ani soudní judikatura.²⁸⁴ Podle Šámala a kol. to ovšem není s poukazem na „*vyloučení nadměrného zостřování trestní represe a na zákaz analogie v neprospěch pachatele*“ možné.²⁸⁵

Veškerý výše uvedený výklad je účelný, neboť se uplatní při aplikaci § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu v souvislosti se splněním jedné podmínky při označování obviněného za spolupracujícího.

3. Do současné doby autor zaznamenal jen minimální komplexní odborný výklad²⁸⁶ zákonodárcem nově konstruované **teroristické skupiny** podle § 129a trestního zákoníku, tím spíše nikoliv ve vztahu k institutu spolupracujícího obviněného a podmínce ve smyslu § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu. Nový § 129a trestního zákoníku byl do zákona vložen novelou provedenou zákonem č. 455/2016 Sb. Teroristická skupina je v současné době „*společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob, které má trvalejší charakter, je v něm provedena dělba činností mezi jeho jednotlivé členy, jeho činnost se vyznačuje plánovitostí a koordinovaností a je zaměřené na páchaní trestného činu vlastizrady spáchané formou teroristického útoku nebo teroru (§ 309), trestného činu teroristického útoku (§ 311) nebo trestného činu teroru (§ 312) (dále jen „teroristický trestný*

²⁸³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1244; § 108 odst. 1 věta druhá trestního zákoníku.

²⁸⁴ K související otázce mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody podle § 59 trestního zákoníku za současného zvýšení horní hranice úhrnného nebo souhrnného trestu odnětí svobody v případě většího počtu trestných činů ve vícečinném souběhu podle § 43 odst. 1 věty první trestního zákoníku v podrobnostech srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 2. 2017, sp. zn. 2 To 128/2016.

²⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1244–1245.

²⁸⁶ Výjimku tvoří JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2017, č. 3, s. 23–28. ISSN 1210-6348.

čin“).²⁸⁷ Před účinností novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 455/2016 Sb. zákon operoval s teroristickou skupinou toliko v § 311 odst. 2 alinea 3 trestního zákoníku,²⁸⁸ z čehož lze podle autorova názoru usoudit, že zákonodárce se rozhodl tuto okolnost učinit prostřednictvím legální definice specifickým společenstvím osob, a to vedle organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny.

Teroristická skupina je podle Jelínka „*zvláštním případem organizované zločinecké skupiny*“.²⁸⁹ Srovnáním zákonné textace teroristické skupiny podle § 129a trestního zákoníku a zákonné textace organizované zločinecké skupiny podle § 129 trestního zákoníku lze dospět k závěru, že pojmy se materiálně zcela nepřekrývají; u teroristické skupiny totiž absentuje znak sofistikovanější vnitřní struktury, který je znakem organizované zločinecké skupiny.²⁹⁰ Teroristická skupina je „*kvalifikovaným případem spolupachatelství, popř. účastenství v užším smyslu*“.²⁹¹

Ve srovnání s vyjudikovanou právní povahou organizované skupiny je teroristická skupina definována právě prostřednictvím znaků organizované skupiny za současného připojení znaku trvalejšího charakteru a znaku zaměření na páčání tzv. teroristických trestných činů. Naopak v definici teroristické skupiny absentuje znak zvyšující se pravděpodobnosti úspěšného provedení trestného činu, který je signifikantní pro organizovanou skupinu.²⁹² Teroristickými trestnými činy se rozumí vlastizrada spáchaná formou teroristického útoku nebo teroru (§ 309), trestný čin teroristického útoku (§ 311) a trestný čin teroru;²⁹³ tuto skupinu lze podle autorova názoru považovat za legislativní zkratku pro tyto trestné činy. Zaměřenost na páčání tzv. teroristických trestných činů ovšem nelze vnímat absolutně, neboť teroristická skupina může spáchat i trestný čin, který není součástí této legislativní zkratky. Znak zvyšující se pravděpodobnosti úspěšného provedení trestného činu sice není součástí zákonné definice organizované zločinecké skupiny podle § 129 trestního zákoníku, dojde však k jeho konzumaci

²⁸⁷ § 129a odst. 1 trestního zákoníku.

²⁸⁸ § 311 odst. 2 alinea 3 trestního zákoníku ve znění zákona č. 188/2016 Sb. do 31. 1. 2017.

²⁸⁹ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu, op. cit. sub 286, s. 24.

²⁹⁰ Srov. JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu, op. cit. sub 286, s. 24; důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., op. cit. sub 270, k bodu 6.

²⁹¹ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu, op. cit. sub 286, s. 24.

²⁹² Srov. důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., op. cit. sub 270, k bodu 6.

²⁹³ § 129a odst. 1 trestního zákoníku.

v souvislosti s tím, že každá organizovaná zločinecká skupina je současně organizovanou skupinou.

Podle autorova názoru tak lze s vědomím výše uvedeného konstatovat, že znaky všech tří druhů skupin organizované trestné činnosti se zcela nepřekrývají ani v jedné možné kombinaci. Teroristická skupina je konstruována jako podmnožina organizované skupiny; naplnění podmínek teroristické skupiny podle § 129a trestního zákoníku svou povahou *ipso iure* naplní znaky organizované skupiny.²⁹⁴ Vztah organizované zločinecké skupiny a teroristické skupiny je definován jako „*průnik dvou podmnožin*“,“²⁹⁵ z čehož vyplývá, že základem je stále organizovaná skupina.

Teroristická skupina současně naplňující znaky organizované zločinecké skupiny podle § 129 trestního zákoníku je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby u nově vloženého trestného činu účasti na teroristické skupině podle § 312a odst. 2 písm. b) a odst. 3 písm. a) trestního zákoníku. Při výkladu objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu účasti na teroristické skupině podle § 312a trestního zákoníku, jehož objektivní stránka skutkové podstaty záleží jednak v založení teroristické skupiny, jednak v účasti na teroristické skupině,²⁹⁶ lze odkázat na výklad těchto součástí na trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 trestního zákoníku.²⁹⁷

Ačkoliv do 1. 2. 2017 trestní zákoník a trestní řád operovaly s teroristickou skupinou toliko v § 311 odst. 2 alinea 3 trestního zákoníku (ve znění zákona č. 188/2016 Sb. s účinností do 1. 2. 2017) bez bližšího obsahového vymezení, jak bylo uvedeno již výše, označení obviněného za spolupracujícího bylo podle autorova názoru možné i tehdy – za předpokladu, že teroristická skupina současně materiálně naplnila znaky spáchání trestného činu organizovanou zločineckou skupinou; ustanovení o organizované zločinecké skupině totiž pohltilo i (tehdy ještě nekodifikovanou) teroristickou skupinu.²⁹⁸ Od 1. 2. 2017 se účinností novely trestního zákoníku provedenou zákonem č. 455/2016 Sb. podle autora aplikační praxe pozměnila (ulehčila) o úvahu, že již není zkoumáno naplnění znaků organizované zločinecké skupiny, nýbrž pro účely označení obviněného za

²⁹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., op. cit. sub 270, k bodu 6.

²⁹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., op. cit. sub 270, k bodu 6.

²⁹⁶ § 312a odst. 1 trestního zákoníku.

²⁹⁷ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu, op. cit. sub 286, s. 26.

²⁹⁸ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu, op. cit. sub 286, s. 24.

spolupracujícího – vzhledem k mírnějším požadavkům na naplnění znaků teroristické skupiny – se nyní zkoumá naplnění znaků (alespoň) organizované skupiny, neboť teroristická skupina je vždy organizovanou skupinou, jak již bylo řečeno; shledání znaků organizované zločinecké skupiny, která je svou povahou komplikovanější a též náročnější na prokázání, není v souvislosti se spolupracujícím obviněným již nezbytné, ale není rozhodně vyloučené. Možnosti institutu se rozšířily i vzhledem k zavedení trestných činů účast na teroristické skupině podle § 312a trestního zákoníku, financování terorismu podle § 312d trestního zákoníku, podpora a propagace terorismu podle § 312e trestního zákoníku a vyhrožování teroristickým trestným činem podle § 312f trestního zákoníku provedenému touž novelou. Z výše uvedené charakteristiky nově zavedené teroristické skupiny vyplývá, že institut spolupracujícího obviněného je za předpokladu splnění podmínky podle § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu (spáchání členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny) po novele trestního zákoníku provedenou zákonem č. 455/2016 Sb. s účinností od 1. 2. 2017 pro případy páchaní trestné činnosti takto vymezenou skupinou osob plně aplikovatelný, poněvadž každá teroristická skupina naplní definiční znaky vždy nejméně organizované skupiny.

4.1.3 Závazek obviněného podat úplnou a pravdivou výpověď [§ 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu]

Závazek obviněného podat úplnou a pravdivou výpověď je spolu s oznámením skutečností, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny součástí „dvojpodmínky“ podle § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu. Zákodárce se jej rozhodl ponechat ve zmíněném písmenu patrně proto, že skutečnosti, které jsou předmětem oznámení státnímu zástupci, musí být sděleny v režimu úplné a pravdivé výpovědi.

Obviněný podle tohoto ustanovení „zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech“.²⁹⁹ Tyto předpoklady označení za spolupracujícího obviněného jsou podle autorova názoru správně a vhodně zapracovány do jediné konstrukce

²⁹⁹ § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu.

vyznačující se povinností kumulativního splnění (viz výše), byť se tak § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu stává částečně nepřehledným; oba předpoklady se tak stávají *conditio sine qua non*. V praxi tato směrnice zpravidla nečiní žádné výkladové problémy.

Trestní řád přikazuje obviněnému usilujícímu o označení za spolupracujícího vypovídat v přípravném řízení i v řízení před soudem. K těmto pojmům lze poznamenat, že přípravným řízením se rozumí „úsek řízení podle tohoto zákona [trestní řád – pozn. autora] od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“³⁰⁰

Při výkladu pojmu řízení před soudem nelze vyjít z žádné legální definice tohoto úseku trestního řízení, do něhož se podle doktríny tradičně řadí především hlavní líčení a dále pak mimo jiné opravná řízení.³⁰¹ Po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.³⁰² se zvýšila důležitost řízení před soudem na úkor přípravného řízení. Hlavní líčení je „nejdůležitějším stadiem trestního řízení“.³⁰³

Závazek obviněného se zpravidla učiní součástí protokolu o výsledku obviněného podle § 178a odst. 3 trestního řádu. Je přípustné, aby závazek byl součástí samostatného prohlášení, které obviněný opatří svým vlastnoručním podpisem. Obecně je ovšem doporučována přímo písemná forma.³⁰⁴ Autor se vždy setkal toliko se závazkem jako součástí tohoto protokolu a nikdy s prohlášením na samostatné listině.

Ve shodě s takovým závazkem obviněného musí být obsah výpovědi o skutečnostech, které jsou způsobitelné významně přispět k objasnění zločinu, učiněn

³⁰⁰ § 12 odst. 10 trestního řádu.

³⁰¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 452, 454 a 456.

³⁰² Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

³⁰³ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 88, s. 577.

³⁰⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2320.

v přípravném řízení. Tyto skutečnosti ovšem nelze s úplnou a pravdivou výpovědí obviněného zcela ztotožňovat,³⁰⁵ součástí takové výpovědi jsou totiž mimo další okolnosti trestné činnosti i zmiňované skutečnosti.

Ve vztahu k závazku potenciálního spolupracujícího obviněného lze poznamenat, že jej musí dodržet v obou předmětných stádiích trestního řízení. V praxi demonstruje dostání svému závazku spolupracující obviněný zejména obsahovým setrváním na výpovědi učiněné v přípravném řízení i v procesním postavení obžalovaného při výslechu obžalovaného v hlavním líčení podle § 207 trestního řádu.

K procesnímu provedení této podmínky slouží výslech obviněného podle § 178a odst. 3 trestního řádu k oznámení specifických skutečností obviněným státnímu zástupci, jenž výslech vede. Výkladem tohoto odstavce se bude podrobněji zabývat jedna z následujících součástí diplomové práce.

Podle autorova názoru se výpověď obviněného usilujícího o označení za spolupracujícího významně přibližuje charakteru svědecké výpovědi podle § 97 a násl. trestního řádu, neboť se sám a dobrovolně zavazuje podat úplnou a pravdivou výpověď. Autor má ovšem za to, že přijetím závazku podle § 178a odst. 1 písm. a) a případně ve spojení s písm. c) trestního řádu nelze postihnout spolupracujícího obviněného za křivou výpověď ve smyslu skutkové podstaty trestného činu křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 346 odst. 2 trestního zákoníku, neboť nelze odhlédnout od jeho procesního postavení, v němž se nachází. Obviněný stále není povinen vypovídat pravdu a lež mu nesmí být až na výjimky přičtena k tíži,³⁰⁶ a to ani za předpokladu poučení obviněného podle § 100 odst. 2 trestního řádu.³⁰⁷ Limitem pravdivosti podle § 178a odst. 1 písm. a) a c) trestního řádu tak obecně nemůže být podle autorova názoru právní úprava výpovědi svědka podle § 97 a násl. trestního řádu, nýbrž § 178a odst. 3 *in fine* trestního řádu jako jediná „sankce“ spočívající v tom, že spolupracující obviněný „*nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného*“.³⁰⁸ Spolupracujícího obviněného nelze ve společném řízení považovat ani za svědka v materiálním

³⁰⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2320.

³⁰⁶ Není dotčena trestní odpovědnost obviněného, který by při výslechu svou výpovědí naplnil skutkovou podstatu trestného činu. Může se jednat o trestný čin pomluvy podle § 184 trestního zákoníku nebo trestný čin křivého obvinění podle § 345 trestního zákoníku; ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1416.

³⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 10. 1968, sp. zn. 5 Tz 71/68.

³⁰⁸ § 178a odst. 3 *in fine* trestního řádu.

smyslu, neboť on sám je pachatelem;³⁰⁹ tím spíše nemá takové postavení ani formálně, i když svými smysly určitý kriminální děj vnímal. Rozhodne-li se obviněný nesplnit svůj závazek a vypoví nepravdivě, stále lze tuto výpověď považovat podle autorova názoru za jeho obhajovací taktiku.³¹⁰

V případě jednoho z legislativních pokusů o zakotvení institutu korunního svědka ani tento by neměl a nemohl by mít postavení svědka ve vlastním procesním slova smyslu – nesvědčila by mu práva svědka, a proto ani právo odepřít výpověď podle § 100 trestního řádu. Dopustil-li by se korunní svědek lži, stal by se opět materiálně obviněným, a za předchozí lživou výpověď by nenesl trestní odpovědnost.³¹¹

4.1.4 Doznání obviněného k činu, pro který je stíhán, a charakter doznání [§ 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu]

Další podmínku označení obviněného za spolupracujícího představuje doznání, jehož povahu je nezbytné podle autora též vyložit. Stanoví se, že podmínka podle § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu je splněna, pokud obviněný „dozná se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě“.³¹² Doznání lze považovat za sebereflexi pachatele ke spáchané trestné činnosti a stává se důvodem k legitimnímu poskytnutí určitých hmotněprávních výhod. Musil k tomu přiléhavě dodává, že jde o „kající postoj, kterým lze zdůvodnit to, že si zaslouží dobrodíní beztrestnosti nebo zmírnění trestu, jde o kriminálně politický argument, kterým se má usnadnit společenská akceptace tohoto postupu“.³¹³

Již zpočátku je vhodné předestřít, že všechna doznání podléhají „[...] povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu,“³¹⁴ jak orgánům činným v trestním řízení přikazuje závazná směrnice § 2 odst. 5 věta druhá trestního řádu a dále pak i věta třetí, když „objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede“.³¹⁵ K tomu lze ještě připojit, že

³⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1602/2010; stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 10. 1978, sp. zn. Tpjf 68/77.

³¹⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 10. 1968, sp. zn. 5 Tz 71/68.

³¹¹ PIPEK, J. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka, op. cit. sub 36, s. 65.

³¹² § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu.

³¹³ MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 72.

³¹⁴ § 2 odst. 5 věta druhá trestního řádu.

³¹⁵ § 2 odst. 5 věta třetí trestního řádu.

doznání se musí konfrontovat s dalšími důkazy.³¹⁶ Doznání tak neopravňuje zejména orgány přípravného řízení k rezignaci na řádné objasnění trestného činu.

Doznání navázal zákonodárce na „*čin, pro který je [obviněný usilující o označení za spolupracujícího – pozn. autora] stíhán*“. V této souvislosti vyvstal výkladový problém, **o jaký čin má se jednat**. Jinými slovy zda se jedná s ohledem na návěť § 178a odst. 1 trestního řádu o zločin, nebo o kterýkoliv trestný čin. Názory doktríny se přiklánějí k tomu, že se může jednat o jakýkoliv trestný čin;³¹⁷ zpřisňující kritérium spočívající v aplikaci institutu spolupracujícího obviněného v řízení o zločinu lze překlenout podle autorova názoru výkladem, že obviněnému, který o označení za spolupracujícího usiluje a svým doznáním splní jednu z několika podmínek označení, může být kladen za vinu jiný trestný čin než jeho dalším spoluobviněným (i méně závažný). Kuchta uvádí, že tomuto názoru nasvědčuje i zákonodárcem zvolená marginální rubrika „Spolupracující obviněný“, nikoliv spolupracující spoluobviněný,³¹⁸ která naznačuje nesouvislost s právní kvalifikací skutků. Kuchtovu myšlenku dále rozvíjí Kalvodová, když doplňuje, že i tento „*čin, pro který je stíhán,*“ musel být spáchán členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, neboť jinak by došlo k rozporu s úmysly zákonodárce. Participace takového obviněného na trestné činnosti organizované skupiny nebo organizované zločinecké skupiny a jeho role v nich může být zhodnocena jako doplňující, částečná a nikoliv primární.³¹⁹ Autoři se shodují, že i takoví pachatelé mohou disponovat důležitými informacemi o trestné činnosti.³²⁰ Lze podle autorova názoru uzavřít, že náznak široce pojaté libovolnosti tohoto činu je s přihlédnutím k § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu zavádějící a nelze tomuto názoru přisvědčit; souvislost obecně s organizovaným zločinem musí být dána.

Smysl doznání směřuje svůj cíl **ve vztahu ke skutku**. „*Podstatou skutku je trestněprávně relevantní jednání a jím zapříčiněný trestněprávně významný*

³¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. I.ÚS 864/11.

³¹⁷ KUČHTA, J. Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu. In: DÁVID, R., SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J. (ed.). *Dny práva 2010*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 111. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/sbornik/sbornik.pdf.

³¹⁸ KUČHTA, J., op. cit. sub 317, s. 111.

³¹⁹ Srov. KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol., op. cit. sub 61, s. 192.

³²⁰ KUČHTA, J., op. cit. sub 317, s. 111; KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol., op. cit. sub 61, s. 192.

*následek.*³²¹ Ačkoliv obviněný má k dispozici právní kvalifikaci skutku v usnesení o zahájení svého trestního stíhání, nedoznává se k právní kvalifikaci, ale k okolnostem skutku, které jsou součástí popisu skutku. Vztah k právní kvalifikaci ovšem nelze podle autora názoru zcela odstínit, neboť doznání sice směřuje ke skutku, ale toliko k tomu, pro který je obviněný trestně stíhán.³²² Dozná-li se obviněný k činu, který není předmětem usnesení o zahájení (třeba i jeho) trestního stíhání, orgány přípravného řízení jsou povinny postupem podle § 158 trestního řádu objasnit i tyto okolnosti, jim dosud neznámé, a to právě v důsledku mnohokrát zmiňovaných účinků zásady legality a zásady oficiality postupu. Podle autora z doznání – a rovněž i z oznámení skutečností podle § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění organizovaného zločinu – tak mohou vyplynout okolnosti, které procesně vyústí **v rozšíření trestního stíhání** podle § 160 odst. 5 trestního řádu nebo **ve zpřísnující změnu právní kvalifikace** skutku obviněného podle § 160 odst. 6 trestního řádu, čímž si své procesní postavení vlastní aktivitou zhorší.³²³ Při eliminaci tohoto nebezpečí hraje podle autora názoru významnou roli obhájce obviněného, od něhož by se obviněnému ještě před zahájením procesu označování za spolupracujícího mělo dostat náležitého poučení o všech důsledcích i povaze institutu.

V řízení proti právnické osobě, již může postavení spolupracujícího obviněného svědčit, se za doznání považuje příslušné jednání fyzické osoby, která je oprávněna za obviněnou právnickou osobu jednat.³²⁴

Svou kvalitou je doznání **nepodmíněné a bezvýjimečné.**³²⁵ Dále jej lze považovat za učiněné svobodně, vážně a určitě. Doznání trestní řád dále nespécifikuje. To ostatně nečiní ani v souvislosti s doznáním pro účely splnění podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 1 písm. a) trestního řádu. K výkladu stěžejního doznání ve smyslu § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu u spolupracujícího obviněného lze ovšem použít zavedenou výkladovou praxi právě k § 307 odst. 1 písm. a) trestního řádu.³²⁶

Úplnost doznání spočívá v tom, že ho lze vztáhnout na celý skutek včetně okolností, které jsou součástí příslušné skutkové podstaty trestného činu, formy

³²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 15 Tdo 1198/2012.

³²² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2321, 3481.

³²³ K tomu též srov. MUSIL, J., op. cit. sub 4, s. 72.

³²⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014.

³²⁵ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2321.

³²⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2321.

zavinění a protiprávnosti.³²⁷ To souvisí i s prohlášením, zda se obviněný přímo cítí být vinen skutkem, který se mu klade za vinu. Postavení obviněného je zde zvýhodněno o to, že doznáním je i situace, „*aniž by* [obviněný – pozn. autora] *výslovně uvedl, že se cítí vinen určitým činem*“.³²⁸

Požadavek pokrytí celého skutku doznáním ovšem činí praxi problémy. V jedné trestní věci se obviněný nedoznal k dílčím skutkům kvalifikovaným jako pokračování v trestném činu, a proto podmínku úplnosti doznání nesplnil. Obviněný tak za spolupracujícího nemohl být označen, byť se později prokázalo, že tento obviněný pachatelem dílčích skutků opravdu nebyl.³²⁹

Svobodné, vážné a určité doznání obviněného musí podle autorova názoru vycházet zejména z řádné informovanosti obviněného o dopadech jeho doznání se k činu. Úkolem jeho obhájce v prvopočátcích je, jak bylo již výše naznačeno, seznámit jej s podmínkami jeho označení za spolupracujícího obviněného, s výhodami i úskalím spolupráce s orgány činnými v trestním řízení za současné akcentace objektivitu. Na základě všech těchto informací by teprve obviněný svobodně a sám za sebe měl prohlásit, že se k činu doznává. Doznání by mělo být jinými slovy činěno informovaně s vědomím procesních důsledků takového procesního úkonu. K doznání nesmí být obviněný nijak donucován.³³⁰ Zvýšenou obezřetnost si právě doznání obviněného podle § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu zasluhuje pro svou procesní použitelnost.

Na řádné **procesní zachycení doznání** obviněného klade trestní řád zvýšené nároky, neboť pro něj stanoví splnění zákonných podmínek podle směrnic trestního řádu. Doznání se činí při výslechu obviněného. Musí se dbát na to, aby doznání nebylo tzv. předčasné, kterým je v případě, že je obviněným učiněno v jiném procesním postavení než osoby obviněné, při nesprávném procesním úkonu, který to nepředpokládá, a nebylo-li řádně zaprotokolováno.³³¹

Doznání pro účely označení obviněného na spolupracujícího může evokovat podobnost s institutem tzv. nesporných skutečností označených v návrhu na potrestání podle § 314b odst. 2 věta první a § 314d odst. 2 věta druhá trestního

³²⁷ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2321; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 12. 1995, sp. zn. 2 Tzn 25/95.

³²⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005.

³²⁹ Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, op. cit. sub 76, s. 11.

³³⁰ § 92 odst. 1 věta druhá a § 164 odst. 3 věta druhá trestního řádu.

³³¹ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, 2017 [cit. 11. 7. 2017]. Dostupné v Systému ASPI. ISBN 987-80-7552-600-7. § 307, bod 45; usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 9. 1995, sp. zn. 6 To 377/95.

řádu, neboť se nabízí analogická aplikace spočívající v upuštění od dokazování skutečností, které se jeví státnímu zástupci a (potenciálnímu spolupracujícímu) obviněnému jako nepochybné a nevyžadující další prověrku a zhodnocení. Takovou analogii je nezbytné podle autora názoru odmítnout. Tzv. nesporné skutečnosti se označují výhradně v návrhu na potrestání na konci zkráceného přípravného řízení,³³² jehož konání je pro účely označování obviněného za spolupracujícího stejně vyloučeno (viz výše). Doznání ztotožnit s tzv. nespornými skutečnostmi nelze.³³³ Povinnost nejen státního zástupce podrobit i výpověď obviněného usilujícího o označení za spolupracujícího řádné prověrce zde není za reflexe § 2 odst. 5 věta druhá trestního řádu nijak narušena.

Z praxe vychází, že prohlásí-li obviněný doznání za učiněné nesvobodně, nikoliv vážně nebo neurčitě, nebude již mimo jiné považován za spolupracujícího obviněného.³³⁴

4.1.5 *Souhlas obviněného se svým označením za spolupracujícího [§ 178a odst. 1 písm. c) trestního řádu]*

Obviněný musí vyslovit souhlas s označením za spolupracujícího, poněvadž textace, že obviněný „*prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný,*“³³⁵ je součástí série podmínek aplikace institutu podle § 178a odst. 1 písm. c) trestního řádu, jehož výkladem se zabývá tato část práce.

Prohlášení o souhlasu obviněného a tímto obviněným učiněné musí být vyslovené v písemné formě.

Není vyloučeno podchyčení souhlasu na samostatné listině, v praxi ovšem častěji dochází k procesnímu zachycení takového souhlasu v protokolu o výsledku obviněného podle § 178a odst. 3 trestního řádu, což je doporučený způsob procesního postupu.³³⁶ Zde je možné odkázat na předcházející výklad o informovaném doznání. I souhlas s označením za spolupracujícího obviněného by totiž měl vycházet z vnitřního přesvědčení a rozhodnutí obviněného učiněných na podkladě objektivních informací.

Při výkladu prohlášení o souhlasu podle § 178a odst. 1 písm. c) trestního řádu lze podle autora názoru bez obav za použití procesní analogie aplikovat

³³² § 179c odst. 2 písm. a) trestního řádu.

³³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 3567.

³³⁴ § 178a odst. 3 *in fine* trestního řádu.

³³⁵ § 178a odst. 1 písm. c) trestního řádu.

³³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2321.

poznatky soudní praxe o souhlasu s podmíněným zastavením trestního stíhání podle návětí § 307 odst. 1 trestního řádu.

Souhlas s označením za spolupracujícího obviněného je vázán výhradně na osobu obviněného bez ohledu na to, že si zvolil nebo mu byl ustanoven obhájce.³³⁷ Textace trestního řádu se *de lege lata* nedokáže výslovně vypořádat se situací, kdy souhlas byl vzat obviněným zpět. Pro účely zpětvzetí souhlasu obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání se toto akceptuje s odůvodněním, že obviněný má v souvislosti s povahou podmíněného zastavení trestního stíhání jako tzv. odklonu právo na řádné projednání své věci.³³⁸ V případě souhlasu s označením za spolupracujícího obviněného není obviněnému upíráno právo na projednání jeho věci před soudem (nesvědčí mu tzv. obžalovací imunita ani se věc nevyřídí bez soudní ingerence). Zpětvzetí souhlasu je v tomto případě podle autorova názoru možné. Dospěl-li obviněný k závěru, že nechce být považován za spolupracujícího (pomineme-li, že k jeho označení ještě nemuselo dojít), může tento procesní postup úspěšně zmařit několika způsoby (např. prohlásí, že nepodal pravdivou výpověď, doznání bylo učiněno pod nátlakem, atd.). Případná procesní použitelnost protokolu o jeho výsledku podle § 178a odst. 3 trestního řádu tím ovšem není dotčena.

Donucování k prohlášení souhlasu s označením za spolupracujícího není podle autora přípustné ani na tomto místě.³³⁹

V řízení proti právnické osobě je nezbytné, aby souhlas s označením obviněné právnické osoby za spolupracující tento souhlas vyslovila opět osoba, která je oprávněna za ni konat procesní úkony.³⁴⁰

Ustanovení § 178a odst. 3 trestního řádu ve své části „[p]řed tím, než státní zástupce obviněného označí jako spolupracujícího vyslechne ho zejména k obsahu oznámení a k jeho doznání“³⁴¹ naznačuje, že souhlas s označením za spolupracujícího obviněného může být učiněn až po oznámení skutečností způsobilých významně přispět k objasnění organizovaného zločinu podle § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu a po doznání podle § 178a odst. 1 písm. b) trestního

³³⁷ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 2. 1994, sp. zn. 4 To 117/94.

³³⁸ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 331, § 307, bod 48.

³³⁹ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 307, bod 49.

³⁴⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014.

³⁴¹ Autor na tomto místě upozorňuje na chybnou interpunkci závazného textu trestního řádu spočívající v chybějící čárce mezi slovy „spolupracujícího“ a „vyslechne“, neboť v případě části „než státní zástupce obviněného označí jako spolupracujícího“ se jedná o vedlejší větu vloženou do textu vyžadující uvození čárkou z obou stran.

řádu, čímž se důležitá povaha podmínky souhlasu poněkud přehlíží, nikoliv však pomíjí. Tomuto výkladu napovídá i systematické zařazení do rámce § 178a odst. 1 až jako písmene c).

4.1.6 Tzv. potřebnost označení podrobená poměření referenčními kritérii diskrece státního zástupce [dovětek § 178a odst. 1 trestního řádu]

Poslední pozitivněprávní podmínkou označení za spolupracujícího obviněného je tzv. potřebnost shledávaná státním zástupcem. Současně trestní řád nabízí určitá kritéria, která dotváří povědomost o tzv. potřebnosti označení. V opačném případě by se jednalo o pojem velmi vágní, jehož naplnění by činilo nemalé výkladové problémy.

Zákonodárce přikazuje státnímu zástupci přezkoumat tzv. potřebnost označení obviněného za spolupracujícího těmito kritérii: 1. povaha trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, 2. přihlídnutí k trestnému činu uvedenému v doznání, 3. přihlídnutí k osobě obviněného a 4. přihlídnutí k okolnostem případu, zejména zda a jak se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky tím způsobil.³⁴²

1. Povaha trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, představuje první referenční kritérium úvahy vedené státním zástupcem. Je v tomto případě nasnadě si při výkladu této závazné směrnice podle autorova názoru pomoci výkladem svou povahou hmotněprávních kategorií podle trestního zákoníku, a to prostřednictvím logického interpretačního pravidla *argumentum per analogiam*.³⁴³ Stanovení druhu a výměry trestu podle § 39 odst. 1 trestního zákoníku spočívající ve slovech, že „[p]ři stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu“³⁴⁴ ve spojení s § 39 odst. 2 trestního zákoníku spočívající ve slovech, že „[p]ovaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem,“³⁴⁵ totiž nápadně připomíná dílčí procesní kategorii povahy trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, ovšem podle dovětku § 178a odst. 1 trestního řádu. Povaha trestného činu je dána znaky skutkové

³⁴² Dovětek § 178a odst. 1 trestního řádu.

³⁴³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2322.

³⁴⁴ § 39 odst. 1 trestního zákoníku.

³⁴⁵ § 39 odst. 2 trestního zákoníku.

podstaty trestného činu uvedenými ve zvláštní části trestního zákoníku, k jehož objasnění se obviněný usilující o označení za spolupracujícího zavázal. K náležitému zhodnocení státním zástupcem v rámci pojmu přistupují rovněž nejen obecné kategorie (druh zájmu, na jehož ochraně trvá trestní zákoník, zavinění, atd.), ale konkrétní okolnosti předmětného trestného činu (způsob spáchání, pohnutka, cíl, záměr, atd.).³⁴⁶

2. Přihlédnutí k trestnému činu uvedenému v doznání. Toto kritérium se může jevit redundantním vzhledem ke kritériu prvnímu, ale ne vždy se trestný čin, k němuž se spolupracující obviněný doznal [§ 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu], shoduje s trestným činem, k jehož objasnění přispívá orgánům činným v trestním řízení [§ 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu], jak bylo řešeno výše. Z tohoto důvodu se státní zástupce musí řídit zákonodárcovou závaznou směrnicí poměřovat tzv. potřebností označení i přihlédnutím k povaze toho trestného činu, k němuž se spolupracující obviněný doznává. Potvrzuje se tak Kuchtův názor.³⁴⁷ Zákonodárce též vyjadřuje, že okolnosti trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, nemohou při poměrování obstát samostatně, ale přistoupí k nim i okolnosti spíše individuální, vztahující se ke spolupracujícímu obviněnému. Tím se vyjadřuje kritérium komplexní úvahy státního zástupce o označení za spolupracujícího obviněného.

V trestní praxi se ovšem může jen dovozovat, jakými pravidly se toto přihlédnutí řídí. Lze vyjádřit názor, že zákonodárce povínuje státního zástupce toliko reflexí povahy trestného činu uvedeného v doznání, zatímco žádná intenzita jeho závažnosti či přítomnost specifických rysů doznávaného trestného činu nemohou označení zmařit, přičemž státní zástupce učiní své povinnosti zadost toliko vzetím trestného činu do své úvahy. Tuto hypotézu lze přiměřeně vztáhnout i na další kritéria státnězastupitelské úvahy.

Ve vztahu ke konkrétním vodítkům přihlédnutí k trestnému činu uvedenému v doznání však lze podle autorova názoru za tyto označit rysy shodně uvedené u povahy rozkrývaného trestného činu, tj. chráněný zájem, způsob provedení činu, jeho následek, atd.

3. Přihlédnutí k osobě obviněného. S reflexí tohoto rysu je povinností státního zástupce řádně zhodnotit i okolnosti, které lze označit podle autorova

³⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 516. ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁴⁷ KUČHTA, J., op. cit. sub 317, s. 111.

mínění za osobnostní, a tedy striktně individuální. Do úvahy ovšem obecně přistupuje i kriminální minulost osoby, která usiluje o označení za spolupracujícího obviněného. Zde se tak zhodnocuje věrohodnost a schopnost pravdomluvnosti obviněného s ohledem na již spáchané trestné činy, způsob dosavadního vedení života obviněného, sklony k užívání návykových látek, atd.³⁴⁸ Cílem je podle autorova názoru zhodnotit, zda není označení za spolupracujícího obviněného (a též eventuálně následující hmotněprávní beneficence) přílišnou benevolencí pro osobu, která vykazuje například systematické, až chronické sklony k páčání trestné činnosti. Právě důvodem pro další nepovažování již označeného spolupracujícího obviněného za spolupracujícího je obviněný, který je mnohonásobným recidivistou.³⁴⁹

4. Přihlédnutí k okolnostem případu, zejména zda a jak se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky tím způsobil. Za okolnosti případu lze úspěšně považovat způsob spáchání nejen trestného činu, k němuž se obviněný doznal, ale též toho, na jehož objasnění se oznámením skutečností spoluprací s orgány činnými v trestním řízení podílí. Dále se může jednat o míru zavinění, pohnutku, záměr a cíl.³⁵⁰ Kritérium tzv. potřeby nelze v okruhu okolností případu naplnit v případě, že pachatel sice nespáchal trestný čin jako organizátor ani jako návodce, ale na spáchání trestného činu se podílel jako přímý vykonavatel.³⁵¹ Není ovšem náhodou, že některá konkrétní kritéria lze systematicky zařadit do již výše zmíněných. Zákonodárce se snažil patrně vyčerpat všechny potenciální skutečnosti důležité pro úvahu státního zástupce beze zbytku, a poskytnout mu široký manévrovací prostor.

S ohledem na výše uvedené může autor učinit závěr, že v těchto případech se zákonodárce nezdráhá zaštitit státního zástupce úvahami spíše hmotněprávní povahy. Kritéria poskytují podle autorova názoru obecná vodítka ke zhodnocení vysoce individuálních okolností každé trestní věci a na státního zástupce, povinovaného provést analýzu několika okruhů skutečností rozhodných pro učinění závěru o potřebnosti označení obviněného za spolupracujícího, klade zákonodárce velké nároky.

³⁴⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2322; DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 331, § 178a, bod 13.

³⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 1. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1472/2015.

³⁵⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2322.

³⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 1. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1472/2015.

Zhodnocení tzv. potřeby jednoznačně podléhá státnězastupitelské diskreci.

4.2 Výslech obviněného [§ 178a odst. 3 trestního řádu]

Výslech je jedním z nejčastějších způsobů opatřování důkazů v trestním řízení.³⁵² Ve vztahu k institutu spolupracujícího obviněného nabývá na významu vzhledem k tomu, že prostřednictvím výslechu obviněného usilujícího o označení za spolupracujícího tento obviněný splňuje všechny podmínky, které mu předepisuje trestní řád. Právě výslech obviněného podle § 178a odst. 3 trestního řádu je důležitým a ryze procesním ustanovením, s jehož aplikací jsou podmínky označení ve smyslu § 178a odst. 1 trestního řádu uváděny v život.

Pro účely výkladu o výslechu obviněného podle § 178a odst. 3 trestního řádu považuje autor za nezbytné, aniž by bylo jeho úmyslem uvést pravidla výslechu obviněného komplexně beze zbytku, věnovat se problematice výslechu striktně ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému. Provádění výslechu každého obviněného spočívá zejména v postupu podle §§ 91–93 a § 95 trestního řádu,³⁵³ které lze podle autorova názoru považovat za základní právní úpravu výslechu obviněného. Za tohoto předpokladu se právní úprava výslechu obviněného v procesu označování za spolupracujícího podle § 178a odst. 3 trestního řádu stává speciálním ustanovením vůči §§ 91–93 a § 95 trestního řádu; posledně zmíněná ustanovení se tak podle zásad subsidiární aplikace použijí toliko v nezbytném rozsahu. Podle povahy speciálního ustanovení ovšem ke dramatickým změnám zavedených postupů v souvislosti s institutem spolupracujícího obviněného podle autorova názoru nedochází.

Výslech podle § 178a odst. 3 trestního řádu je psychicky i časově náročný; v souhrnu může čítat i desítky hodin. Státní zástupce často musí přistoupit k přerušení takového výslechu a rozhodnout o jeho pokračování v jiný den. Nejedná se ovšem o opakovaný výslech, jehož cílem je vynucení doznání obviněného.³⁵⁴

Výslech obviněného podle § 178a odst. 3 trestního řádu je podle autorova názoru **obecně fakultativní**, resp. **podmíněně obligatorní**. Na podkladě příslušné směrnice, spočívající zejména v textu „[p]řed tím, než státní zástupce obviněného

³⁵² POLÁK, P., op. cit. sub 3, s. 56.

³⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 1405.

³⁵⁴ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 9. 4. 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68.

označí jako spolupracujícího vyslechně ho [...],³⁵⁵ nelze uzavřít, že konstruuje povinnost státního zástupce vždy vyslechnout obviněného v právním režimu § 178a odst. 3 trestního řádu. Šámal a kol. sice uvádí, že „*státní zástupce* [...] *musí obviněného vyslechnout*,“ podle autorova názoru to ovšem autoři uvádí s předpokladem, že státní zástupce předběžně sezná důvodnost tohoto výslechu.³⁵⁶ V takovém případě je povinen výslech podle § 178a odst. 3 trestního řádu opravdu provést.³⁵⁷ Žádosti o označení za spolupracujícího obviněného mohla totiž předcházet série výslechů, v rámci nichž obviněný již vyčerpávající výpověď učinil; trestná činnost byla orgány přípravného řízení rekonstruována beze zbytku. Tato snaha obviněného ovšem může být považována za polehčující okolnost zejména podle § 41 písm. l) trestního zákoníku. Výslech podle § 178a odst. 3 trestního řádu totiž slouží zejména pro účely splnění podmínek označení za spolupracujícího obviněného, jehož předmětem mohou být i jiné skutečnosti, rozhodne-li se tak státní zástupce,³⁵⁸ a v jehož realizaci musí nasvědčovat stav vyšetřování. Státní zástupce může seznat, že by tento výslech byl nadbytečný. Výslech podle § 178a odst. 3 trestního řádu, byť svou povahou fakultativní, by ovšem podle autorova názoru neměl krýt úmysl státního zástupce informačně vytěžit obviněného za pomoci falešných příslibů označení tak, jak upozorňuje i Kristková.³⁵⁹ Zde lze odkázat na dřívější autorův výklad, že obviněný by měl poskytnout spíše nové a dosud neznámé informace.

Výslech obviněného podle §§ 91–93 a § 95 trestního řádu může vést policejní orgán, ovšem v jeho části významné pro účely označení za spolupracujícího obviněného, tj. již v právním režimu § 178a odst. 3 trestního řádu, ho **povede státní zástupce**. Není vyloučeno, aby státní zástupce provedl výslech v celém rozsahu sám; naopak vedení celého výslechu nelze přenést na policejní orgán.³⁶⁰

Obviněný musí ještě před započítím výslechu podle § 178a odst. 3 trestního řádu prohlásit, že je srozuměn s povahou úkonu.³⁶¹ Státní zástupce je povinen obviněného řádně poučit zejména o významu institutu spolupracujícího

³⁵⁵ § 178a odst. 3 trestního řádu; ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2323–2324.

³⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2323–2324.

³⁵⁷ Autorovu závěru nasvědčuje i BUDAYOVÁ, L. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2017, č. 11, s. 34. ISSN 1210-6348.

³⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2324.

³⁵⁹ KRISTKOVÁ, A., op. cit. sub 83, s. 12.

³⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2324.

³⁶¹ § 178a odst. 3 věta druhá trestního řádu.

obviněného a o závazcích obviněného, které hodlá přijmout. Součástí tohoto poučení je svého druhu varování pro případ, že nedostojí svým závazkům – nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného,³⁶² jak bylo uvedeno již na s. 66–67 této práce. K běžnému poučení se přidává poučení i podle § 178a trestního řádu a § 58 odst. 4 trestního zákoníku. Je nanejvýš vhodné, aby součástí takového poučení bylo i upozornění na podstatu doznání [§ 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu] a jeho procesní použitelnost proti osobě tohoto obviněného i v případě, že nadále nebude možné obviněného za spolupracujícího považovat. Ačkoliv se autor nesnaží ani naznačit, že poučení státním zástupcem by mělo být jen formální, subsidiární nebo doplňkové, je vhodné, aby obviněný k tomuto procesnímu úkonu podle autorova názoru přistupoval alespoň rámcově informovaný již od svého obhájce; tím se ovšem nesnižuje význam poučení podaného státním zástupcem a stále je nezbytné na jeho kvalifikovaném podání bezvýjimečně trvat.

V předchozích legislativních návrzích absentoval ryzí procesní postup zejména přijímání závazků korunního svědka; jinými slovy schválením těchto návrhů by nedošlo k řádné úpravě formy této podmínky. Ustanovení § 178a odst. 3 trestního řádu lze možná vnímat i jako reakce zákonodárce na odborné kritiky³⁶³ předchozích návrhů, které návrhům vytýkaly právě chybějící směrnici o procesních postupech.

Pokud spolupracující obviněný (obžalovaný) po svém příslibu zejména podle § 178a odst. 1 písm. a) a b) trestního řádu těmto svým povinnostem nedostojí, protokol o jeho výpovědi, který je vždy procesně použitelný alespoň proti jeho osobě, lze za splnění podmínek § 207 odst. 2 trestního řádu číst. V této souvislosti je ovšem třeba opětovně zdůraznit, že obviněnému, byť se takto zavázal, stále náleží ústavní a zákonná práva, a doplnit, že spočívají zejména v právu odmítnout výpověď, nebýt přinucován k výpovědi ani k doznání, přičemž z náhlého mlčení obžalovaného nelze usuzovat na jeho vinu.³⁶⁴

³⁶² § 178a odst. 3 věta třetí trestního řádu.

³⁶³ Poukázalo se například na postup před schválením narovnání podle § 310 trestního řádu jako na formu procesního postupu státního zástupce vhodnou i pro účely korunního svědka; k tomu srov. BRÁZDOVÁ, V. Institut korunního svědka z pohledu praxe státního zastupitelství. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 62. ISBN 80-7082-982-6.

³⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 9. 4. 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68.

5 Pozitivně hmotněprávní důsledky pro spolupracujícího obviněného

Hmotněprávní důsledky procesního označení za spolupracujícího obviněného jsou jednoznačně determinovány výpovědí spolupracujícího obviněného, kterou je nezbytné považovat pro svou povahu za důkaz podle § 89 odst. 2 trestního řádu. V širokém rozsahu se ve vztahu k protokolu o výpovědi spolupracujícího obviněného poukazuje na to, v jaké souvislosti byla jeho výpověď učiněna. Výpověď obviněného může být motivována právě vidinou příznivějšího hmotněprávního zacházení, které mu zejména orgány přípravného řízení nemá být slibováno, má si jich být ovšem vědom.

Ve vztahu k výše nastíněné problematice se objevují námitky, které označují výpověď spolupracujícího obviněného za nedůvěryhodnou. Výpovědí se (spolupracující) obviněný může snažit „*zalíbit se*“³⁶⁵ orgánům činným v trestním řízení, jak upozorňuje Ústavní soud ČR. Označení za spolupracujícího obviněného klade na soud zvýšené nároky vzájemné konfrontace všech důkazů,³⁶⁶ neboť zejména u výpovědi spolupracujícího obviněného existuje i podle autorova názoru zvýšené nebezpečí její nevěrohodnosti. „*Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného musí být mimořádně pečlivý; musí být posouzeny mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci.*“³⁶⁷

Jednotlivé trestní instituty, které tvoří souhrn hmotněprávních beneficií, jež mohou následovat toliko po označení obviněného za spolupracujícího, neboť označením není soud vázán,³⁶⁸ jsou předmětem právní úpravy trestního zákoníku.

Předně je nezbytné zmínit, že soud je i v případě spolupracujícího obviněného veden úvahami ve smyslu § 39 a dalších ustanovení trestního zákoníku. Ve vztahu k němu je nezbytné vyhovět jasné směrnicí zákonodárce podle § 39 odst. 1 trestního zákoníku spočívající v tom, že se přihlédne „*těž k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zločinu spáchaného členy*

³⁶⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III.ÚS 859/13.

³⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2017, sp. zn. 11 Tdo 1423/2016.

³⁶⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III.ÚS 859/13; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/2012.

³⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 7 Tdo 983/2016.

*organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny“.*³⁶⁹ Další závazná kritéria (např. podle § 39 odst. 6 písm. a) trestního zákoníku) nejsou tímto z povahy věci dotčena.

Systematika této kapitoly naznačuje, že mezi jednotlivými hmotněprávními důsledky označení za spolupracujícího obviněného je hierarchický vztah. Ten ovšem není přímým výkladem zákonodárcovy směrnicí o tomto postupu, ale toliko se dovozuje v těchto subsidiárních vztazích:

1. *polehčující okolnost podle § 41 písm. m) trestního zákoníku;*
2. *mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku;*
3. *upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného podle § 46 odst. 2, případně též podle § 48 trestního zákoníku.*

Přihlédnutí ve smyslu § 39 odst. 1 trestního zákoníku lze vytknout na první místo této hierarchie, nicméně se jedná o obecný důsledek signifikantní pro všechny postupy, a proto tak autor nakonec nečiní. Absence směrnicí hierarchické právní úpravy je cílem kritiky,³⁷⁰ ale podle povahy výše uvedených institutů lze poměrně zdařile podle autorova názoru jejich subsidiární povahu dovést, přičemž následující výklad je zaměřen na rozklíčování povahy každého tohoto institutu zejména se zaměřením ve vztahu k právnímu postavení spolupracujícího obviněného.

5.1 Polehčující okolnost přispění zejména jako spolupracující obviněný k objasnění trestného činu [§ 41 písm. m) trestního zákoníku]

Polehčující okolnosti představují právně významné skutečnosti, k nimž je nezbytné přihlédnout „*především při úvaze o druhu a výměře trestu*“. Výčet polehčujících okolností (stejně tak jako přitěžujících podle § 42 trestního zákoníku) je demonstrativní. Tento výčet svědčí o jejich důležitosti a úmyslu zákonodárce ty svou povahou nejdůležitější vtělit do zákonné textace prostřednictvím výčtu.³⁷¹

Polehčující okolnosti stojí mimo skutkovou podstatu trestných činů, a proto je nelze považovat za znak podmiňující trestní odpovědnost osoby.³⁷² Jsou

³⁶⁹ § 39 odst. 1 věta první část za středníkem trestního zákoníku.

³⁷⁰ Např. MICHORA, Z., op. cit. sub 114, s. 6.

³⁷¹ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 41, bod 1.

³⁷² DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 41, bod 6.

však předmětem dokazování.³⁷³ Přihlédnutí k polehčující okolnosti by bylo v případě součásti takového znaku skutkové podstaty trestného činu vyloučeno, poněvadž by se jednalo o porušení zásady dvojího přičítání podle § 39 odst. 4 věta první trestního zákoníku,³⁷⁴ neboť „[k] okolnosti, která je zákonným znakem trestného činu, včetně okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, nelze přihlédnout jako k okolnosti polehčující nebo přitěžující.“³⁷⁵

V případě přispění zejména jako spolupracující obviněný k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 41 písm. m) trestního zákoníku se jedná o obecnou polehčující okolnost vyjádřenou v zákoně, která směřuje ke zhodnocení chování pachatele až po spáchání trestného činu, neboť jeho spáchání nedeterminovaly.³⁷⁶

Textace § 41 písm. m) trestního zákoníku ovšem naznačuje závěru, že této polehčující okolnosti je možné využít i v případě, kdy obviněný za spolupracujícího není v obžalobě označen [arg. „*zejména jako spolupracující obviněný*“]. Podle autorova názoru má tak polehčující okolnost mnohem širší dosah, než se může při povrchním výkladu na první pohled jevit.³⁷⁷ Neoznačení obviněného za spolupracujícího (absence formální složky spolupráce) tak není překážkou k přihlédnutí k jeho spolupráci s orgány činnými v trestním řízení (materiální složka spolupráce). V této souvislosti lze podle autora považovat názor, že „*svým obsahem je formulace této polehčující okolnosti tautologií (pokud by pachatel nepřispěl k objasňování zmíněné trestné činnosti, nemohl by být označen za spolupracujícího obviněného a naopak)*“,³⁷⁸ za nesprávný, neboť aplikace předmětné polehčující okolnosti je širší a nenavázaná na formální označení za spolupracujícího obviněného.

Podle Šámala a kol. se přihlédnutí k polehčující okolnosti využije v případě, není-li odůvodněn postup spočívající v mimořádném snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku nebo v upuštění od

³⁷³ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 3. 1997, sp. zn. 7 To 124/97.

³⁷⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 437. ISBN 978-80-7502-236-3.

³⁷⁵ § 39 odst. 4 věta první trestního zákoníku.

³⁷⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 543; DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 41, bod 3.

³⁷⁷ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 551.

³⁷⁸ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 41, bod 18.

potrestání podle § 46 trestního zákoníku.³⁷⁹ Není-li prostor pro zhodnocení spolupráce spolupracujícího obviněného ani jako polehčující okolnosti, soud přihlíží k jeho aktivitám toliko podle § 39 odst. 1 trestního zákoníku, byl-li za spolupracujícího označen. Polehčující okolnost lze považovat spíše za subsidiární postup při reflexi spolupráce s orgány státu. S tím souvisí kritické námitky, že zákonodárce nestanovil hierarchii hmotněprávních benefitů výslovně.³⁸⁰

5.2 Mimořádné snížení trestu odnětí svobody [§ 58 odst. 4 trestního zákoníku]

Tento hmotněprávní institut slouží k odstranění nepřiměřené tvrdosti zákona založené zejména formálním pojetím trestného činu. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody je projevem individualizace druhu a výměry trestu za předpokladu absentující míry společenské škodlivosti,³⁸¹ který je ze své povahy postupem výjimečným.³⁸² V doktríně se o něm hovoří též jako o moderačním právem soudu.³⁸³

Podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku v současné době „[s]oud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také pachateli označenému jako spolupracující obviněný, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 trestního řádu a podal-li spolupracující obviněný jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobitelné významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny; přitom vezme v úvahu povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání v porovnání se zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k jehož objasnění přispěl, dále význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zločinu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil. Omezením stanoveným v odstavci 3 přitom není vázán.“³⁸⁴

Není bez zajímavosti, že tato hmotněprávní úprava je kopírována procesními

³⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 552.

³⁸⁰ MICHORA, Z., op. cit. sub 114, s. 6.

³⁸¹ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 58, bod 1.

³⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 7 Tdo 634/2012.

³⁸³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 591. ISBN. 978-80-7179-082-2.

³⁸⁴ § 58 odst. 4 trestního zákoníku.

podmínkami označení obviněného za spolupracujícího podle § 178a odst. 1 trestního řádu, které jsou současně doplňovány kritérii státnězastupitelské diskrece. Tato duplicita podle autorova názoru svědčí o tom, že kritéria úvahy jsou shodná jak pro státního zástupce, tak i později pro soud, který je jimi veden při rozhodování o postupu podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku.

Za výslovnou zmínku zde stojí skutečnost, že při rozhodování o intenzitě mimořádného snížení výměry není soud vázán restrikcemi podle § 58 odst. 3 trestního zákoníku spočívajícími zejména ve vázanosti výměry po snížení na rozmezí trestní sazby trestného činu. Z povahy mimořádného snížení může být toto použito toliko ve vztahu k výměře trestu odnětí svobody; naopak zcela bez významu je, zda se ukládá nepodmíněná nebo podmíněná forma, případně s dohledem.³⁸⁵

Z těchto důvodů ovšem nepostačuje toliko označení obviněného za spolupracujícího. Vzhledem k detailnějším podmínkám, které § 58 odst. 4 trestního zákoníku vypočítává, nemůže dojít k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody automaticky, ale musí mu předcházet úvaha soudu o jejich splnění. „Soud je povinen zvážit veškeré okolnosti významné pro jeho aplikaci samostatně, nezávisle na předchozím názoru státního zástupce.“³⁸⁶ Tato úvaha se uplatní i v opačném případě, kdy státní zástupce obviněného za spolupracujícího sice označí, soud jím ovšem není vázán, jak bylo naznačeno již výše. Ačkoliv je tak formální označení obviněného za spolupracujícího nezbytným předpokladem k postupu podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku, neoznačení není překážkou mimořádnému snížení podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku.³⁸⁷ Mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku tak představuje samostatný důvod tohoto postupu osvědčený zejména označením za spolupracujícího obviněného.

Byl-li ovšem uložen trest odnětí svobody ve výměře mimořádně snížené bez splnění podmínek podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku, lze podat dovolání na základě dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu, neboť vada spočívá v tom, že „obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v

³⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 790.

³⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015.

³⁸⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 791.

trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným".³⁸⁸ Z povahy tohoto dovolacího důvodu vyplývá, že bude uplatněn zpravidla v neprospěch spolupracujícího obviněného.

V době od 1. 1. 2010 do 31. 8. 2012 bylo znění předmětného ustanovení jiné. Před účinností novely provedené zákonem č. 193/2012 Sb. spočívala právní úprava ve slovech „[s]oud *může snížit*...“.³⁸⁹ Zákonodárce v tomto případě změnil povahu ustanovení ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému z fakultativní aplikace na obligatorní, čímž se pokouší zvýšit jistotu v jeho právní pozici.³⁹⁰

Ve vztahu k řízení ve věcech mládeže lze poznamenat, že se právní úprava § 58 odst. 4 trestního zákoníku použije subsidiárně, ačkoliv k její aplikaci bude docházet vzhledem k počtu právním možnostem aplikace jen výjimečně.³⁹¹

Mimořádné snížení trestu odnětí svobody obecně ovšem není možné aplikovat ve věci právnické osoby, jejíž označení za spolupracující obviněnou není obecně vyloučené.³⁹²

V souvislosti s obligatorním postupem podle § 107 a § 108 trestního zákoníku (viz výše) lze zopakovat, že mimořádné snížení trestu odnětí svobody postupem podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku se tímto nevylučuje ani za předpokladu jejich současné aplikace.³⁹³

5.3 Upuštění od potrestání, upuštění od potrestání s dohledem [§ 46 odst. 2, § 48 trestního zákoníku]

Upuštění od potrestání představuje poslední ze série hmotněprávních trestních následků spolupráce spolupracujícího obviněného s orgány činnými v trestním řízení. Ačkoliv je tento institut systematicky předřazen právní úpravě mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 trestního zákoníku, svou

³⁸⁸ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 58, bod 2.

³⁸⁹ § 58 odst. 4 trestního zákoníku ve znění zákona č. 375/2011 Sb.; část textu byla z výkladových důvodů zvýrazněna autorem.

³⁹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub 244, k bodu 6 (§ 58 odst. 4).

³⁹¹ § 109 trestního zákoníku a § 1 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže; DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 58, bod 14; ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, s. 320 a 329. ISBN 978-80-7400-350-9.

³⁹² Srov. § 15 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim *argumentum a contrario*; ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 790.

³⁹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 790.

povahou jedná se o mnohem významnější postup, který vykazuje znaky nejpříznivějšího trestního zacházení se spolupracujícím obviněným.

Zákonodárce vložil právní úpravu upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného podle § 46 odst. 2 trestního zákoníku až prostřednictvím novely provedené zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012. Před tímto datem speciální postup neexistoval.

Obecně se postupu podle § 46 trestního zákoníku využívá v případech, kdy jen projednání trestní věci v řízení před soudem postačuje k nápravě pachatele do takové míry, že není nezbytně nutné přistoupit k uložení trestu; tím se ovšem nevylučuje deklaratorní vyslovení viny. Upuštění od potrestání podle § 46 odst. 2 trestního zákoníku je tak podle autora projevem neexistence obžalovací imunity ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému, na něhož se podává obžaloba, řízení před soudem se koná i v jeho věci a nakonec je i předmětem rozsudkového rozhodování. Ve většině forem (s výjimkou uložení dohledu) představuje upuštění od potrestání definitivní vyřešení trestní věci.³⁹⁴ Stát se v těchto případech podle autorova názoru vzdává svého suverénního práva potrestat pachatele, neboť k tomu neshledává žádné trestněprávní nebo kriminologické důvody.³⁹⁵ Zákonodárce je ovlivňován humanitní povahou trestního práva a rovněž zásadou subsidiarity přísnějšího trestního postihu podle § 38 odst. 2 trestního zákoníku.³⁹⁶

Upuštění od potrestání v ryze praktické rovině znamená, že pachateli trestného činu se neukládá žádný trest; uložení ochranného opatření podle § 96 a násl. trestního zákoníku ovšem není vyloučeno.³⁹⁷ Na rozdíl od mimořádného snížení trestu odnětí svobody se tak v tomto případě upuštění vztahuje na všechny druhy trestů podle § 52 trestního zákoníku.

Upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného navrhuje státní zástupce za splnění procesních podmínek vedených zejména kritériem tzv. nezbytnosti podle § 178a odst. 2 trestního řádu.

Speciální a svou povahou samostatný důvod upuštění od potrestání zavedl zákonodárce právě ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému. Stěžejní § 46 odst. 2 trestního zákoníku spočívá *de lege lata* v textaci, že „[s]oud upustí od

³⁹⁴ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 46, bod 1.

³⁹⁵ Srov. DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 46, bod 2.

³⁹⁶ ŠAMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, op. cit. sub 328, s. 634.

³⁹⁷ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 46, bod 1.

*potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 a 2 trestního řádu a podal-li spolupracující obviněný jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny; ustanovení § 48 odst. 1 tím není dotčeno. Upustit od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný takto nelze, jestliže jím spáchaný trestný čin je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl, jestliže se podílel jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl, jestliže jím způsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt nebo jsou-li dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59).³⁹⁸ Soud při svém rozhodování v intencích § 46 odst. 2 trestního řádu je ovšem vázán shodně jako státní zástupce i omezujícími kritérii podle § 178a odst. 2 trestního řádu. Aplikace upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného je v současné době obligatorním, jak se dovozuje z části „[s]oud **upustí**...“,³⁹⁹ a současně jediným případem obligatorního upuštění od potrestání.⁴⁰⁰ Zajištění této faktické beztrestnosti – třebaže zvyšuje právní jistotu spolupracujícího obviněného – se stává předmětem kritiky například Lichnovského, který zpochybňuje zvýšení motivace spolupracujícího obviněného a rozporuje rezignaci státu na individuálním potrestání pachatele, byť spolupracujícího.⁴⁰¹*

Podmínka negativní povahy znemožňuje upuštění od potrestání takového spolupracujícího obviněného, jestliže jeho vlastní trestná činnost přesahuje svou závažností povahu zločinu, jehož spáchání napomáhal orgánům činným v trestním řízení rozkrýt. Další negativní podmínka stanoví obecně způsobení úmyslné těžké újmy na zdraví, čímž se odkazuje na § 122 odst. 2 trestního zákoníku, nebo smrti; rovněž se nesmí jednat o organizátorství nebo návod jako formu účastenství k objasňovanému zločinu. Poslední negativní podmínka spočívá v tom, že by neměly být dány podmínky pro postup spočívající v mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody podle § 59 trestního zákoníku.⁴⁰² Nesplnění těchto podmínek sice

³⁹⁸ § 46 odst. 2 trestního zákoníku.

³⁹⁹ § 46 odst. 2 trestního zákoníku; část textu byla z výkladových důvodů zvýrazněna autorem.

⁴⁰⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*, op. cit. sub 374, s. 453.

⁴⁰¹ LICHNOVSKÝ, V., op. cit. sub 13, s. 261–262.

⁴⁰² DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 46, bod 6.

vylučuje upuštění od potrestání, mimořádné snížení trestu odnětí svobody tím ovšem *ipso iure* zapříčiněno není.

Upuštění od potrestání postupem podle § 46 trestního zákoníku je ve vztahu k mladistvým v řízení proti nim vyloučeno, neboť pro existenci speciální právní úpravy spočívající v §§ 11–14 zákona o soudnictví ve věcech mládeže se předmětná obecná úprava nepoužije.⁴⁰³ Speciální právní úpravu upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného-mladistvého tento zákon ovšem nezná, a proto je podle autora názoru nezbytné v jejich případech postupovat podle směrnice § 46 odst. 2 trestního zákoníku.

Právní úprava upuštění od potrestání spolupracující obviněné právnické osoby ve zvláštním zákoně neexistuje, a proto soud bude postupovat podle obecné směrnice § 46 odst. 2 trestního zákoníku.⁴⁰⁴

Upuštění od potrestání podle § 46 trestního zákoníku může být z uvážení soudu v případě uložení podmíněného upuštění od potrestání doprovázeno stanovením dohledu podle § 48 trestního zákoníku. Výslovná možnost uložení dohledu ve vztahu k upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného je stanovena v § 48 odst. 1 trestního zákoníku. Označení obviněného za spolupracujícího nevylučuje nadále postupovat podle ustanovení o dohledu podle § 49 a násl. trestního zákoníku.

⁴⁰³ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 46, bod 9.

⁴⁰⁴ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář*, op. cit. sub 281, § 46, bod 10.

6 Nástroje zajištění bezpečnosti spolupracujícího obviněného

Orgány činné v trestním řízení by měly mít zájem na účinné ochraně osob, které jim poskytují exkluzivní informace o spáchané nejzávažnější trestné činnosti, a jejichž bezpečnost je tím ohrožena. Tyto informace jsou pro orgány činné v trestním řízení pro účely řádného vedení trestního řízení důležité, neboť ony samy jsou povinny vyhovět zákonnému příkazu, aby „*trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni*“.⁴⁰⁵

Na názor, že náležitá ochrana by měla být poskytnuta svědkovi, nejsou rozporné pohledy. Autorovi se nepodařilo zaznamenat názor, jenž by nejen zpochybňoval právní úpravu *de lege lata* poskytování ochrany osobě v procesním postavení svědka, ale který by dokonce zpochybňoval existenci ochrany svědků. Na poskytování ochrany svědkům existuje široká shoda jednak právních odborníků, jednak zákonodárce, což lze demonstrovat existencí zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zvláštní ochraně svědka“).

Za současného stavu právního řádu České republiky ovšem není najisto s reflexí existence procesního postavení spolupracujícího obviněného postaveno, jakým dalším osobám lze (obecně) ochranu poskytnout. Předchozí odstavec uvádí, že právní úprava by se měla dotýkat nejvíce svědků. Podle autorova názoru je ovšem žádoucí, aby orgány činné v trestním řízení měly možnost určitou ochranu poskytnout obecně i pachatelům té nejzávažnější trestné činnosti, ačkoliv se jedná o osoby, vůči nimž se nabízí vzhledem k jejich kriminální minulosti používat nástroje spíše represivní povahy. Za splnění určitých okolností je účelné poskytovat ochranu i spolupracujícím obviněným, jejichž právní i faktické postavení se do značné míry od ostatních spoluobviněných či spoluobžalovaných odlišuje.

Pro účely zajištění bezpečnosti spolupracujícího obviněného je nezbytné identifikovat a vyložit současnou právní úpravu týkající se ochrany zájmových osob, je-li vůbec součástí právního řádu České republiky, a zhodnotit možnosti její aplikace i na osobu spolupracujícího obviněného. Autor se domnívá, že orgány činné v trestním řízení a další servisní státní orgány by měly bezpečnost spolupracujícímu obviněnému zajišťovat. Autora vede k formulaci tohoto názoru

⁴⁰⁵ § 1 odst. 1 věta první zákona trestního řádu.

přesvědčení, že zájem na rozbití zločineckých struktur stále převažuje nad individuálním postihem jediné osoby, byť pachatele a byť pachatele nejzávažnější trestné činnosti. Úkolem obhájce pak je, aby činil návrhy a žádosti k využití určitých režimů ochrany obviněného klienta,⁴⁰⁶ čímž nepochybně přispěje k zajištění bezpečnosti spolupracujícího obviněného.

Trestní řád obecně činí za „ochranu svědků a osob jim blízkých, kterým v souvislosti s podáním svědectví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí“ odpovědného předsedu senátu.⁴⁰⁷ Předseda senátu je tak v poslední rozhodující osobou, která příslušná opatření, považuje-li je pro účely ochrany vyjmenovaných osob za nezbytná, přijímá.

Důležité je ovšem pro účely výkladu nástrojů zajištění bezpečnosti spolupracujícího obviněného seznat, že trestní řád podle poslední jmenovaného ustanovení neukládá předsedovi senátu učinit opatření ve vztahu k obviněnému, natož spolupracujícímu obviněnému, neboť hovoří toliko o svědcích a na ně navázaných osobách blízkých, a to ještě ve vztahu k podávání svědectví. Podle autorova názoru neposkytuje trestní řád na tomto místě prostor ani pro prohlášení, že se jedná o legislativní zkratku, pod níž by se osoba v procesním postavení obviněného zařadila.

Další závazné pravidlo směřuje zákonodárce na předsedu senátu v § 198 odst. 3 trestního řádu, které jej povazuje vykonat „*také všechna opatření, jichž je třeba k zajištění jeho zdárného průběhu a k tomu, aby věc bylo možné projednat a rozhodnout bez odročení*“.⁴⁰⁸ Ačkoliv se na tomto místě již nejedná o bezprostřední souvislost se zajištěním bezpečnosti na nařízeném hlavním líčení participujících osob, nelze jej opominout, neboť podle autorova názoru akcentuje povinnosti předsedy senátu navzdory tomu, že se zde cílí spíše na časově hladký průběh hlavního líčení s reflexí zásady procesní ekonomie, hospodárnosti a rychlosti trestního řízení.⁴⁰⁹

Krátkodobá ochrana osoby nepředstavuje ryzí trestněprocesní právní úpravu, ale lze ji podle autorova názoru zařadit spíše do mimoprocených policejních činností, aniž by tím byl dotčen její primární cíl. Vangeli hovoří o

⁴⁰⁶ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 400. ISBN 978-80-7400-321-9.

⁴⁰⁷ § 183a odst. 4 trestního řádu.

⁴⁰⁸ § 198 odst. 3 trestního řádu.

⁴⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*, op. cit. sub 95, s. 2530–2531.

součástí „*policejního práva*“.⁴¹⁰ Krátkodobá ochrana osob podle § 50 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Policii České republiky“)⁴¹¹ se poskytuje „*osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí,*“⁴¹² a proto představuje právní úpravu, kterou zákonodárce cílí i na obviněného; krátkodobá ochrana osob není vázána na trestněprocesní postavení osoby. Z tohoto pohledu představuje tento zákonný nástroj prostředek zajištění bezpečnosti i spolupracujícího obviněného, k jehož využití orgány činné v trestním řízení přistupují v zájmu ochrany spolupracujícího obviněného podle autorových poznatků. Důvodem možné aplikace tohoto institutu na spolupracujícího obviněného je obecná formulace chráněné osoby.

Nevýhoda krátkodobé ochrany osoby, jak název policejního institutu napovídá, spočívá v relativně krátkém časovém období. Krátkodobou ochranu osoby lze poskytnout nejvýše na dobu 2 měsíců. Nepříznivé dopady „krátkodobosti“ lze relativně úspěšně odstínit prolongací této doby, neboť o dalším poskytnutí krátkodobé ochrany osoby rozhodne ředitel krajského ředitelství policie⁴¹³ bez jejího přerušení, v němž se může skrývat bezpečnostní riziko pro chráněného spolupracujícího obviněného, byť vazebně stíhaného.

Předmětem krátkodobé ochrany osoby je podrobení se některému z opatření, jejichž aplikaci zákon o Policii České republiky předpokládá. Jedná se o *fyzickou ochranu, dočasnou změnu pobytu osoby, použití zabezpečovací techniky a poradensko-preventivní činnost*. Nad dočasnou změnou pobytu osoby je možné uvažovat zpravidla toliko u obviněných, na něž nebyla uvalena vazba. V řízeních o zločinu nebo o zvláště závažném zločinu, v nichž může spolupracující obviněný vystupovat,⁴¹⁴ se stává existence některého z vazebních důvodů podle § 67 trestního řádu s ohledem na povahu spáchané nejzávažnější trestné činnosti poměrně silným argumentem vazebního stíhání spolupracujícího obviněného, a proto se podle autorových zkušeností nelze běžně setkat s vyšetřováním spolupracujícího obviněného na svobodě. Poradensko-preventivní činnost se jeví v souvislosti s problematikou řešenou autorem jako málo účinný nástroj, jehož

⁴¹⁰ VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 200. ISBN 978-80-7400-543-5.

⁴¹¹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Policii České republiky“), § 50.

⁴¹² § 50 odst. 2 věta první zákona o Policii České republiky.

⁴¹³ Policie České republiky, Útvar speciálních činností SKPV. *Krátkodobá ochrana – otázky a odpovědi* [online]. Útvar speciálních činností SKPV, 2017 [cit. 26. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/kratкодoba-ochrana-otazky-a-odpovedi.aspx>.

⁴¹⁴ Návěti § 178a odst. 1 trestního řádu.

defenzivní přístup bezpečnost spolupracujícího obviněného patrně nezajistí. Použití zabezpečovací techniky není podle autorova názoru *a priori* vyloučené, nicméně ve vztahu k účinkům opatření spočívajícího ve fyzické ochraně spolupracujícího obviněného ho nelze považovat za substitut.

Za předpokladu využívání režimu podle § 50 zákona o Policii České republiky pro účely bezpečnosti spolupracujícího obviněného tak přichází v úvahu víceméně fyzická ochrana spolupracujícího obviněného, která se jeví ve vztahu k zájmu orgánů činných v trestním řízení (zejména pak orgánům přípravného řízení) na zajištění jeho bezpečnosti jako nejúčinnější a proaktivní opatření.

Zákon o zvláštní ochraně svědka je právní úpravou, která zaujímá ve vztahu ke krátkodobé ochraně osoby postavení *lex specialis*, o čemž normují obě předmětné právní úpravy.⁴¹⁵ Zákona o zvláštní ochraně svědka se užije při „poskytování zvláštní ochrany a pomoci svědku a dalším osobám, kterým v souvislosti s trestním řízením zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, (dále jen „ohrožená osoba“)“.⁴¹⁶ Zde je konstruována legislativní zkratka „ohrožená osoba“, kterou se pro účely této právní úpravy rozumí nejen svědek, u něhož se ochrana předpokládá téměř instinktivně, ale i další osoby.

Ohroženou osobou je podle zákona o zvláštní ochraně svědka jednak taková osoba, která „podala nebo má podat vysvětlení, svědeckou výpověď nebo vypovídala či má vypovídat jako obviněný anebo jinak pomáhala nebo má pomoci podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení,“⁴¹⁷ jednak osoba, která je „znanecem nebo tlumočnickem anebo obhájcem, pokud obviněný, kterého jako obhájce zastupuje, vypovídal nebo má vypovídat, aby pomohl k dosažení účelu trestního řízení“.⁴¹⁸

Zpočátku je nezbytné zmínit, že zákon o zvláštní ochraně svědka nepočítá s poskytnutím ochrany výslovně spolupracujícímu obviněnému; argumentem zde nemůže být fakt, že zákon pochází z roku 2001, avšak rozhodující je, že v souvislosti se zavedením institutu spolupracujícího obviněného nebyl novelizován. Za dobu existence institutu spolupracujícího obviněného jako součásti právního řádu České republiky nepovažoval zákonodárce za nezbytné

⁴¹⁵ § 50 odst. 2 věta první zákona o Policii České republiky; zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zvláštní ochraně svědka“), § 1 odst. 2.

⁴¹⁶ § 1 odst. 1 zákona o zvláštní ochraně svědka.

⁴¹⁷ § 2 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka.

⁴¹⁸ § 2 odst. 1 písm. b) zákona o zvláštní ochraně svědka.

změnit normativní text zejména § 2 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka tak, aby právnímu režimu zvláštní ochrany *expressis verbis* podrobil i spolupracujícího obviněného. Na tomto místě lze z důvodové zprávy podat, že „[p]rávě usvědčující výpověď osob, které se samy podílely na trestné činnosti, je častým prostředkem k odhalení dalších pachatelů trestné činnosti a rozkrytí organizovaných zločineckých struktur.“⁴¹⁹ Procesní role spolupracujícího obviněného se jeví být beze zbytku přílehlavou na důvodovou zprávou komentovaný právní stav založený zákonem o zvláštní ochraně svědka. Otázkou ovšem podle autora této práce je, zda zvláštní ochranu lze spolupracujícímu obviněnému opravdu poskytnout, neboť se jedná o výkladový spor, který nebyl v trestní praxi dosud spolehlivě vyřešen, nicméně Michora přímo tvrdí, že „[z]ákon o zvláštní ochraně svědka se spolupracujícím obviněným jako ohroženou osobou počítá [...]“.⁴²⁰

Vantuch svého času kritizoval nový zákon o zvláštní ochraně svědka co do samostatné právní úpravy ochrany spolupracujících osob; zákonodárce podle něj řádně nezdůvodnil, proč ochraně spolupracujících osob – za současného právního stavu lze pochopitelně hovořit o spolupracujícím obviněném podle § 178a trestního řádu – nevěnoval samostatný zákon jako v zahraničním případě. Rovněž prohlašuje za problematické, že takovým osobám nebyla (a stále není) ochrana přiznána výslovně. Současně kritizuje absenci provázanosti zákona o zvláštní ochraně svědka a trestního řádu.⁴²¹

Vantuchově argumentu lze podle autorova názoru přisvědčit do míry, že tam, kde právní úprava má na poměry spolupracujícího obviněného výslovně dopadnout, tak opravdu stanoví [§ 125 odst. 1 a § 178a trestního řádu, § 41 písm. m), § 49 odst. 1 a 2 a § 58 odst. 4 trestního zákoníku]. Na druhou stranu lze ovšem poznamenat, že se na spolupracujícího obviněného aplikuje i obecná právní úprava, o čemž není sporu [např. § 33 trestního řádu].

Vantuch později nedůslednost zákona o zvláštní ochraně svědka a neprovázanost zákona o zvláštní ochraně svědka a trestního řádu zopakoval, a to i v čase účinnosti právní úpravy institutu spolupracujícího obviněného podle § 178a

⁴¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, k § 2.

⁴²⁰ MICHORA, Z. Ochrana spolupracujícího obviněného. *Státní zastupitelství*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 4, s. 47. ISSN 1214-3758.

⁴²¹ VANTUCH, P. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob?, op. cit. sub 7, s. 36.

trestního řádu. Rovněž dodal, že „[o]rgány činné v trestním řízení zastávají vesměs názor, že zvláštní ochranu a pomoc [...] nelze spolupracujícímu obviněnému poskytnout, protože tato možnost z cit. zákona ani z trestního řádu či trestního zákoníku neplyne.“⁴²² Za účelem odstranění nežádoucího stavu *de lege ferenda* navrhuje, aby byl spolupracující obviněný výslovně označen za ohroženou osobu v zákoně o zvláštní ochraně svědka. Navzdory tomu prohlašuje, že aplikace zákona o zvláštní ochraně svědka je na spolupracujícího obviněného přes absentující výslovnou právní úpravu možná.⁴²³ Své závěry pak Vantuch zopakoval i později.⁴²⁴

Z § 2 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka jednoznačně vyplývá, že zvláštní ochranu lze poskytnout jak obviněnému, který v takovém procesním postavení již vypovídal, tak osobě patrně toliko podezřelé, jejíž trestní stíhání ještě nebylo usnesením o zahájení trestního stíhání zahájeno, ale u níž se pomoc orgánům činným v trestním řízení jeví jako realizovatelná a k plnému zprocesnění spolupráce se podmínky vytvářejí. Důležitou okolností, která dotváří charakter této ohrožené osoby, je, že svým jednáním má pomoci k dosažení účelu trestního řízení podle § 1 odst. 1 trestního řádu. Ačkoliv není tato právní konstrukce vytvořena se slučovací spojkou „a“ [arg. „*anebo jinak pomáhala nebo má pomoci*“], není podle autorova názoru pochybností o tom, že obviněný nakonec spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení. Po promítnutí do kontur trestního řádu lze nepochybně učinit odůvodněný závěr o tom, že se jedná o opis institutu spolupracujícího obviněného podle § 178a trestního řádu, jehož povinností zejména je, zaváže-li se k ní, oznámit státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny.⁴²⁵

Důležité je zmínit ve vztahu k vymezení ohrožené osoby, že se za ni považuje nejen osoba blízká osoby, které má být zvláštní ochrana poskytnuta primárně, ale rovněž její obhájce.⁴²⁶

⁴²² VANTUCH, P. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, č. 7–8, s. 27. ISSN 1211-2860.

⁴²³ VANTUCH, P. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi, op. cit. sub 422, s. 27.

⁴²⁴ Srov. VANTUCH, P. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, č. 10, s. 10. ISSN 1211-2860.

⁴²⁵ § 178a odst. 1 písm. a) trestního řádu.

⁴²⁶ § 2 odst. 1 písm. b) a c) zákona o zvláštní ochraně svědka.

Zvláštní ochrana osoby spočívá v poskytnutí *osobní ochrany, přestěhování chráněné osoby včetně příslušníků její domácnosti a pomoc chráněné osobě za účelem jejího sociálního začlenění v novém prostředí, zastírání skutečné totožnosti chráněné osoby a prověřování dodržování podmínek poskytování zvláštní ochrany a pomoci.*⁴²⁷ Osobě spolupracujícího obviněného lze z povahy věci poskytnout všechny druhy zabezpečujících režimů; žádný nelze podle autorova názoru *a priori* vyloučit jako nepřiléhavý. Vyplývá to rovněž z předpokladu, že zvláštní ochrana osoby není poskytována již na časově omezenou dobu, ale jejím účelem je zajistit bezpečnost ohrožených a chráněných osob i například po pravomocném ukončení trestního řízení. Spolupracující obviněný může požívat ochrany již ve stadiu prověřování, aniž by za spolupracujícího byl vůbec označen a aniž by se ocitl v procesním postavení obviněného, a to vzhledem k závazné směrnici spočívající v textaci „*má vypovídat jako obviněný*“ bez zjevné souvislosti s procesní nepoužitelností takové výpovědi.⁴²⁸

K zajištění zvláštní ochrany osob je povolána Policie České republiky a Vězeňská služba České republiky; obě složky jsou povinovány vzájemnou součinností. V nezbytně nutném rozsahu jsou povinny spolupracovat i další orgány veřejné správy.⁴²⁹

Zpříšňující podmínka poskytnutí zvláštní ochrany spočívá v tom, že režim nepodléhá souhlasu ředitele krajského ředitelství policie jako v případě krátkodobé ochrany osoby, nýbrž v tomto případě již souhlasu ministra vnitra. Návrh na poskytnutí zvláštní ochrany je oprávněna podat policie, soudce a státní zástupce, kteří jako oprávněné subjekty podávají návrh prostřednictvím ministra spravedlnosti.⁴³⁰

Ohrožená osoba musí vyjádřit svůj souhlas se zamýšlenými opatřeními zvláštní ochrany.⁴³¹

Sankční charakter spočívající v ukončení poskytování zvláštní ochrany představuje odmítnutí „spolupracující osoby“ nadále pomáhat podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení, v jehož souvislosti byla zvláštní

⁴²⁷ § 3 odst. 1 zákona o zvláštní ochraně svědka.

⁴²⁸ Srov. § 2 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka.

⁴²⁹ § 3 odst. 2 zákona o zvláštní ochraně svědka.

⁴³⁰ § 4 odst. 1 písm. b) zákona o zvláštní ochraně svědka

⁴³¹ § 4 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka.

ochrana a pomoc poskytována.⁴³² Ve vztahu k okolnostem označení za spolupracujícího obviněného lze poukázat na to, že k ukončení zvláštní ochrany dojde v případě, že se spolupracující obviněný – ač přes učiněný závazek podle § 178a odst. 1 písm. a), b) a c) trestního řádu – rozhodne nadále orgánům činným v trestním řízení v objasnění organizovaného zločinu nepomáhat. Sankcí tak nebude jen nepovažování obviněného nadále za spolupracujícího podle § 178a odst. 3 *in fine* trestního řádu, ale rovněž zvýšení bezpečnostního rizika do té doby spolupracujícího obviněného, který do rozhodného okamžiku účinně spolupracoval. Autor si na tomto místě dovoluje upozadit skutečnost, že k označení obviněného za spolupracujícího dochází až v obžalobě,⁴³³ a proto obviněného po drtivou část vyšetřování za spolupracujícího *de iure* nelze považovat; obviněný ovšem již během vyšetřování může svou procesní taktikou směřovat k označení, a z tohoto důvodu jej autor materiálně za spolupracujícího považuje.

Pro účely této kapitoly lze shrnout, že trestní řád neposkytuje žádoucí odkaz na zákon o zvláštní ochraně svědka rovněž pro účely zajištění bezpečnosti spolupracujícího obviněného, neboť předseda senátu je s ohledem na § 183a odst. 4 a § 198 odst. 3 trestního řádu povinen učinit příslušná opatření toliko ve vztahu k osobám, které nelze za obviněné považovat. K tomu se ovšem přidává i závěr, že zákon o zvláštní ochraně svědka tak přesvědčivě činí, poněvadž se ochranou obviněných, a dokonce i podezřelých osob zabývá. Použitelnost právní úpravy je jasně dotvářena i příslušnou důvodovou zprávou, která operuje spoluprací obviněného s orgány činnými v trestním řízení.

Autor ovšem považuje za největší deficit současné právní úpravy absentující odkaz trestního řádu na zákon o zvláštní ochraně svědka i ve vztahu k obviněným, natož spolupracujícím. Tato nevhodná konstrukce musí být v trestní praxi překlenována relativně extenzivním výkladem příslušných ustanovení trestního řádu. V opačném případě by za použití striktního výkladového formalismu vystavoval předseda senátu osobu spolupracujícího obviněného bezpečnostnímu riziku spojenému s ohrožením jeho života a zdraví, čímž by v důsledku mohl zmařit trestní řízení, k jehož vedení je v řízení před soudem povolán.

⁴³² § 7 odst. 3 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka.

⁴³³ Návěti § 178a odst. 1 trestního řádu.

7 Úvahy de lege ferenda

Institut spolupracujícího obviněného je podle autora účinným nástrojem boje proti organizovanému zločinu, a proto jej koncepčně považuje za přínosnou součást právního řádu České republiky. S institutem se ovšem v praxi pojí dílčí problémy, které je nezbytné překlentout výkladem orgánů činných v trestním řízení, umožňují-li to okolnosti. Překlenutí bílých míst pozitivního práva se prosadilo například v případě dovozené hierarchie hmotněprávních benefitů ukládaných podle trestního zákoníku.

Právní úpravu spolupracujícího obviněného *de lege lata* považuje autor za maximální úroveň proaktivní činnosti orgánů činných v trestním řízení, která by ve vztahu ke spolupracujícím osobám neměla být nadále prolamována, poněvadž za současného stavu poskytuje přijatelný průnik požadavků materiálního právního státu a požadavků trestní praxe na účinné nástroje potírání organizovaného zločinu. Ve vztahu k zásadě legality a zásadě oficiality doporučuje autor setrvat na současném stavu jejich obecné povahy a základního východiska.

Ačkoliv by zavedení „plnohodnotné“ právní úpravy korunního svědka, kterému by měla být podle tzv. vládního návrhu a tzv. poslaneckého návrhu (a dokonce i podle pozdějších náznaků⁴³⁴) zajištěna dokonce beztrestnost, mohlo znamenat frekventovanější aplikaci institutu – a s tím spojené patrně vyšší procento objasněnosti trestných činů organizovaného zločinu –, autor tento krok zásadně nedoporučuje. Takové úvahy je nezbytné podle jeho názoru odmítnout, neboť korunní svědek by mohl v právním prostředí České republiky vyústit v erozi principiálního základu trestního procesu a v narušení materiálního právního státu. Autor si dovoluje vyslovit domněnku, že přímá beztrestnost spolupracujícího obviněného by již nebyla v souladu s představami veřejnosti (adresátů trestních norem) o výkonu spravedlnosti, řádném fungování justice a plnění úkolů státu na úseku trestání.

Za současného právního stavu lze ovšem pozitivně zhodnotit novelu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb., kterou se rozšířily aplikační možnosti

⁴³⁴ Vláda České republiky si vytýčila ve svém programovém prohlášení z roku 2010 dokonce cíl zavedení beztrestnosti spolupracujícího obviněného, jak vyplývá z textace „[v]láda se zasadí o zpřesnění institut u spolupracujícího obviněného (korunního svědka) tak, aby bylo možné zejména v závažných případech organizovaného zločinu zajistit ve výjimečných případech i úplnou beztrestnost.“ Vláda České republiky. Programové prohlášení vlády ze dne 4. 8. 2010. *Vlada.cz* [online]. 4. 8. 2010 [cit. 22. 1. 2018], s. 17. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf.

institutu o zločiny. Po účinnosti novely provedené zákonem č. 455/2016 Sb. lze konstatovat, že se rádius označování obviněných za spolupracující rozšířil jednak o legální definici teroristické skupiny podle § 129a trestního zákoníku a obecně i o nové tzv. teroristické trestné činy. Je na místě tuto změnu hodnotit obecně pozitivně, neboť umožnila aplikaci institutu ve věcech takové trestné činnosti, jejíž úspěšné odhalování a předcházení jí je výsostným zájmem státu i veřejnosti.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2015 nicméně současný právní stav nevybíravě kritizuje slovy, že „[v] *popsaných hlavních typech organizované trestné činnosti se opakovaně ukazuje jako zcela neuspokojivá právní úprava institutu spolupracujícího obviněného*,“⁴³⁵ bližší úvahy *de lege ferenda* ovšem neobsahuje. Autor se domnívá, a to i vzhledem k výše uvedenému, že nejvyšší přijatelné úrovně bylo již dosaženo, načež zákonodárce by se měl soustředit spíše na zpřesnění procesní stránky institutu a nikoliv již zasahovat do jeho koncepce. Jako žádoucí se objevuje i potřeba upravit procesní postup pro účely postupu státních zástupců interním předpisem; nabízí se zde novela pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, č. 8/2009, o trestním řízení⁴³⁶ nebo vydání samostatného pokynu obecné povahy či jiné formy vnitřní úpravy poměrů soustavy.

Za současného právního stavu lze ovšem *de lege ferenda* uvažovat o limitaci aplikovatelnosti institutu za pomoci § 88 odst. 4 trestního zákoníku, kterým zákonodárce sestavil seznam trestných činů se zvláštním režimem propouštění z výkonu trestu odnětí svobody. Jinými slovy tyto trestné činy jsou těmi nejzávažnějšími, které lze spáchat. Je ovšem na zákonodárci, aby rozhodl, že zájem na objasňování organizovaného zločinu relativizuje tak, že existence některých specifických okolností (např. specifická právní kvalifikace zahrnutá do výčtu podle § 88 odst. 4 trestního zákoníku⁴³⁷) znemožní státnímu zástupci obviněného za spolupracujícího označit. Označování za spolupracujícího obviněného nemá *de lege lata* horní hranici přípustnosti. Do budoucna lze uvažovat, zda se nemá *de lege ferenda* negativně podmínit těžkou újmou na zdraví, smrtí a dalšími závažnými následky již samotné označování za spolupracujícího obviněného, nikoliv toliko podání návrhu na upuštění od

⁴³⁵ Nejvyšší státní zastupitelství ČR. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2015 ze dne 23. 6. 2016, sp. zn. 4 NZN 602/2016, s. 19.

⁴³⁶ Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, op. cit. sub 76, s. 9.

⁴³⁷ V této souvislosti srov. § 41 odst. 1 a § 62 trestního zákona.

potrestání. Autor předpokládá, že v praxi bude ovšem taková limitace patrně bez významu, neboť v případech nejzávažnějších trestných činů, jejichž následkem bude smrt nebo těžká újma na zdraví, bude upuštění od potrestání s ohledem na § 178a odst. 2 trestního řádu stejně nemožné a přistoupení k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody rovněž nebude automatické.

Dále je otázkou, zda by se se stále více prosazující se oportunitou měla přímo úměrně zvyšovat individuální odpovědnost státních zástupců za současné garance větší nezávislosti a povinnosti nestrannosti jak státních zástupců, tak soustavy státního zastupitelství. Autor vyjadřuje tento názor zejména v souvislosti se státnězastupitelskou diskrecí při označování za spolupracujícího obviněného podle dovětku § 178a odst. 1 trestního řádu. Institut klade zvýšené nároky na orgány činné v trestním řízení (státní zástupce vede výslech podle § 178a odst. 3 trestního řádu, soud je povinen výpověď spolupracujícího obviněného hodnotit velmi pečlivě) i na obhájce (nutnost klientovi objasňovat procesní postupy a pozici spolupracujícího obviněného v trestním řízení), akcentuje se řádné poučování i informace nad rámec závazných směrnic trestního řádu. Ve vztahu k obhajobě spolupracujících obviněných lze *de lege ferenda* uvažovat o speciálním důvodu nutné obhajoby spolupracujícího obviněného, poněvadž spolupracující obviněný může být trestně stíhán „toliko“ pro přečin [srov. § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu], byť v řízení o zločinu ostatních obviněných, a „poučovací povinnost“ obhájce nemůže ve vztahu k jeho klientovi suplovat poučování státním zástupcem, ačkoliv se na ní významně podílí.

Odůvodněné námitky ovšem podle autora směřují ke zvýšení procesních záruk obviněných, kteří postupně naplňují podmínky podle § 178a trestního řádu tak, aby mohli být v obžalobě označeni za spolupracující. Nabízí se *de lege ferenda* možnost státního zástupce označovat za spolupracujícího obviněného dříve než v okamžiku podávání obžaloby. Takový postup by mohl zvýšit četnost spoluprací obviněných s orgány činnými v trestním řízení. Rozhodným okamžikem by mohlo být například provedení výslechu obviněného a jeho označení za spolupracujícího již v protokolu o něm.

Naopak návrhy spočívající v možnosti soudu označit za spolupracujícího obviněného i v řízení před soudem, neboť tak státní zástupce v přípravném řízení sám neučinil, nepovažuje autor za šťastné. Ačkoliv nelze současnou podobu přípravného řízení považovat ve vztahu k řízení před soudem za silnější stadium trestního řízení, není podle autora na místě přehlédnout, že by se pozdějším

označením opomíjela možná pasivita obviněného v přípravném řízení. Obviněný by měl být veden myšlenkou zvýhodněné spolupráce již v přípravném řízení. Sami státní zástupci mají zájem na řádném objasňování trestné činnosti a prokazování viny jejich pachatelů; nelze prohlásit, že by státní zástupci jako osoby vázané právním řádem, interními předpisy státního zastupitelství a profesní etikou informace spolupracujících osob využívali „úskočně“⁴³⁸ bez reflexe jejich spolupráce.

Navrhované paragrafové znění vybraných ustanovení nového trestního řádu zveřejněné dne 18. 1. 2018 nenaznačuje podle autorova názoru zásadní, institucionální posun v aplikaci institutu spolupracujícího obviněného po rekodifikaci trestního práva procesního. Jako přední se jeví změna spočívající v obligatorním mimořádném snižování výměry trestu odnětí svobody o jednu třetinu. Autor ve shodě s odůvodněním návrhu spatřuje v navrhované změně posílení jistoty (spolupracujícího) obviněného, jež může *de lege ferenda* vyústit ve zvýšení jeho motivace spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, a proto tuto navrhovanou změnu oceňuje. Na druhou stranu si ovšem také všímá toho, že návrh nemá ambice nadále zpřesnit a více rozpracovat institut spolupracujícího obviněného za předpokladu udržení stávající koncepce.

Autor diplomové práce doporučuje odstranit přetrvávající výkladové problémy ve vztahu k aplikaci režimů ochrany podle zákona o zvláštní ochraně svědka též na spolupracujícího obviněného. Ačkoliv právní praxe stejně směřuje v zájmu ochrany spolupracujícího obviněného k podrobení spolupracujících osob režimu tohoto zákona, považuje autor za vhodnější učinit o tom výslovné přiznání v textaci § 2 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka.

Větší důležitost ovšem spatřuje autor v řádném provázání trestního řádu a zákona o zvláštní ochraně svědka ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému. Je v zájmu spolupracujícího obviněného, aby o jeho ochranu jako v případě jiných osob dbal i předseda senátu v řízení před soudem. Za tímto účelem se nabízí změna textace § 183a odst. 4 trestního řádu tak, aby obsahovala přímou zmínku i o spolupracujícím obviněném. Výkladem ve spojení též s § 198 odst. 3 trestního řádu tak bude učiněno zadost procesní povaze problematiky ochrany spolupracujících obviněných.

Ve vztahu k objektivšímu se osočování z poskytování finanční motivace spolupracujícímu obviněnému zaujímá autor striktně odmítavý postoj. Podle něj

⁴³⁸ SCHRAMHAUSER, J., op. cit. sub 2, s. 13.

není možné osobu, proti níž se řízení vede, a to bez ohledu na její aktuální procesní postavení, motivovat žádnými finančními zvýhodněními ani odměnami, neboť takový postup trestní řád ve vztahu k těmto osobám neumožňuje. Odměnou spolupracujícím obviněným za pomoc při objasňování organizovaného zločinu budiž hmotněprávní benefity podle trestního zákoníku, které jsou transparentní, vyznačují se zásadou striktní vázanosti zákonností a představují podle autora dostatečnou reflexi spolupráce, ačkoliv i ta je někdy podrobena poněkud mediálnězkratkové kritice.⁴³⁹ Finanční odměny podle autorova názoru hrubě pokřívají požadavky materiálního právního státu a narušují pozici spolupracujícího obviněného; proto je nezbytné takové úvahy *de lege ferenda* odmítnout.

Konečně lze uvažovat o tom, že doznání obviněného podle § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu k činu, pro nějž je stíhán, je za splnění podmínek trestního řádu procesně použitelným doznáním. Ve věcech mnoha potenciálních spolupracujících osob se může tento předpoklad stát negativním faktorem spolupráce, zejména nedůvěřují-li státnímu zástupci, že jej za spolupracujícího opravdu (až) v obžalobě označí. Obviněný je samozřejmě motivován zájmem nepodstupovat zbytečná rizika. Ve jménu zvýšení jistoty spolupracujícího obviněného lze *de lege ferenda* uvažovat o vyloučení procesní použitelnosti doznání učiněného podle § 178a odst. 1 písm. b) trestního řádu. Dostatečnou zárukou se může podle autorova názoru jevit doplnění textu § 178a trestního řádu nepoužitelností jako v případě neúspěšného vyjednávání o narovnání podle § 314 trestního řádu nebo o dohodě o vině a trestu podle § 314s věta první trestního řádu.⁴⁴⁰

⁴³⁹ Např. POKORNÝ, M. Přiznej korupci, dostaneš podmínku, ukázal proces s Rathem. *Aktualne.cz* [online]. 9. 4. 2015 [cit. 30. 7. 2017]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/priznej-se-muzes-dostat-i-podminku-ukazal-proces-s-rathem/r~e034c0c4de0011e4a788002590604f2e/>.

⁴⁴⁰ Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, op. cit. sub 76, s. 11.

Závěr

Organizovaný zločin představuje destruuující zásahy do společenských institucí. Od zavedení institutu spolupracujícího obviněného do právního řádu České republiky si zákonodárce sliboval zefektivnění jeho potírání a usnadnění pozice orgánů činných v trestním řízení tak, aby jejich procesní postup nebyl ve vztahu k nejzávažnější trestné činnosti jen v defenzivě. Zákonodárcovu snahu zajistit orgánům státu trestní nástroje proaktivní povahy je podle autora na místě ocenit, byť to partikulárně znamená modifikaci principiálního základu trestního procesu. Vztah spolupracujícího obviněného k boji proti organizovanému zločinu za současného společenského zřízení nejlépe postihuje Fenyk, jehož citát považuje autor této práce za tak přiléhavě ilustrativní, že si jím dovolil opatřit počátek své diplomové práce, aby manifestoval základní linii svého uvažování.

Vložení nového § 178a do trestního řádu a navazujících ustanovení zejména do trestního zákoníku ovšem neznamenalo opuštění ani oslabení zásady legality a zásady oficiality, jež stále představují rozhodující podklad českého trestního řízení. Takové námitky se staly podle autorova názoru neopodstatněnými. Princip oportunity, za jehož projev je institut považován, lze podle autora zhodnotit jako procesní prvek, s nímž se pojí spíše výjimečná aplikace, nikoliv rozhodná podoba trestního řízení. Z tohoto důvodu o něm autor hovoří jako o principu, nikoliv zásadě, ačkoliv se většinou tyto pojmy používají *promiscue* bez dalšího.

Do budoucna ovšem nelze vyloučit další posilování pozice principu oportunity. K takové legislativní aktivitě dochází například ve Spolkové republice Německo.⁴⁴¹

Projevem oportunních tendencí zákonodárcova legislativního úsilí je ovšem učinění institutu spolupracujícího obviněného součástí právního řádu České republiky s účinností od 1. 1. 2010, a to po několika zákonodárcových návrzích zamítnutých v různých fázích legislativního procesu. Z přezkumné činnosti Ústavního soudu ČR (III.ÚS 859/13, III.ÚS 868/13) a Nejvyššího soudu ČR (7 Tdo 1315/2012) lze vyvodit zejména závěr o ústavní konformitě institutu s požadavky právního státu a o jeho přínosu k odhalování organizovaného zločinu, čímž se učinilo zadost pochybám o jeho ústavní povaze.

⁴⁴¹ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*, op. cit. sub 144, s. 337.

Institut spolupracujícího obviněného spočívá v označení obviněného, který oznámil skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a zavázal se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech, a dále ve svobodném, vážném a určitém doznání se k činu, pro který je stíhán, a to v označení státním zástupcem za spolupracujícího, v řízení o zločinu a souhlasí-li s tím tento obviněný. Při komparaci s institutem korunního svědka lze učinit závěr o rozdílnosti těchto institutů; spolupracujícího obviněného lze podle autorova názoru považovat za vývojové stádium předcházející korunnímu svědkovi v rámci celého konceptu spolupracujících osob.

Autor se v rámci skutečností, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, zaměřil rovněž na výklad organizované skupiny a organizované zločinecké skupiny. V souladu s novou právní úpravou teroristické skupiny se pokusil vymezit její vztah k institutu spolupracujícího obviněného a uzavřel, že označit za spolupracujícího obviněného lze i v případě rozkrývání kriminálních aktivit teroristické skupiny, neboť se v jejím případě vždy jedná o organizovanou skupinu.

Podmínky označení za spolupracujícího obviněného zejména podle § 178a odst. 1 trestního řádu se podle autorova předpokladu staly zásadní součástí diplomové práce. Právě tato část čtvrté kapitoly byla nejvíce konfrontována s trestní praxí uskutečňovanou orgány činnými v trestním řízení v řízeních, v nichž spolupracující obviněný vystupuje. Z tohoto důvodu by se mohla stát přínosem nejen ve výkonu další trestní praxe, ale rovněž reakcí na doktrinální názory.

Splnění těchto procesních podmínek pak může aktivovat výhody spolupráce s orgány, kterým zákonodárce propůjčil formu hmotněprávních postupů obecně spočívajících v přihlídnutí ke spolupráci jako k polehčující okolnosti, ve snížení výměry trestu odnětí svobody nebo v upuštění od potrestání podle trestního zákoníku, v jehož případě musí být splněny negativní podmínky i podle trestního řádu. Před tyto důsledky lze speciálně předřadit obecné přihlídnutí ke spolupráci ve smyslu § 39 odst. 1 trestního zákoníku. V těchto opatřeních je spatřována hierarchie, ačkoliv zákonodárcem nikde nevyřčena *expressis verbis*.

Definiční podmínky institutu lze tak určit jako pozitivní i negativní, přičemž se k nim přidává zejména diskreční oprávnění státního zástupce zákonodárcem pojmenované jako tzv. potřeba.

Ačkoliv právní úprava institutu spolupracujícího obviněného je účinná přes 8 let, podle autorových zkušeností se nejedná o zavedenou a jednotnou právní praxi, která již nečiní výkladové problémy. Autorovou snahou vzhledem k rozsahu diplomové práce nemohl být komplexní pohled na institut s rozsáhlým vymezením dalších souvisejících problémů, s nimiž se praxe potýká.

V souvislosti s publikovanými názory hodnotícími institut spolupracujícího obviněného jako neetické, nevhodné a celkově negativní opatření boje proti závažné kriminalitě lze podotknout, že zejména soudci, státní zástupci a v neposlední řadě i zákonodárci by se měli podílet na osvětě široké i odborné veřejnosti a institut prezentovat jako účinnou a potřebnou součást právního řádu České republiky, která je v souladu představami o právním státu. V současné době je více než důležité, aby orgány činné v trestním řízení před soudem ve vhodných procesních okamžicích komunikovaly prostřednictvím médií se společností, aby právo a justice získaly potřebnou legitimitu. Autor považuje institut spolupracujícího obviněného za přínos trestní praxi, jenž nedestruuje principiální základ trestního procesu.

Autor zaznamenal, že Musilův názor o pragmatickém omezení některých ústavních principů za účelem efektivnějšího boje proti organizovanému zločinu si získává své podporovatele i za současného právního i společenského stavu. Ačkoliv autor považuje takový postup za obecně přípustný a právní praxí vítaný, varuje současně před jeho zneužitím, extenzivním výkladem nebo nepochopením.

Lze doporučit, aby se s institutem systematicky seznamovali nejen příslušné právnické profese (soudci, státní zástupci, obhájci), ale i laičtí přísedící jako členové senátu soudu prvního stupně, poněvadž vzdělávání v této oblasti by mohlo napomoci jednak účinněji rozbít zločinecké struktury, jednak pochopit jejich fungování. Podle autora názoru se nejedná o narušení zásady ve své důležitosti laického podílu na spolurozhodování trestních věcí; naopak laičtí přísedící posílí svou pozici platné a prospěšné opory předsedy senátu soudu, který projednává a rozhoduje trestní věc, čímž mohou důsledně reprezentovat veřejný zájem společnosti na (ideální) neexistenci organizované kriminality.

Závěry učiněné v diplomové práci vycházejí zejména z výkladu primárních a sekundárních zdrojů informací. Z primárních zdrojů lze výslovně

jmenovat nepostradatelnou právní úpravu trestního řádu a trestního zákoníku, jejichž normativní text byl sám i ve svých souvislostech vyložen ve stěžejních částech diplomové práce a jejichž použití autor předpokládal jako *conditio sine qua non*. Odborné články, komentářová literatura a další publikace pak byly využity jako sekundární zdroje, ovšem nepostradatelné. Autor při zpracování práce přiznává, že interní předpisy soustavy státního zastupitelství neposkytly požadované informace, neboť žádný se komplexně problematikou spolupracujícího obviněného nezabývá. Jedinými vhodnými zdroji, o nichž lze ovšem hovořit jen jako o doplňkových zdrojích nikoliv zásadní povahy, byla Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství a Zpráva o činnosti soustavy státního zastupitelství za rok 2015, a proto již na příslušném místě práce hovořil autor o absenci vnitřní úpravy jako o závažném nedostatku. V nezanedbatelném poměru autor vycházel rovněž z přílehlavé nebo jinak vhodné judikatury a soudní rozhodovací praxe vyšších soudů i Ústavního soudu ČR. Vhodně poukázal i na články zpravodajských médií, která přinášela zprávy týkající se institutu. Během více než osmileté existence institutu ovšem podle autorova názoru nevzniklo mnoho monotematických odborných zpracování. Je ovšem pravdou, že problematice korunního svědka i spolupracujícího obviněného se v rovině úvah *de lege ferenda* věnovali různí autoři minimálně celé desetiletí před nabytím účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 41/2009 Sb. a trestního zákoníku v době neúspěšných legislativních pokusů o zavedení různých podob institutu.

K řádnému vypracování této diplomové práce neopomenutelnou měrou přispěly poznatky o praktické aplikaci institutu spolupracujícího obviněného a na něj navazujících ať už procesních, nebo hmotněprávních institutů trestního práva, jichž se autorovi dostalo prostřednictvím konzultací a odborných praxí, zejména v soustavě státního zastupitelství. Poznatky zde získané bylo nezbytné vhodně zobecnit a eliminovat skutečnosti, které jsou předmětem povinnosti mlčenlivosti autora. Z bezpečnostních a trestněprocesních důvodů a pro závazek mlčenlivosti není možné některé informace zveřejnit, neboť by veřejnou povědomostí o nich mohlo dojít k ohrožení nebo porušení některých zájmů chráněných právním řádem České republiky.

Autor potvrdil rešerší vhodných zdrojů informací pro účely zpracování diplomové práce premisu vyslovenou již v úvodu této práce, že praktické procesní fungování institutu spolupracujícího obviněného se nestává častým námětem

odborných textů. Výjimkou je především práce Budayové⁴⁴² a Schramhausera⁴⁴³, ostatní zdroje⁴⁴⁴ představují spíše statisticko-koncepční fakta a reflexe praxe je sporadická. Lze ovšem učinit závěr, že praktické poznatky o fungování institutu nevkládá státní zastupitelství do žádných odborných výstupů. Podrobnější reflexe praxe vtělená do rozsáhlejšího odborného textu by mohla být námětem budoucí akademické činnosti autora, kterou by bylo možné povýšit téma institutu spolupracujícího obviněného na problematiku zpracovanou komplexněji tak, jak by si vzhledem ke své důležitosti zasloužila.

⁴⁴² BUDAYOVÁ, L., op. cit. sub 357.

⁴⁴³ SCHRAMHAUSER, J., op. cit. sub 2.

⁴⁴⁴ Např. CHROMÝ, J., RŮŽIČKA, M. Ještě k využívání institutu spolupracujícího obviněného. Aneb jaké jsou poznatky z praxe státního zastupitelství? *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015, č. 4, s. 295–299. ISSN 1210-9150.

Summary

The compiled diploma thesis deals with the institute of the cooperating accused person. This legal institute can no longer be regarded as a novelty in the legal order of the Czech Republic, however, despite its over eight years of existence as the efficient part of the criminal process' rules, it is connected with interpretation problems, which are still not remedied. The aim of this diploma thesis is not only to elaborate the recent legal regulation of the collaborating accused person institute in accordance with § 178a of the Code of Criminal Procedure but also to elaborate the substantive legal consequences of the Criminal Code, which can be considered as the reflection of the accused person's cooperation with authorities involved in criminal proceedings. Consequently the author could help with the interpretation of the institute's controversial positions.

Beyond the scope of these goals, the author also deals with the conceptual setting of the institute, which responds to the specific character of the organized crime – to which destruction the institute is called by the lawmaker – and which differs from the often mentioned crown witness' institute. The author presents the institute of the cooperating accused person as the opportunistic element of the Czech criminal procedure, which is generally based on the principle of legality and principle of officiality. The crucial fourth part of the diploma thesis is devoted to the interpretation of the conditions of the cooperating accused person's designation and enriched with valuable practical knowledge of the State attorney's office's criminal practice.

On the basis of all his findings, the author concludes that it is necessary to consider the institute of the cooperating accused person as a contribution to the criminal practice from a conceptual point of view, which actually helps both the elucidation of the particular committed crimes, and the fight against organized crime in general. The Constitutional Court of the Czech Republic and The Supreme Court of the Czech Republic' decisions designate the institute as a legitimate part of the legal order of the Czech Republic which is not contrary to Czech Constitutional order. At the same time, the author evaluates some of the proposed amendment *de lege ferenda*.

Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace

1. FENYK, J. *Veřejná žaloba. Díl první. Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, 215 s. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, svazek 62.
2. HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
3. JEHLE, J., WADE, M. (ed.). *Coping with Overloaded Criminal Justice Systems: The Rise of Prosecutorial Power Across Europe*. Berlin: Springer, 2006, 333 s. ISBN 978-3-540-33958-8.
4. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.
5. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb.* 4. vydání. Praha: Leges, 2016, 846 s. ISBN 978-80-7502-160-1.
6. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 921 s. ISBN. 978-80-7179-082-2.
7. ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1999, 403 s. ISBN 80-85963-89-2.
8. ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4.
9. VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 666 s. ISBN 978-80-7400-321-9.

Komentářová literatura

1. DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, 2017 [cit. 11. 7. 2017]. Dostupné v Systému ASPI. ISBN 987-80-7552-600-7.
2. DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, 2015 [cit. 26. 7. 2017]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN 2336-517X.
3. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, 1312 s. ISBN 978-80-7502-230-1.
4. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. C. H. Beck, 2012, 1687 s. ISBN 978-80-7400-365-3.
5. REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2002, 263 s. ISBN 80-86199-57-6.
6. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
7. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
8. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
9. VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 483 s. ISBN 978-80-7400-543-5.

Právní předpisy a další primární zdroje

1. Council Resolution of 20 December 1996 on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organized crime. Official

Journal C 010, 11/01/1997 P. 0001–0002, č. 97/C 10/01. Celex: 497Y0111(01).

2. Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches, der Strafprozeßordnung und des Versammlungsgesetzes und zur Einführung einer Kronzeugenregelung bei terroristischen Straftaten vom 9. Juni 1989 (BGBl. I S. 1057).
3. La legge 13 febbraio 2001 n. 45, Modifica della disciplina della protezione e del trattamento sanzionatorio di coloro che collaborano con la giustizia nonché disposizioni a favore delle persone che prestano testimonianza (pubblicata nella Gazzetta Ufficiale n. 58 del 10 marzo 2001 - Supplemento ordinario n. 50).
4. Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí ČR č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
5. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 65/2010 Sb. m. s., jímž se sděluje, že dne 12. 11. 2008 byla v Praze podepsána Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Spojených států amerických o posilování spolupráce při prevenci a potírání závažné trestné činnosti.
6. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 17. August 2017 (BGBl. I S. 3202) geändert worden ist.
7. Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 75/2013 Sb. m. s., jímž se sděluje, že dne 15. 11. 2000 byla v New Yorku přijata Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.
8. Ustawa o świadku koronnym z dnia 25. czerwca 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 114, poz. 738).
9. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

11. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
12. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.
14. Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v znení zákona č. 152/2017 Z. z.
15. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
16. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Sborníky

1. BRÁZDOVÁ, V. Institut korunního svědka z pohledu praxe státního zastupitelství. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 62. ISBN 80-7082-982-6.
2. FENYK, J. Zásada oportunity nebo legality v novém trestním řízení? In: DÁVID, R., SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J. (ed.). *Dny práva 2010*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 25–33. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/sbornik/sbornik.pdf.
3. KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015, 503 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia; sv. č. 539. ISBN 978-80-210-8072-0.
4. KRATOCHVÍL, V. Ústavní a mezinárodněprávně smluvní aspekty institutu korunního svědka (poznámky z hlediska právního stavu po euronovele Ústavy) In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem*

korunního svědka. *Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 33–43. ISBN 80-7082-982-6.

5. KUČTA, J. Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu. In: DÁVID, R., SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J. (ed.). *Dny práva 2010*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 105–114. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/sbornik/sbornik.pdf.
6. MUSIL, J. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné? In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 69–87. ISBN 80-7082-982-6.
7. PIPEK, J. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 65–69. ISBN 80-7082-982-6.
8. POLÁK, P. Institut korunního svědka z pohledu soudní praxe. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 55–61. ISBN 80-7082-982-6.
9. PÚRY, F. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 13–16. ISBN 80-7082-982-6.
10. RŮŽIČKA, M. Korunní svědek v České republice – ano, či ne? In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 17–29. ISBN 80-7082-982-6.
11. SPRINGER, P. Korunní svědek v právní úpravě SRN a návrh nové úpravy v ČR. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 29–33. ISBN 80-7082-982-6.

12. ŠÁMAL, P. Nad institutem korunního svědka. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 43–55. ISBN 80-7082-982-6.
13. TROJÁČEK, J. Právní úprava institutu „korunního svědka“ z pohledu Policie České republiky. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 7–13. ISBN 80-7082-982-6.
14. VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, 93 s. ISBN 80-7082-982-6.

Časopisecká literatura

1. BUDAYOVÁ, L. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2017, č. 11, s. 33–36. ISSN 1210-6348.
2. CÍSAŘOVÁ, D. Několik úvah nad článkem JUDr. Lichnovského o tzv. spolupracujícím obviněném. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015, č. 3, s. 219–222. ISSN 1210-9150.
3. ČEPLOVÁ, V. Trestní odpovědnost všech členů organizované skupiny jako nezbytný předpoklad přísnější trestněprávní kvalifikace? *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2005, č. 3, s. 75. ISSN 1213-5313.
4. GALO, D. K navrhovanému institutu rozhodnutí o nestíhání podezřelého. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2015, č. 22, s. 789–792. ISSN 1210-6410.
5. GRIVNA, T. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2005, č. 12, s. 317–322. ISSN 1213-5313.

6. CHMELÍK, J. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2005, č. 1, s. 69–75. ISSN 1210-9150.
7. CHROMÝ, J., RŮŽIČKA, M. Ještě k využívání institutu spolupracujícího obviněného. Aneb jaké jsou poznatky z praxe státního zastupitelství? *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015, č. 4, s. 295–299. ISSN 1210-9150.
8. JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2017, č. 3, s. 23–28. ISSN 1210-6348.
9. JÍLOVEC, M., KOZÁK, V. Legalita a oportunita ve světle připravované rekodifikace trestního procesu. *Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, č. 5, s. 23–30. ISSN 1214-3758.
10. JUNG, H. Der Kronzeuge – Garant der Wahrheitsfindung oder Instrument der Überführung? *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1986, č. 2, s. 38–42. ISSN 0514-6496.
11. KANDOVÁ, K. Materiální a (nebo) procesní korektiv v trestním právu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 5, s. 111–118. ISSN 1213-5313.
12. KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer, 1999, č. 2. ISSN 1211-2860.
13. KARABEC, Z. Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 8, s. 224–231. ISSN 1213-5313.
14. KORBEL, F. Aktuality. *Soudní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 10, s. 341. ISSN 1211-4405.
15. KRISTKOVÁ, A. K legalitě a oportunitě v českém trestním řízení. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer. 2014, č. 4, s. 4–14. ISSN 1211-2860.
16. LATA, J. Trestní justice a postih korupce ve Spojených státech amerických – informace o semináři. *Státní zastupitelství*. Praha: C. H. Beck, 2016, č. 2, s. 50–52. ISSN 1214-3758.

17. LICHNOVSKÝ, V. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2014, č. 4, s. 258–265. ISSN 1210-9150.
18. MICHORA, Z. Expanzivní oportunita v kontextu rekonstrukce trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 1, s. 1–7. ISSN 1213-5313.
19. MICHORA, Z. Ochrana spolupracujícího obviněného. *Státní zastupitelství*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 4, s. 43–49. ISSN 1214-3758.
20. MUSIL, J. Nekončící reforma trestního řízení. *Právní listy*. Plzeň: Fakulta právnická Západočeské univerzity, 2017, č. 1, s. 16–23. ISSN 2533-736X.
21. NEJEDLÝ, Z. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 6, s. 178–181. ISSN 1213-5313.
22. PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2004, č. 11, s. 309–320. ISSN 1213-5313.
23. PROVAZNÍK, J. Trestněprocesní ingerence do podmínek trestní odpovědnosti. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2015, č. 8, s. 283–297. ISSN 1210-6410.
24. REPÍK, B. Lidská práva a závažné formy kriminality. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2006, č. 10, s. 285–293. ISSN 1213-5313.
25. RŮŽIČKA, M. K formálnímu pojetí trestného činu s materiálním korektivem z pohledu státního zástupce. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 6, s. 159–166, ISSN 1213-5313.
26. SCHEINOST, M. Jak je v praxi využíván § 361 TrZ o účasti na organizované zločinecké skupině? *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 11, s. 315–321. ISSN 1213-5313.
27. SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 1, s. 11–16. ISSN 1213-5313.

28. Unie obhájců. Nabídka peněžní odměny. *Rodinné listy*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, č. 12, s. 30. ISSN 1805-0824.
29. VANTUCH, P. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2001, č. 9, s. 23–39. ISSN 1210-6348.
30. VANTUCH, P. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, č. 7–8, s. 19–29. ISSN 1211-2860.
31. VANTUCH, P. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, č. 10, s. 4–10. ISSN 1211-2860.
32. VESECKÁ, R. Novelty trestního práva ve světle práva na spravedlivý proces. *Právo a bezpečnost*. Brno: Vysoká škola Karla Engliš a. s., 2016, č. 2, s. 92–100. ISSN 2336-5323.
33. VYCHYTA, J. Několik otazníků nad soudní kontrolou veřejné žaloby ve světle aktuálních změn trestního řádu. *Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, č. 4, s. 49–51. ISSN 1214-3758.
34. ZŮBEK, J. Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 3, s. 53–59. ISSN 1213-5313.

Soudní rozhodnutí

1. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl.ÚS 4/94.
2. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. I.ÚS 864/11.
3. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III.ÚS 95/99.
4. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 1999, sp. zn. III.ÚS 210/98.
5. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 2. 2008, sp. zn. III.ÚS 221/08.

6. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 5. 2014 ve věci Cornelis v. Nizozemsko, č. 994/03.
7. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 1. 2004 ve věci Lorsé v. Nizozemsko, č. 44484/98.
8. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 1. 2004 ve věci Verhoek v. Nizozemsko, č. 54445/00.
9. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 3. 2009 ve věci Atanasov v. Bulgarie, č. 20309/02.
10. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 9. 1978 ve věci Klass v. Německo, č. 5029/71.
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 5. 1976, sp. zn. 4 To 13/76.
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 3. 1964, sp. zn. 5 Tz 10/64.
13. Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 27. 1. 1972, sp. zn. 1 To 169/71.
14. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. 9. 2011, sp. zn. 9 T 7/2011.
15. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 11. 1998, sp. zn. 2 T 81/97.
16. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 3. 1997, sp. zn. 7 To 124/97.
17. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 12. 1995, sp. zn. 2 Tzn 25/95.
18. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85.
19. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 10. 1968, sp. zn. 5 Tz 71/68.
20. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 9. 4. 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68.
21. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 2. 2017, sp. zn. 2 To 128/2016.
22. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 4. 2012, sp. zn. 5 To 9/2012.

23. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014.
24. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 10. 1978, sp. zn. Tpjf 68/77.
25. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 2. 1994, sp. zn. 4 To 117/94.
26. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005.
27. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 9. 1995, sp. zn. 6 To 377/95.
28. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010.
29. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 3 Tdo 684/2014.
30. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1284/2014.
31. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 136/2012.
32. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/2012.
33. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. 8 Tdo 940/2010.
34. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 1. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1472/2015.
35. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 7 Tdo 634/2012.
36. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 15 Tdo 885/2013.
37. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 357/2010.
38. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 7. 2004, sp. zn. 5 Tdo 794/2004.
39. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1602/2010.
40. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1508/2015.
41. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1388/2015.
42. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 7 Tdo 983/2016.

43. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014.
44. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015.
45. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 15 Tdo 1198/2012.
46. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 11 Tdo 95/2016.
47. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 11 Tdo 1053/2016.
48. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 7 Tdo 1411/2004.
49. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 7 Tdo 180/2014.
50. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 6 Tdo 226/2008.
51. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2017, sp. zn. 11 Tdo 1423/2016.
52. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III.ÚS 859/13.
53. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. III.ÚS 868/13.
54. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2015, sp. zn. IV.ÚS 3877/13.

Důvodové zprávy

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

4. Důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.

Internetové zdroje

1. JANÁKOVÁ, B., TRONÍČEK, J. Za spolupráci s policií chtějí žalobci obviněným platit. *Novinky.cz* [online]. 19. 1. 2016 [cit. 30. 7. 2017]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/392145-za-spolupraci-s-policii-chteji-zalobci-obvinenym-platit.html>.
2. MATULA, Z. Je spolupracující obviněný udavač? *Epravo.cz* [online]. 16. 6. 2015 [cit. 22. 9. 2017]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/je-spolupracujici-obvineny-udavac-98095.html?mail>.
3. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Návrh věcného záměru zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). Příloha III [online]. *Věcný záměr z roku 2004* [cit. 18. 10. 2017]. Dostupné z: www.justice.cz.
4. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Nový trestní řád může nyní připomínkovat také veřejnost* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2018 [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=357674>.
5. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2018 [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/>.
6. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). Příloha III [online]. *Věcný záměr z roku 2008* [cit. 18. 10. 2017]. Dostupné z: www.justice.cz.
7. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Východiska a principy nového trestního řádu*. Příloha II [online]. [cit. 18. 10. 2017]. Dostupné z: www.justice.cz.
8. POKORNÝ, M. Přiznej korupci, dostaneš podmínku, ukázal proces s Rathem. *Aktualne.cz* [online]. 9. 4. 2015 [cit. 30. 7. 2017]. ISSN 1213-7693.

Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/priznej-se-muzes-dostat-i-podminku-ukazal-proces-s-rathem/r~e034c0c4de0011e4a788002590604f2e/>.

9. Policie České republiky, Útvar speciálních činností SKPV. *Krátkodobá ochrana – otázky a odpovědi* [online]. Útvar speciálních činností SKPV, 2017 [cit. 26. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/kratkodoba-ochrana-otazky-a-odpovedi.aspx>.
10. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (korunní svědek) [online]. *Sněmovní tisk 802* [cit. 18. 10. 2017]. Poslanecká sněmovna, 4. období, 2002–2006. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=802>.
11. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Vládní návrh zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. *Sněmovní tisk 746* [cit. 18. 10. 2017]. Poslanecká sněmovna, 4. období, 2002–2006. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=746>.
12. ROZEHNAL, A. Svědectví na prodej. *Právní prostor* [online]. 27. 1. 2016 [cit. 26. 3. 2017]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/svedectvi-na-prodej>.
13. TIBITANZLOVÁ, A. Kritika soukromé žaloby v trestním řízení. *Právní prostor* [online]. 9. 5. 2014 [cit. 22. 9. 2017]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rozeni>.
14. TŘEČEK, Č. Může policie nabízet peníze podezřelé? ptali se advokáti v kauze Oleo. *iDnes.cz* [online]. 30. 11. 2015 [cit. 30. 7. 2017]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prvni-svedcio-v-kauze-oleo-chemical-d60-/krimi.aspx?c=A151130_155631_krimi_cen.
15. TŘEČEK, Č. Víím, co jsem dělal. Obžaloba nelže, postavil se Rittigovi klíčový svědek. *iDnes.cz* [online]. 26. 11. 2015 [cit. 30. 7. 2017]. ISSN 1210-

1168. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/vypoved-jaroslava-kubisky-u-soudu-v-oleo-chemical-fvb-/krimi.aspx?c=A151126_150504_krimi_cen.

16. VÁVRA, L. Spolupracující obviněný. *Právní prostor* [online]. 6. 10. 2015 [cit. 1. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/spolupracujici-obvineny>. ISSN 2336-4114.

Ostatní

1. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Bezpečnostní strategie České republiky. Praha, 2015. ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Bezpecnostni_strategie_2015.pdf.
2. Nejvyšší státní zastupitelství ČR. Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 1 SL 114/2014.
3. Nejvyšší státní zastupitelství ČR. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2015 ze dne 23. 6. 2016, sp. zn. 4 NZN 602/2016.
4. PALOVSKÝ, T. *Odklony (v trestním řízení) ve středoevropské srovnávací perspektivě (se zaměřením na Polsko, Slovensko a Českou republiku)*. Brno. Disertační práce, 2011. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/42510/pravf_d/.
5. Vláda České republiky. Programové prohlášení vlády ze dne 4. 8. 2010. *Vlada.cz* [online]. 4. 8. 2010 [cit. 22. 1. 2018]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf.